

GERDIENTJE

DOOR W.G. VAN DE HULST

G·F·CALLENBACH N·V· NIJKERK

GERDIENTJE

MET PENTEKENINGEN VAN E. J. VEENENDAAL

W. G. VAN DE HULST

GERDIENTJE

*

ACHTSTE DRUK

*

G. F. CALLENBACH N.V. - UITGEVER - NIJKERK

I. ROODKAPJE

Gerdientje ging door de donkere avond.
En in de eenzame boslaan waren vreemde geluiden.
Oude, dorre bladeren ritselden opeens in lange slieren langs het pad; dan hier, dan dáár; . . . alsof sluipende beesten schichtig wegschuifelden. Maar dat deed de wind.
En in de hoge, kale boomtakken kraakte en knerpte 't zo vreemd; dan hier, dan dáár; . . . alsof angstige stemmen kreunden van pijn. Maar dat deed de wind.

Ja, maar Gerdientje *kende* de wind van het donkere bos wel. Ze was een flinke meid. Ze drukte haar opgerolde breikous heel stevig onder de arm; ze knuffelde haar handen in de zakjes van haar mantel, zo diep ze kon; ze dook haar hoofd warmpjes tussen haar schouders; . . . vooruit! En als de wind, die zo griezelig deed en zich verstopte achter de struiken, dan opeens op haar afstoot, en haar tégenhield, of aan haar rokken trok, rukte ze zich los. . . .

„En 'k ben toch niet bang, hoor! En 'k wil tòch niet bang zijn!

Ginds, in de verte, tussen de struiken en de bomen door, schijnt nu en dan een lichtje, als een stille gouden ster in 't zwarte duister. . . . Ja, dáár is 't; daar, weet ze, is moeder, en daar glinstert de lamp zo mooi op de koperen knopjes van de kachel; en daar ruikt het zo lekker naar verse karnemelkse pap; . . . en Kees z'n tekening wordt zo mooi: zwart met rode krullen, en groen ook; hij is er nog lang niet klaar mee; en je mag helemaal niet aan de tafel stoten. . . . En als váder dan vroeg thuiskomt. . . . O, wat lekker!

Hier is 't zo donker, en zo koud, en zo griezelig eenzaam; maar

dáár . . . O, wat lekker! En de juffrouw van de breischool heeft gezegd, dat háár kous het mooiste was van álle kousen . . . Wèg, nare wind!

Ja, alle meisjes van de breischool zijn nou al lang thuis; *zij* nog niet; *zij* woont zo vèr. Maar dwars door 't bos heen is tòch de kortste weg. En ze durft bèst! . . . Alle meisjes zitten nou al lekkertjes bij de lamp, en bij de kachel, en bij d'r moeder . . . Niks erg; *zij* is ook gauw thuis: de kromme laan nog door, en 't brugje over, en dan schuin de weg langs nog een klein eindje, en . . . O, en als ze dan de deurklink losrinkelt, en haar klompen uitstommelt in 't portaaltje, en de deur weer voor de wind z'n neus dichtsmijt, en dan 't lekker warme kamertje binnenvliegt, en aan moeder vertelt, wat de juffrouw gezegd heeft . . . O, wat lekker! wat lèkker!

Gerdientje knuffelt zich in elkaar van genoeg om al die heerlijkheid straks. En al is het nòg zo donker, en al ruikt en plukt die griezelige wind nòg zo aan haar kleren en haar haren, — ze zet het toch op een draf.

En ze komt dwars de brede zandweg voorbij; en daar is 't een beetje lichter . . .

Maar dan — o, vreselijk; Gerdientjes hart bònst er van. Dan is er opeens een *stem* in het donker, vlakbij . . .

Die stem vráágt: „Is daar iemand?”

Maar Gerdientje *durft* niets, *kan* niets zeggen. In haar schrik blijft ze stilstaan, met knikkende knieën.

„Hallo! . . . Is daar dan niemand? Wie *is* daar?” klinkt het weer; — ongeduldig. 't Is net de stem van een meneer; maar o, 't is zo griezelig . . .

Gerdientje stuift er opeens van door. Weg wil ze, wèg. Ze struikelt over een boomwortel, vliegt weer op . . . „O, o . . . móeder!” gilt ze.

Maar de stem komt: „Nee, nee! . . . Wàcht jij eens even. Ik zal je niet opeten.” Een hand grijpt Gerdientje bij de arm.

Gerdientje hijgt . . . „Nee-h! . . . ik-h . . . wil niet-h!”

De stem lacht: „Ha-ha-ha, heb ik je zo aan 't schrikken gemaakt, kleine meid? Nu zie ik eerst, wie ik voor heb. Ja, dat is ook dòm van me. Ik meende zeker hier een of andere stevige boerenkérel in 't donkere bos tegen te komen; maar hélemaal geen bang deerntje als jij. Wat doe jij ook in de donker in de wildernis? Of ben je soms Roodkapje, en ga je naar grootmoeder toe? . . .

Ha-ha-ha! Wees jij maar gerust, hoor. Ik ben de wolf niet. Ik ben de nieuwe dokter van het dorp maar, en ik weet hier nog helemaal geen weg; ik ben verdwaald.... Waar moet *jij* heen?" De nieuwe dokter?.... O, maar dan hoeft ze toch ook niet zo vreselijk bang te zijn. Gerdientjes angst bedaarft al. Gerdientje is tòch wel een flinke meid.

„Dáár!.... Daar, meneer!".... En ze wijst naar het pinkelichtje in de verte.

„Daar?.... En ik ben al op dat lichtje afgegaan, maar toen kwam ik voor een brede sloot of een beek, of zo iets...."

„U moet de kromme laan door...." zei Gerdientje.

„Ah zo!.... Vooruit dan maar, dan ga ik met jou mee. En kom ik dan op de weg naar het dorp?"

„Ja, ja, meneer!"

„Mooi, en dan ben jij Roodkapje en ik de wolf. En nu weet ik, waar grootmoeder woont en nu ga ik je grootmoeder opeten;.... kom maar!"

Gerdientje lachte al een heel klein beetje om die rare meneer; maar ze was tòch verlegen. Ze zei niets. Ze wist niet goed, wàt ze zeggen moest. 't Was zo ráár.

En samen gingen ze de donker door, de kromme laan in....

De dokter vroeg, hoe ze heette; en wie haar vader was; en of ze nog meer broertjes en zusjes had; en waar ze vandaan kwam; en of ze al mooi breien kon.... Gerdientje vertelde het.... Wat de juffrouw van de breischool gezegd had, wilde ze óók wel vertellen; maar dat dúrfde ze toch niet goed. 't Was zo ráár!

Toen gingen ze het bruggetje over, en waren op de grindweg. Links, in de verte, pinkelden lichtjes; — daar was het dorp.

„Ah ja, nu weet ik de weg alweer,” zei de dokter. „Jij bent een flinke deern. Dank je wel, hoor! Dàg!”

„Dag, meneer!” zei Gerdientje haastig, en ze hólde weg. O, ze vond het zo prettig, dat die dokter zo *vriendelijk* deed; maar ze vond het toch nõg prettiger, dat hij nu maar *weg* was.

Ze stoof de weg langs, en een eind verder, aan de overkant, een zijlaantje in. Daar was de lamp al, en moeder zat dikke wortelen te schrappen. Ze zàg het door een kier van 't gordijntje heen.... O, ze bonsde tegen de deur op, kon de deurknop niet gauw genoeg vinden.

Toen stormde ze binnen, het portaaltje door, het kamertje in, en haar éne klomp bleef nog hangen aan haar voet. „O, moeder.... de nieuwe dokter zei, dat hij de wolf was, en dat hij....

Ja, moes, en de brei-juffrouw....”

„Kind, bedáár!.... Is dat binnenvliegen!”

.....

Ja, de karnemelkspap rook wel lekker, en de koperen kachelknopjes glinsterden, en Kees tekende zijn tekening van zwart en rood en groen, en vader zat al aan de tafel in het hoekje bij 't raam,.... maar — 't was toch, 't was tòch.... ja, zó anders dan anders, zo vreemd, zo stil.... Klein Tineke was nog niet eens naar bed, maar lag achter de kachel te slapen, scheefgezakt over haar oude paardje heen, waarmee ze gespeeld had.... Ze beurde even haar slaap-rode kopje op, toen Gerdientje zo wild binnenstoof, maar 't zakte toch weer neer. En moeder merkte 't niet eens.... Wat raar!.... En vader rookte niet eens zijn pijpje. Hij zat met zijn twee ellebogen op tafel en zijn hoofd in zijn handen geleund maar stil naar het tafelzeiltje te kijken, en daar was toch niets te zien.... Moeder schildte zwiingend de wortels; — soms, als ze er een in de pan-met-water naast haar liet glijden, keek ze eens even naar vader; en dan zuchtte ze en schudde zacht haar hoofd.... Wat raar!

Ja, Gerdientje vertelde tòch van de vriendelijke dokter, en óók van de brei-juffrouw; — maar 't was net, of niemand goed luis-terde. Moeder zei: „Ja, kind, maar nou gauw pap-eten en dan naar bed! . . .” Vader zei alleen maar: „Ja, ja. . . . 'n mooie boell” Hij bedoelde zeker iets anders. Hij hoorde Hans, het oude paard, in 't kleine stalletje achter 't huis, hoesten. . . . „'n Mooie boell” Hij nam het lantaarntje van de schoorsteen en ging kijken naar 't oude beest. Moeder keek hem na, en ze zuchtte weer, en 't was net, of ze zou gaan schreien; zo rood werden haar ogen en zo stijf kneep ze haar lippen opeen. . . . Kees zei hélemaal niets. Kees tekende, zijn hoofd diep over tafel gebogen, maar 't was telkens *fout*, want hij gomde het telkens weer uit, en hij beet op zijn lippen van boosheid en opeens rolde er een traan langs zijn wang, — gelukkig net naast de tekening. Hij veegde hem gauw weg met z'n mouw; maar Gerdientje had het tòch wel gezien. . . . Hè, 't was niks gezellig vanavond. . . . Zo ráár! „Moes!” zei ze zacht, . . . „moes, waarom kijkt u zó. . . . zo raar?”

„Och, kind. . . . stil jij nou maar. Kom, dan krijg je je pap. . . . En die kleine stakker moest ook al lang in haar bedje liggen. . . . Kom, Tinkel” . . .

Gerdientje at, zwigend. Ze groef slootjes door haar pap, die telkens weer dichtliepen, maar ze wist zelf niet, dát ze 't deed. Gerdientje was óók verdrietig geworden, maar ze wist zelf niet waaròm. En toen ze uitgekleed was en haar nachtpon van de beddeplank in de bedsteê van vader en moeder haalde, . . . o, toen dacht ze: „Ik wou, dat ik maar een beetje ziek was, en bij moes mocht slapen, net als tòn. . . .” Ja, eens, toen ze erg ziek was geweest, had ze wekenlang bij moes in de bedsteê mogen liggen; en toen ze al een beetje beter werd, was 't elke avond feest geworden. Dan wachtte ze, tot moeder óók in bed kwam, en dan kropen ze zo warmpjes bij elkaar, en dan gaf Gerdientje moeder een arm, en dan babbelden ze nog heel lang in de donker, en dan viel Gerdientje in slaap, met haar hoofdje dicht geknuffeld tegen moes' mouw. . . .

't Was al lang geleden; *nu* sliep Gerdientje weer boven op zolder. . . . Maar *nu*, vanavond, moest ze toch weer opeens denken aan *toen*; — hè, já, nu wéér stilletjes bij moeder kruipen, en haar arm vast te pakken, en dan te zeggen: „Nee, moes, nee, u

moet niet zo, . . . zo *verdrietig* kijken! Hè nee, dat is zo naar, moes. . . . Waarom bèn u dan *vedrietig*?”

„Kom nou, Gerdien, maak voort!”

Moes bracht haar naar boven. Moes wachtte, tot Gerdientje, op haar knieën voor 't ledikant, haar avondgebedje had opgezegd. . . . Moes dekte haar lekker onder; gaf haar een zoen. Toen sloeg Gerdientje haar beide armen om moes' hals, trok moes' hoofd stijf tegen zich aan, en wilde wat zeggen, wilde wat vragen, maar. . . . 't was zo ráár, — toen moest ze ineens gaan schreien.

„Och kindje, stil nou maar! . . . Er zal voor jou nog wel een boterhammetje overschieten, hoor. Vader is sterk en gezond. . . . Stil nou maar; de lieve Heer zal ons niet vergeten.”

Toen was moes heengegaan; maar bij de trap keerde ze toch weerom en kwam Gerdientje er nóg eens onder stoppen, en nóg een zoen geven. „Je bent *mijn* beste meid, hoor! En als je groot bent, moet je vader en moeder maar goed helpen.”

Toen was Gerdientjes vreemde verdriet wel bedaard; toen kon Gerdientje tòch wel lekker slapen gaan.

De nacht was gekomen; en de stilte.

Gerdientje sliep. Een dorre tak tikte telkens tegen het zolder-raam als de wind voorbijkwam; maar Gerdientje hoorde 't niet. Kees, in 't andere bed, ook niet. Soms bromde hij wat, en wierp zich boos om, maar *wist* het niet.

En in 't kleine bedje beneden, waar Tineke sliep, was 't al héél rustig. Ze lag met haar wang bovenop haar paardje, haar oude paardje met de drie poten en de halve kop, maar ze sliep héél lekker.

En in de bedsteê van vader en moeder?

Ja, daar was het óók stil; máár. . . .

Moeder sliep niet, ze kòn niet slapen; ze lag maar te denken aan de zorg, die nu hun huisje was binnengekomen. . . . Ze lag, haar handen gevouwen, haar ogen gesloten. Soms keek ze in de donker naar vader. O, ze wilde zo graag nog eens prátén met hem. Hij was zo somber, zo moedeloos. Hij was in zijn hart zo kwáád op die boer. O, ze wilde hem zo graag nog wéér eens zeggen, dat hij toch op God moest vertrouwen, en geduldig zijn, en dat hij moest vechten tegen die boosheid van zijn eigen hart. . . . Maar moeder zei niets. Ze dacht: „Vader *slaapt*. Ge-

lukkig! Dan vergeet hij zijn verdriet. Hij moet morgen weer zo hard werken. Laat hem nu maar slapen!”

Maar vader sliep niet. Hij kòn niet slapen. Hij lag maar de donker in te kijken, en 't was, of de zorg en de boosheid van zijn hart in die donker hoe langer hoe groter werden. Soms keek hij naar moeder. O, hij had haar zo graag eens aangestoten en gezegd, misschien nu wel voor de *tiende* maal: „Wat moeten we toch beginnen, als we ons huisje kwijt zijn? . . . En bij die boer gaan werken? — nóóit!” Hij was nu zo alléén met zijn verdriet. Maar hij stootte moeder tòch niet aan. Hij dacht: „*Ze slaapt.* Gelukkig! Dan vergeet ze al die narigheid voor een poosje. Ze moet morgen weer zo hard voort. Laat haar nu maar slapen!”

Buiten hilde de wind door de bomen. En de dorre bladeren schuifelden in ritselende dans om 't huisje heen; — 't eenzame huisje, waar de zorg was binnengekomen.

Oude Hans, in zijn stalletje, hoestte.

II. „KLEINE DOMOOR, HOE VERZIN JE 'T?'

De volgende morgen – vóór schooltijd – speelden en joelden de kinderen dooreen voor de kleine dorpschool. De meester was nog thuis.

Jobse, de oude postbode, – de zware tas met brieven op zijn heup, – sjokte voorbij, duwde handig 'n paar kranten in de bus van 't meestershuis; en schopte bijna tegen twee jongens, die stoeiend voor hem over de stoep tuimelden.

„Uit de weg, schavuiten,” bromde hij met boze stem, maar zijn kleine, vrolijke ogen lachten....

„Hà, Jobse,....” riepen een paar kinderen. Ze kenden de vriendelijke, oude baas, die altijd een vrolijk woord voor hen had, zo goed.... „Hà, Jobse, geef òns ook een brief!”

„Uit de weg!.... Ik moet dadelijk naar de keizer van de Mamelukken, – een telegram brengen.... Weet je weer niet, waar die woont, domoren? Nou, dan zal ik het je eens zeggen: Die woont een kwartiertje bewesten Urk, en zijn vrouw heeft een ouwe kanarie, en nou moet ik dadelijk een telegram brengen, dat er een schip met vogeltjeszaad is verongelukt; – dan kan 't goeie mens vandaag nog bruine bonen koken voor d'r beesie.... Vooruit! Uit de weg! In naam van de keizer der Mamelukken! – Vóór.... uit!”

Jobse liep op een sukkeldrafje door de lachende kinderen heen, sjokte een zijwegje in.

Vrolijk roepen en joelen schalde hem achterna. Zelfs de kleintjes, die niet veel begrepen hadden van zijn mooie rede, er zelfs een beetje verlegen van werden, joelden mee. De meester keek even over de ondergordijntjes.... O, 't was om Jobse, dat gejoel! Dàt kon geen kwaad. Die grappenmaker had altijd wat bijzonders.

En de kinderen speelden weer rustig verder hun fijne vrije-voorschooltijd-spel, in 't herfstzonnetje, dat vriendelijk door de morgennevel keek.

Maar — luister! . . . Wat is dat? Een vreemd gerucht, dáár, op de verre landweg. Er klinkt geroep en gejoel en gezang. . . . Kijk, dáár! . . . Daar komt uit de zonnige nevel in de verte iets donkers. Daar komt een hollebolderende boerenwagen aan met twee dravende paarden er voor. . . . O, en er staan allemaal kinderen op die wagen, en ze roepen en ze zingen. . . . en de zweep klatst-kletst over de paarden heen. Die springen en steigeren. Die komen met een wilde zwaai de brug over, slingeren de wagen mee, de dorpsstraat in.

'De stoep van de school loopt leeg, alles vliegt de wagen tegemoet, alles joelt de troep tegen daar bovenop de kar. . . . Fijn! die mogen zómaar meerijden naar school! De meester kijkt alwéér over de ondergordijntjes.

De wagen davert voorbij, en alle kinderen hollen joelend en schreeuwend mee. . . . Dat is een pretjel. . . . „Hol Hol. . . . Wij ook! Laten wij óók méérijden!”

Alle kinderen? . . . Neen. Eén jongen, één grote jongen van de hoogste klas, blijft opeens staan. Hij krijgt een kleur, er komt iets donkers in zijn ogen; een wrevele trek om zijn lippen. Hij kijkt de lawaaierende troep na, ziet de zweep hoog opzwiepen in de lucht. . . . Boos mompelt hij: „Opscheppers! . . .”

Hij slentert terug naar de stoep, weet eigenlijk niet goed, wát hij nu doen zal, opeens zo alleen. Hij ziet, hoe de dikke juffrouw van 't bakkerswinkeltje aan de overkant, tussen haar flessen-met-zuurtjes-en-ballen-en-suikermuisjes door, de wild-bolde-rende wagen nakijkt en ongerust haar hoofd schudt, — alsof ze zeggen wil: „Nou, als dat maar goed afloopt!” . . . Hij voelt zich even de vriend van de dikke juffrouw. En toch — o, hij had zelf óók zo graag meegehoud en meegejoeld en ook*geprobeerd op de wagen te klauteren, als. . . . als 't maar een paar andere boerenjongens waren geweest, die op de bok zaten en de paarden zo fijn lieten hollen. . . . Maar *die* twee? Die opscheppers! . . . Nee, hoor!

Hij keek nog eens om. Enkele kinderen, kleintjes, die de kar tòch niet konden bijhouden, kwamen al terugslenteren. De kar zelf was verdwenen in de kromming van de dorpsstraat en ter-

zijde een landweg ingereden. In de verte geruchtte nog wat rumoer.

Hij, — *hij* ging op de schoolstoep zitten; diepte een grote kastanje op uit zijn broekzak en begon haar met een oud knipmes uit te hollen, om er een pijpje van te maken.

„Hè, als ik maar *groot* was! . . . Nou, als ik maar *groot* was, dan zou . . . dan zou ik . . .”

Die jongen was Kees, uit het kleine huisje aan de bosweg.

De meester kwam buiten. Hij keek op zijn horloge, en zijn wenkbrauwen fronsten zich even . . . Nog tien minuten, dan ging de school aan. En daar zat nu nog maar alleen Kees Koenders; een paar kleintjes uit de klas van de juffrouw speelden langs de weg.

En de *anderen*? . . . Waren die nu allemaal op en achter die boerenwagen de landweg op? Wat 'n streek van die twee grote slungels, de kinderen zóver mee te lokken, vlak voor schooltijd. En dan dat woeste rijden! . . . Als ze de vrolijke schreeuwers op de kar nu vóór de school hadden laten afstappen, och, dàn was 't een aardigheid geweest, een leuke pret voor de kinderen, zo deftig met een rijtuig naar school te worden gebracht . . . Maar nul *Wie* wáren het eigenlijk geweest, die twee wilde koetsiers? De meester had het, door 't snelle rijden, niet goed kunnen zien . . . En waarom zat Kees Koenders daar nu op z'n eentje op de stoep? Vreemd! Kees hield óók wel van een pretje, hoe doller hoe liever. 't Was me nogal geen wildebras tussen z'n kornuiten. En nu zat hij daar, als een zoet jongetje, op de stoep een kastanje uit te hollen . . .

„Kees, wie wáren die twee grote jongens daareven op de kar?”

Kees keek op, wat verschrikt. Hij had de meester nog niet gemerkt; hij had zo ijverig zitten werken; maar nog ijveriger zitten denken, hoe heerlijk het zijn zou, als hij nu eens opeens *groot* was, en tegen zijn vader zou kunnen zeggen: „Vader, trek je er maar riks van aan, dat die lelijke boer, die Greve, — al is hij nóg zo rijk . . .” En nu opeens de stem van de meester.

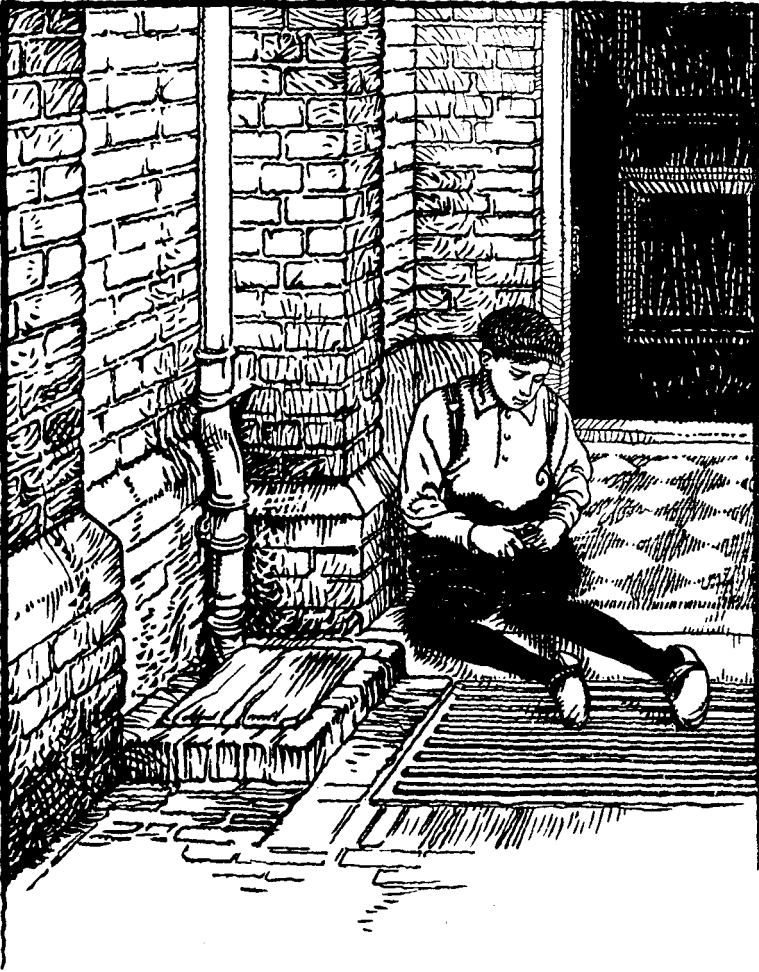
Kees trok even verlegen aan de klep van zijn pet, sprong op . . .

Ja, maar wat vroeg de meester nu eigenlijk?

„Die twee grote boerenjongens, die zoëven voorbijreden met al die kinderen op hun wagen, — wie wáren dat, Kees?”

„O, die . . . ?” De boosheid donkerde weer in Kees' ogen . . .

„Die?”

„Dat was Huib Greve met zijn broer, meester... met Bert.”
....., 't Zijn zulke opscheppers!” had hij er o zo graag nog bij
gezegd, maar dat durfde hij toch niet goed.

„Zó? En-ne... waarom ging *jij* niet mee?”

Kees kreeg een kleur, peuterde weer in zijn kastanje... Wat
moest hij nu zeggen? Hij kon toch niet vertellen gaan, zomaar
ineens, van de zorg en 't verdriet van thuis, en van de rijke
Greve, die hen zo plaagde, en van die stille boosheid in zijn
eigen hart.

De meester zag Kees' verlegenheid wel. . . . Vreemd toch! Wat wàs dat nu? . . . „Laat me dan maar niet al te nieuwsgierig zijn,” dacht hij. Hij liep langzaam een eindje de dorpsstraat in, om eens te zien, of zijn kinderen nu wèrkelijk zo ver waren meegehouden, of ze nu wèrkelijk te laat zouden komen. . . . „Nog zeven minuten!”

Stil, hij hoorde al een licht rumoer van haastige stemmen, van klepperende klompen in de stille straat, maar kon, door de kromming, nog niets er van zien.

Het dienstmeisje van de dominee, dat de stoep van de pastorie dweilde, hield even op, keek in de richting van de naderende kinderen; . . . nieuwsgierig, ietwat verschrikt. Waaròm?

Ah, daar kwámen ze al.

Een rijtje grote meisjes voorop; omstuwd door een dringende troep andere kinderen; de heel kleintjes op een sukkeldrafje achteraan.

Ja, maar er was iets bijzonders. . . . Zie maar, zó allemaal op een hoop, komen ze gewoonlijk niet naar school toe stappen, en ze lopen zo haastig, en ze kijken zo naar die grote meisjes in het midden. . . . Wat zou dat zijn? De meester deed een stapje aan, nieuwsgierig. Over zijn bril heen tuurde hij scherp naar de naderende troep, om, in de verte al, 't geheim te ontdekken.

O, . . . dát was 't zeker. Hij zàg het al.

Die grote meisjes voerden een paar kleinen mee. . . . Een klein jongetje en ook nog een meisje; en ze keken zo ernstig; zo bezorgd. . . . ; en dat jongetje hinkte zo vreemd; en dat meisje had een witte doek om het hoofd. . . . ; en. . . . ja, blòed ook. Een ongeluk? . . . De meester snelt toe. Maar opeens vliegt hem een jongen voorbij, óók de naderende troep tegen: 't is Kees. Kees is er veel eerder dan de meester. Zijn scherpe ogen hebben al gezien, dat 't meisje met de doek om haar hoofd *zijn* zusje is; . . . *Gerdientje*.

En dat bloed. . . . ! Hij is heftig geschrokken. Hij is op haar toegevlagen; hij grijpt haar vast met allebei zijn handen, hij trekt haar tegen zich aan, alsof hij haar zomaar, ineens, beter kan maken. . . . In zijn ogen is schrik, is bangheid, is boosheid.

„Wat. . . . wat is dat? . . . Hoe *komt* dat? . . . Wie heeft dat gedaan. . . . Zèg het dan, *wie* heeft het gedaan?”

Hij kijkt rond, of hij hem soms ziet, de valserd, die zijn zusje zo. . . .

O neen, in die dringende troep kinderen *is* de valserd niet. . . . Neen, ze babbelen, en ze roepen, en ze schreeuwen allemaal door elkaar en ze vertellen, dat Gerdientje óók op de wagen is komen meerijden, maar dat die boerenjongens helemaal niet wilden stilhouden, om de kinderen te laten afstappen. Alleen hun eigen zusje, Josien Greve, *die* hebben ze er gauw laten afzakken, maar aan de anderen stoorden ze zich niet. . . . En toen hebben de grote jongens en meisjes, die achter de kar liepen, de kinderen geholpen; maar dat kleine jongetje is toch op zijn knie gevallen; en Gerdientje was de laatste op de wagen en die reed zo hard. . . . en de jongens die haar helpen wilden, konden hem haast niet bijhouden; en toen werd Gerdientje zo bang, dat ze heel alléén zou meerijden, en dat ze heel alléén te laat zou komen; . . . ja, en toen sprong ze er van bangheid zómaar af. Ze viel met haar hoofd op de weg, en d'r kous is ook helemaal stukgescheurd, kijk maar! . . .

De meester, die nu midden tussen de dringende kinderen staat, hoort het verhaal ook.

„Kind, kind!” zegt hij verschrikt, . . . „Je zou dóód kunnen vallen: 't is zo vreselijk gevaarlijk van een rijdende wagen te springen. Kleine domoor, hoe verzin je 't? . . . Maar kom; — kom nu maar gauw mee. Toe meisjes, brengt haar even naar mijn vrouw. Laat die maar eerst eens kijken, of het héél erg is. En anders moet Gerdientje maar even naar de dokter. . . .”

„De dokter is al uit, meester!” roepen een paar jongens. „Hij is al uit op z'n motorfiets.”

„O ja? . . . Vooruit, eerst maar naar mijn huis. Blijf jij maar even bij je zusje, Kees. En die kleine vent met zijn zere knie gaat ook mee. Mijn vrouw weet overal raad voor, ook wel voor zieke knieën. . . . Vooruit!”

En in vrolijke draf holden de meesten al weer vooruit, naar school. Hè, nu de meester er maar bij was, wàs dat erge opeens niet zó erg meer.

Geertje van de dominee vergat haar natte stoep, en bleef met grote, verschrikte ogen de kindertroep, met de meester in 't midden, nakijken. En de dorpssmid kwam even door de hoefstal ¹⁾

¹⁾ Dat is het aardige, open huisje, gebouwd van wat palen met een dak, vlak voor de smederij, en waarin de paarden staan vastgebonden, als ze beslagen worden.

heen naar buiten. . . . „Meester, meester!” zei hij, „je hebt toch wat te stellen met dat lastige goed. Was ook maar smid geworden, net als ik. Mijn paarden zijn lang zo ondeugend niet als die kwajongens van u. Ja, ja, 'k dacht zo straks al: dat loopt mis.” De meester lachte eens, knikte, maar liep door. Er was nu geen tijd, een praatje te maken.

En de dikke bakkersvrouw, tegenover de school, kwam haastig haar winkeltje uitschommelen, de stofdoek in d'r hand. . . . Ze schudde haar hoofd. „Och, och, hèb ik 't niet gezegd! hèb ik 't niet gezegd! . . . Och, och, die arme schapen.”

Maar — de gewonden en een paar helpers verdwenen in het meesters-

huis; de rest verdween in de school; de deuren gingen dicht. . . . Geertje van de dominee dweilde weer; de smid smeedde weer; de dikke juffer van 't bakkerswinkeltje stofte haar glimmende trommels en flessen weer. . . . En de dorpsstraat was weer stil, heel stil geworden. Een paar mussen hipten over de weg; één kieuwelde wat rond in een hoopje zand, spreidde z'n vlerkjes, en knuffelde zich warmpjes in elkaar, alsof dat zonnige hoopje zand z'n nestje was.

Nu lag de stille dorpsstraat weer zo rustig, zo vredig, zo vriendelijk, alsof. . . . ja, alsof er *niets* gebeurd was, alsof er helemaal geen pijn en verdriet en geen valsheid en boosheid waren op de wereld.

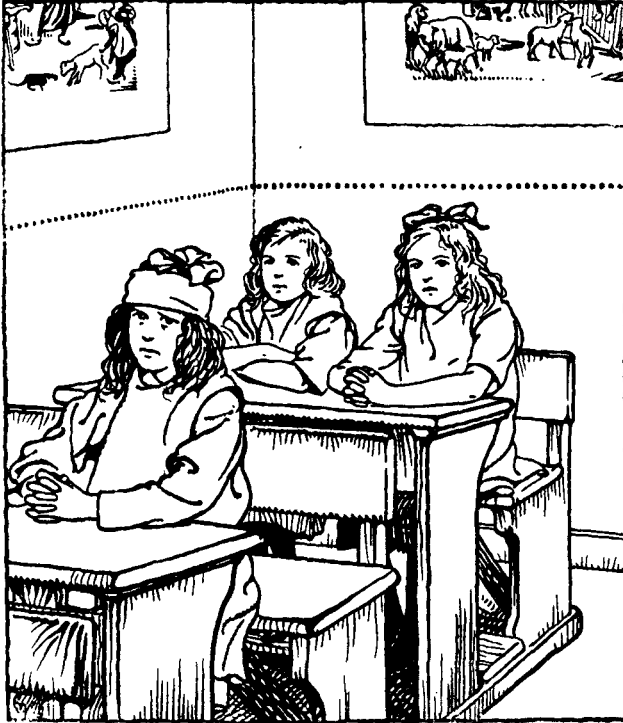
En in de school?

Daar was het ook stil geworden.

Gerdientje was al terug uit het meestershuis. Ze zat stil op haar plekje, een beetje witjes nog. Ze had een schone, witte doek om haar hoofd en het bloed was van haar wang weggewassen. Haar

grote, groene strik in het donkere haar kwam nu zo vreemd boven die witte doek uit. . . .

De vrouw van de meester had haar zo vriendelijk, zo goed geholpen. Die kòn goed helpen; die was vroeger verpleegster geweest. En die gescheurde kous was met een draadje ook weer

dichtgenaaid: je kon het blote been niet eens meer zien. En 't kleine jongetje uit de klas van de juffrouw was ook al bijna weer beter: hij had ook een lap om zijn knie.

En nu *vertelde* de meester. 't Was van Elia, en 't was heel mooi. Gerdientje en al de anderen luisterden weer. Gerdientje zat in de vierde klas; — Kees in de zesde. . . . Gerdientje keek eens naar Kees. ¹⁾ Ja, die luisterde ook. Gerdientje moest er nog even

¹⁾ In de kleine dorpsschool zaten de vierde, vijfde, zesde en zevende klas in één lokaal.

aan denken, dat Kees straks zo boos was geweest op haar, omdat zij óók was meegereden op de wagen, . . . ja, zie je, op die wagen van *Greve*. Dáárom was hij zo boos.

Maar nu? . . .

Nu was het stil in de klas; alleen de zachte stem van de meester vertelde zo mooi. 't Was, alsof je 't zag, wat hij zei.

Nu was alles zo rustig, zo vredig, zo vriendelijk in de stille school, alsof . . . ja, alsof er *niets* gebeurd was; alsof er helemaal geen pijn en verdriet en geen valsheid en boosheid waren op de wereld.

Maar — in het hart van die jongen, daar op de derde bank bij het raam, dáár was geen rust en geen vrede, en geen vriendelijkheid.

In het hart van *die* jongen *stormde* het.

En wie zou het weten?

III. ZULKE VLEGELS!

Toe, Hans; . . . vooruit, ouwe jongen! Toe maar!" Op de grindweg, die van het dorp, door bos en heide heen, naar de grote straatweg voerde, sjokte een oud paard voor een met zakken en pakken beladen kar. De oude, moede kop zakte bij elke stap wat neer, en schokte weer omhoog. De zware, schonkige poten strompelden door het grindrige zand van de weg; kleine stofwolkjes stoven op. . . . Nu en dan stootte het oude beest een schor gehoest uit.

„Vooruit maar, ouwe jongen! . . . Braaf peerd, hoor!" De voerman liep naast zijn paard, klopte het nu en dan goedkeurend op de magere hals, sprak het vriendelijke woorden toe: „Braaf peerd, hoor!"

En de oude Hans sjokte moedig door. Die vriendelijke stem van zijn meester deed meer dan honderd harde zweepslagen.

En toch. . . . de ogen van die meester keken zo somber, zo donker; — als de oude Hans hoestte, schudde die meester verdrietig 't hoofd, alsof hij zeggen wilde: „Wat moet dat worden?"

Die meester was: Koenders, de vrachtrijder van 't dorp, de vader van Kees en Gerdientje. ¹⁾

Hij was al vroeg van huis gegaan, lang voor de kinderen naar school gingen; hij had wat pakjes en kisten in het dorp moeten ophalen, en was nu al een heel eindje de grindweg opgesukeld. . . . Och, maar 't ging zo *langzaam* vanmorgen: ouwe Hans was een goed en een gewillig beest, maar hij raakte versleten, en de laatste tijd was hij zo hoesterig, zo gauw moe. . . . Koenders had in het dorp nog op de bok gezeten; maar op de grind-

¹⁾ 't Was in de tijd, toen het auto-vervoer nog zeldzaam was.

weg was hij maar náást de kar gaan lopen, om de vracht voor Hans wat lichter te maken. . . . Jonge, jonge, Hans *ziek!* . . . Als dát er nu ook nog bijkwam. . . .

Koenders liep te piekeren.

Donkere, verdrietige gedachten dwaalden hem door 't hoofd. Soms vlamde boosheid op in zijn ogen; — dan knepen zijn vuisten heftig de teugels, dan gromde hij soms: „Zo'n boer, zo'n. . . .” Plagen was het, *plagen*, anders niet. Waarom gunde die rijke Greve hem zijn kleine huisje en zijn stukje land niet? Waarom wilde hij hem dwingen zijn eenvoudig bestaan als vrachtrijder er aan te geven, en weer boerenknecht te worden op de grote, rijke „Blauw-hoeve”? . . .

Ja, wáárom?

Maar hij dééd het niet, — hij deed 't nóóit!

Knecht worden bij de Greve's, bij die trotsaards, die meenden om hun rijkdom op elk ander mens in minachting te kunnen neerzien? . . . Knecht worden, en al de luimen en grillen van de boer en zijn twee pochers van jongens afwachten? . . . Knecht zijn, zoals vroeger, en weer uitgescholden worden en voortgejaagd; sjouwen en ploeteren en 't toch de ontevreden boer nooit naar de zin kunnen maken?

Neen, dát deed hij niet. Dan nog liever. . . .

Oude Hans hoestte; bleef hijgend stilstaan.

Koenders schrók. . . . Hè, 't was, alsof Hans tegen hem zeggen wilde: „Ja, baas, jij zegt nou wel: Dat doe ik niet! . . . maar 't zal *moeten*, baas. Als *ik* niet meer kan, als ik ziek word, als ik dood ga, wat moet je dan beginnen? Heb je geld om een ander paard te kopen? Heb je geld. . . .?”

Verdrietig schudde Koenders het hoofd. „Ja, dát was 't, dat was 't, áltijd weer: „Heb je geld? . . . Heb je geld?” Wat moest hij zonder geld beginnen?

En toch. . . . „Ik doe het niet! Ik doe het niet!” stootte hij uit, en zijn tanden knersten. „Dan nog maar liever met m'n vrouw en m'n kinders naar de stad verhuizen; dan nog maar liever armoe lijden dáár, dan knecht te worden bij die geldwolf hier!” „Toe Hans, vooruit, jongen. . . .”

Hij greep de spaken van het wiel, om de kar weer op gang te brengen, en Hans het aanzetten te vergemakkelijken. . . . „Ja, ja, vóóruit. Goed zo! Braaf zo!”

Hans sjokte weer door langs de stille, zonnige weg, die zich met

een flauwe bocht over de grote heide naar het gindse bos boog.
En zijn meester — piekerde.

Still. . . . Wat is dat?

Koenders kijkt om. Hij hoort gerucht in de stilte; dáár, vèr achter hem. . . . Ah ja, hij ziet het al; er komt gerij aan: een wagen met twee paarden. . . . Jonge, jonge, dàt gaat er over. Kijk 'es wat een stof!

En Koenders duwt als-van-zelf de oude Hans al maar vast naar rechts. . . . Als dat wilde gerij hier op de smalle weg pàsseren moet. . . .

't Nadert al.

Koenders kijkt nòg eens om. Nu kan hij al beter zien, wat 't is; een boerenwagen met twee man op de bok. . . . Maar opeens stijgt hem 't bloed naar 't hoofd; hij voelt het kloppen in zijn keel. Hij *ziet*, wie 't zijn: de twee jongens van Greve.

„Vòrt, Hans. . . . Vooruit dan!” gromt hij kwaad, en geeft het beest een tik met het eind van de teugels. Het dier probeert een sukkeldrafje te nemen; maar 't lukt niet best. En de wagen van Greve komt al aanbolderen, hotsend en schonkelend over de weg; vlakbij al.

Koenders drukt zich tegen zijn paard aan, om de weg vrij te maken. Hij legt zijn arm over de rug van 't beest, alsof hij 't beschermen wil tegen de spottende ogen en de valse schaterlach van die twee jongkerels daar. . . . Ja, want hij wéét het wel: ze lachen 't ouwe dier *altijd* uit, als ze 't zien.

Hoor, de zweep knalt op in de lucht; vlakbij al.

„Hallo! Hallo!. . . . Opzij daar!” schreeuwt een stem, en in wilde haast stuiven de paarden voorbij; prachtige dieren, de wilde koppen hoog in de lucht; het vlokkige schuim uit de rode beken stuift over hun glanzende ruggen. . . . Koenders moet zich stijf tegen Hans aandrukken, om van de slingerende wagen geen stoot te krijgen.

Een van de jongens kijkt nog even om. Hij roept wat, maar zijn woorden gaan verloren in het bolderend lawaai. Hij schatert het uit van plezier, geeft zijn broer, die de teugels houdt, een stoot in de zij, om ook hem even te laten omkijken, om ook hem te doen delen in zijn pret. Koenders ziet het wel. . . . Zijn vuisten knijpen zich saam. Woede vlamt in zijn ogen!

„Opscheppers!“ sist hij tussen zijn tanden. „Ik jullie knecht? Nooit!“

Ginds buigt zich de weg het bos in. De boerenwagen zal wel gauw uit het gezicht verdwenen zijn.

Maar kijk, uit het bos komt een motorfiets aan. 't Gaat in stevige vaart de wild rijdende jongens tegen.

Ze naderen elkaar al Daar zijn ze al *bij* elkaar. O ja, de weg is breed genoeg om elkaar te passeren; maar maar Kijk die motorfiets, die zwaait helemaal van de weg af, de hei op

De brutale boerenjongens *willen* niet uitwijken, dan moet de motorrijder het wel doen. Maar langs de weg is een greppel. Als de motor daarin valt! O kijk, hij hotst en schonkt en slingert! Gelukkig hij houdt het, hij komt weer met een forse draai op de weg terug. Van de wagen klinkt een schaterlach Koenders heeft van schrik Hans even ingehouden.

De motorrijder, heftig geschrokken, rijdt nog door, maar als hij bij Koenders is, stopt hij toch. 't Is een jonge man; een heer, met een lichte regenjas aan, een grijze deukhoed op.

„Zulke lompe vlegels!“ valt hij uit, en zijn stem beeft van schrik en van kwaadheid. „Zulke brutale lummels! Zeg eens op, voerman, kèn je ze? Wonen ze *hier*, in het dorp?“

„Ja, ja, meneer!“ zegt Koenders. „Dat scheelde niet veel. Dat zag ik!“

„Hoe heten die vlegels?“

„Ja, 't zijn de jongens van Greve, van „De Blauw-hoeve“ .“

„Zo, zo! 'k Zal ze onthouden, dat beloof ik ze Goeden dag, hoor! Je kènt me zeker nog niet? Ik ben de nieuwe dokter. Goeie reis!“

Hij zette zijn motor weer aan, en met een paar rukken tuf-tufte hij weg.

De nieuwe dokter? Koenders tikte nog even aan zijn pet En voor zichzelf mompelde hij: „Zulke vlegels, zulke brutale opscheppers toch 't Is bàr!“

.

De grindweg liep een eindweegs door het bos. Dan maakte hij een scherpe bocht. En juist bij die bocht stond een oude herberg: „Het volle vaatje“.

Tussen de twee oude, dikke eiken vóór het huis, was een grote

voerbak geplaatst, om vermoeide paarden eten en drinken te kunnen geven.

Twee prachtige beesten, vastgemaakt aan de ijzeren ring in een van de bomen — een grote boerenwagen achter zich — stonden hun dorstige bekken te wrijven in de voerbak. . . . Die was *leeg*. De damp sloeg van hun glanzende ruggen: zó hard hadden ze gelopen; maar geen warm dek, zelfs geen ruwe zak beschermde hun verhitte lijf voor de kou.

Hun meesters waren naar binnen gegaan.

Die hadden óók dorst.

Die zaten aan de ronde tafel, midden in de herberg, ieder met een groot glas bier voor zich. Om hun beesten daarbuiten bekommerden ze zich weinig. . . . Ze praatten luid en druk met de herbergier, èn — met een sjofele landloper, die een kist met snuisterijen, zeep en schoensmeer, veiligheidsspelden en naaldenkokers, naast zich had staan en aan de jonge boeren een paar sigarenpijpjes probeerde te verkopen.

„Echt barnsteen, meneren! . . . Voor 'n kwartje het stuk. En lekker roken, meneren! De slechtste stinkstok wordt in zo'n pijpje nog een fijne sigaar. . . . Zal 'k voor u maar ieder zo'n pijpje inpakken?”

„Nee, nee! . . .” lachten ze. „Hou jij je moois maar.”

„Zeg, kérell! . . .” stootte opeens Bert, de jongste, zijn broer aan, terwijl hij schaterlachend door het zijraam naar buiten wees, . . .

„zeg, daar komt die harddraver aan. Ha-ha-ha! kijk dat peerd steigeren! . . . Wat 'n houten knol. 't Lijkt Sinterklaas wel. Ha-ha-hal!”

De marskramer, die de jonge boeren graag te vrind wilde houden, lachte ook mee, en Goosen, de herbergier, kwam uit zijn tapkast om ook even door 't raam te kijken, wat daar te zien kwam op de bosweg.

„O, 't is Koenders,” lachte hij. . . . „Ja, ja, fijne spullen!”

„Zeg, Goosen,” lawaaide Bert verder, „weet je 't nog niet. Dat ouwe peerd heeft gisteren zijn kop verloren, maar ze hebben 'm er weer aangelijmd. . . . Kijk maar, hij zit nog niet goed vast.”

Luid lachen schalde door 't dompige kroegje. . . . „Hè, — hij komt hierheen, met die ouwe knol: 'n rijke klant voor je, kastelein!” riep de marskramer boven 't lachlawaaï uit. En Huib spotte: „Zeg, koopman, je moest die vent een pakje veiligheidsspelden verkopen: als dat peerd dan onderweg een poot ver-

liest, kan-ie 'm er weer aanspelden; ha-ha-ha! Wat 'n kerel, en wat 'n péérd!”

Ouwe Hans sjokte tot vóór de deur. Zijn baas haalde een oud emmertje uit de voerkist van de kar, vulde het met water uit de pomp, terzijde van de herberg, en liet het dier drinken. Met grote, gulzige slokken slurpte Hans het heerlijke vocht op.

Toen ging Koenders naar binnen.

't Kostte hem moeite.

Nu daarbuiten de boerenwagen van Greve stond en daarbinnen die twee apen van jongens zaten, was hij veel liever doorgere-den; maar dat kòn niet. . . . 't Gebeurde heel dikwijls, dat boeren uit de omtrek in „Het volle vaatje” vracht voor hem brachten. Dan hoefden ze niet helemaal naar het dorp te komen. Later rekenden ze dan wel met hem af. Daarom moest Koenders altijd even kijken gaan in de herberg, of er ook wat voor hem viel mee te nemen. Maar nu. . . .? Nijdig stootte hij de deur open.

„Goeie morgen! . . .” zei hij kort. „Is er wat voor me?” Hij hoorde dat half onderdrukte lachen; hij zag die ogen vol spot. Hij had wel willen uitvaren: „Zeg, als jullie kerels bent, zeg dan hardop, wat je te zeggen hebt. Dat dũrf je niet. . . .” maar hij bedwong zich.

„Is er wat voor me, Goosen?”

„Ja, zeker, daar liggen ze. . . . ze zijn van boer Remme van „Ruimzicht”. Veertien stuks.”

Tegen de muur dicht bij de deur stond een stapel kleine, platte kaasjes. Koenders bukte zich, telde: drie, zes, negen, twaalf. . . . en nog twee. In orde: veertien stuks. Hij nam meteen een stapeltje mee, zocht een goed plaatsje in zijn kar en bergde ze voorzichtig weg. Ze waren voor een grote winkel in fijne vleeswaren in de stad. En de chef daar was een lastige baas, die altijd wat had aan te merken. . . . Toen ging hij 't volgende stapeltje halen. Weer snerpte hem het spottend lachen tegen. Goosen liep schaterend weg, zijn huiskamer in. Koenders werd rood van kwaadheid en van vreemde verlegenheid; maar hij zei geen woord. Haastig greep hij weer een deel van zijn vracht, bracht die weg.

En — toen hij bij zijn kar stond, en natuurlijk niet zien kon, wat *daarbinnen* gebeurde. . . .?

Bert Greve stond snel op, pakte in dolle overmoed een van de

kaasjes, stopte die vliegensvlug in de kist van de marskramer, smeed het deksel dicht, en liet zich weer met een bons op z'n stoel neervallen.

„Zie zo, voor jou, hoor! . . . Die sukkel dáár merkt het toch niet. . . . Mond dicht!” De marskramer zette een efen gezicht en begon wat aan zijn schoenveter te morrelen. Koenders kwam terug, greep

de rest van zijn kaasjes, telde niet meer, en verdween zonder groet.

„Vòrt, Hans! . . . Vooruit!”

Bert sloeg zich op de knieën van doller pret, Huib schreeuwde om nóg een glas bier; voor de koopman óók een. . . . En de marskramer zelf? Hij lachte en dronk mee. Wel ja, waarom *niet?*

Hij had een fijne kaas. . . . Oneerlijk? Wat kon hem dat schelen? . . . Of die vrachtrijder daar grote last van krijgen kon? Wat deerde hem dat? . . . Of 't een heel aardige streek van die jonge boer zou geweest zijn, als die van *eigen* kazen hem er eens een had toegestopt, terwijl het nu *diefstal* was? Hij stóorde er zich niet aan. Hij had zijn kaas; daarmee uit.

Haastig dronk hij zijn glas leeg, bedankte de heren nog eens, en sjokte de weg op in de richting van het dorp. Ook de Greve's stapten op. Ze moesten terzij van de herberg een boslaan in, om bij de houtboer een wagen vol palen en paaltjes te halen, die op de boerderij nodig waren, nu ze weer voor de wintertijd moest worden ingericht.

Stoeiend met elkaar klommen ze weer op de bok: zo'n doller nà-pret hadden ze nog.

IV. HOE 'T ZO GEWORDEN WAS

Koenders liep terzij van zijn oude paard de eenzame bosweg verder. Hans sjokte moeizaam; hoestte. . . . Koenders liep te *tobben*, verdrietig te *tobben*.

Och, hij had al zovéél verdriet en zorg en moeite gehad in zijn leven. Hij had er altijd de moed in gehouden. Maar nu. . . . ?

Ja, toen hij nog een kleine jongen was. . . . *toen* was hij óók rijk geweest. Zijn vader had een eigen boerderijtje, en hij was de enige zoon.

Och, langzaam aan was de tegenspoed gekomen. Hij was nog te klein geweest, om alles *goed* te begrijpen; maar de ene tegenslag volgde op de andere. Zijn vader was jong gestorven, zijn moeder was ziekelijk geweest, kon de boerderij niet drijven; ziekte onder het vee, slechte oogst, een grote brand, die het hele huis en de schuren in as lei. . . .

Toen Koenders een jongen van zestien jaar was, moest hij gaan werken als boerenknecht op „De Blauwhoeve”. . . . Boer Greve had àl hun land gekocht, stukje voor stukje. Het verbrande huis was nooit meer opgebouwd. Moeder was ook gestorven. . . . Hij had een verdrietige jeugd gehad.

Maar – hij had ijverig gewerkt, zijn leven lang; hij was heel zuinig geweest en had gespaard, al wat hij maar sparen kon. Hij had in zijn vrije uren bij de oude baas Dingelse in de dorpsstraat het klompenmaken geleerd en later menig extra duitje verdiend met dit vak. . . .

O, want diep in zijn hart was altijd het verlangen geweest, zèlf weer eens baas te worden, zèlf weer een boerderijtje te hebben, al was 't ook nog zo klein, zèlf weer te zaaïen en te maaïen op *eigen* land. . . . Maar dat ging niet gemakkelijk; zijn spaarpot

groeide maar langzaam, heel langzaam, hóe ijverig hij ook zijn best deed.

Maar ééns, — o, 't was altijd weer zo heerlijk dááran terug te denken, — juist twee dagen nadat *Gerdientje* geboren was, gebeurde er iets heerlijks.

In Den Haag woonde een oude dame. Ze was schatrijk. Ze bezat uitgestrekte landerijen en bossen en veenplassen hier aan de ene zijde van het dorp. Boer Greve was de rijkste grondbezitter aan de *andere* zijde van het dorp. . . .

Zelf kon zij haar bezittingen niet beheren. Dat deed een rentmeester voor haar, een vriendelijke, oude heer, die in een mooi landhuisje dicht bij het dorp woonde.

En wat was er nu gebeurd die dag, toen *Gerdientje* nog maar als zo'n klein popje in haar wieg lag? . . . Die dag — 't was vinnig koud, er lag al ijs in de sloten — had Koenders de oude rentmeester zien staan aan de kant van de grote veenplas, een kwartiertje buiten het dorp. De oude heer stond gebogen en deed alle moeite met zijn wandelstok iets uit het water naar zich toe te halen. Toen hij Koenders langs de dijk zag komen, begon hij te roepen: „Gauw, gauw! . . . Kom eens helpen!”

Koenders snelde toe: De mooie *hond* van de rentmeester, 'n jong, speels dier, was door het dorre riet heen, het nog *te* zwakke ijs opgelopen en — een eind van de kant — er doorgezakt. Nu deed het arme dier wanhopige pogingen om de wal weer te bereiken, maar 't lukte niet. Hij kon het ijs met zijn zwakke hondepoten ook niet stukbreken: hij spartelde maar wat rond in de bijt en verstijfde van de kou, hij jankte klaaglijk. . . . Zijn oude meester, die zoveel van de hond hield, had innig medelijden met 't beest, maar kon hem niet helpen. . . .

Koenders, ferme, jonge vent nog, weifelde geen ogenblik. Hij stapte zomaar 't water in, rekte zich en rekte, en. . . . kreeg de hond bij z'n staart te pakken. 't Beest was gered. Wat wás die oude rentmeester blij!

„Komaan,” zei hij. . . . „nou moet jij met de hond hard vooruitlopen naar mijn huis. Dat is goed voor jullie allebei. En dan moet je daar even op me wachten, hoor! Vooruit nou maar!”

Jonge, wat hadden ze samen gedraafd, hij en de hond. 't Was ook zo griezellig koud, dat natte goed.

De huishoudster van de rentmeester had de twee natte bibbe-
raars gauw in de keuken bij 't fornuis gezet; maar toen meneer

zèlf binnenkwam, zei hij: „Welneen, die man zou ziek worden. Dat moet anders.”

En Koenders moest droge sokken van de rentmeester aantrekken en ook een droge broek. . . . Jonge, jonge, wat raar was dat geweest. Zijn eigen oude, duffelse jekker aan, vuil en verkleurd, en daarõnder zo'n fijne meneren-broek. . . . Ja, en hij moest binnenkomen in de huiskamer, en warme koffie drinken, en een lekkere sigaar roken.

„Ja, ja, . . . dat heb je verdiend!” zei de rentmeester.

En toen — dat halve uurtje in die mooie, warme kamer — waren ze samen aan het praten geraakt.

Koenders had verteld van zijn vader, die zelf eens een boerderij had; maar — óók van al het verdriet en de armoe, die gekomen was. Hij had verteld van zijn werken bij boer Greve nu al twaalf jaren lang, en van zijn klompenmaken in zijn vrije uurtjes. . . . Hij had ook verteld van zijn spaarpotje en van dat stille, grote verlangen in zijn hart.

De rentmeester had geluisterd.

Opeens had hij gevraagd: „Heb je een *dikke* spaarpot?”

Neen, èrg dik was die niet. . . .

De rentmeester was opgestaan, had wat heen en weer gelopen, had zijn hond eens gestreeld, die, op een vacht bij de haard, zich lag te drogen, — en opeens had hij Koenders op de schouder geklopt en gezegd: „Komaan, je bent een ferme vent. Ik houd van mensen, die vooruit willen komen in de wereld. . . . Ik zal je helpen!”

Jonge, jonge, als Koenders aan dat oogenblik terugdacht, gloeide die oude blijdschap weer warm op in zijn hart. . . . Jonge, jonge ja. . . . en toen had de rentmeester gezegd, dat hij aan de bosweg een mooi stukje land te koop had; met een klein huisje er bij. 't Lag aan de andere zijde van 't dorp, 't lag eigenlijk tussen de landen van boer Greve in, en hij had het al lang willen verkopen, omdat het andere land van mevrouw geheel aan *deze* zijde van 't dorp lag; maar er woonde een oude weduwe in 't kleine huisje, die wilde hij er niet uitjagen. . . . Juist een week geleden had hij gehoord, dat zij verhuizen ging naar haar dochter in de stad. 't Huisje en 't land kwamen dus vrij. Ja, natuurlijk, boer Greve zou het graag kopen, er goed geld voor geven óók; maar — Greve had land genoeg.

„Welnu, wat zeg je er van, wil *jij* het kopen?”

„Ik, meneer? . . . Ja, maar ik heb nog zo weinig geld gespaard.”

„Goed, goed!” zei de rentmeester. . . . „Jij begint met het land van mij te kopen, 't is best rogge- en aardappelland. Je kunt het mij nog niet hélemaal betalen. . . . Goed, je geeft mij, wat je hebt, en elk jaar betaal je me verder af, tot het land hélemaal van jou is. En dan later kun je het huisje er bij kopen. Zie je, dan heb je toch weer een *eigen* spulletje. . . . Afgesproken?”

Jonge, jonge, wat was Koenders vrolijk de deur van het rentmeestershuis uitgestapt. Hij was, in zijn fijne broek, naar huis *gehold*; hij had de kleine Gerdientje, dat leuke, rode popje, uit de wieg getild, hij had het gezoend op bei haar wangetjes, . . . en toen zijn vrouw hem met grote, verbaasde ogen aankeek, en zei: „Wat heb je een mooie broek aan, en wat doe je raar! . . . Voorzichtig met het kindje, hoor! . . .” toen had hij gezegd: „Och, moeder, ik geloof, dat met dat lieve kindje het *geluk* ons huis is binnengekomen. Zal ik je eens wat vertellen. . . .?”

Hij had Gerdientje, die met haar kleine, rode vuistjes langs haar neusje wreef, bij moeder in bed gelegd, en 't hele, mooie verhaal verteld.

Moeder had geluisterd. Ze had tranen in haar ogen gekregen, tranen van blijdschap, en ze had gezegd — Koenders had die woorden nooit vergeten. . . .: „Ja, Kees, we hebben dit lieve popje van God gekregen, en nu geeft de Heer ons er nog zo'n groot geluk *bij*.... We moeten *God* er voor dankbaar zijn, hoor!” Wat was Greve kwaad geweest, toen hij het hoorde. Hij had gevloekt op die oude rentmeester. Hij had dat stuk land met dat

huisje zèlf zo graag gekocht: 't lag net als een grote hap midden in *zijn* landen. En nu kreeg zijn *knecht* het. . . . Hij was rood van nijd geworden en had tegen Koenders gezegd: „'k Zal je wel krijgen, jou en je rentmeester! Wacht maar! . . . En 'k wil je geen week langer meer als knecht hebben. Dan ga je maar boeren op dat ongelukkige stukje land, en dan ga je dood van armoë. . . . Dat gun ik je!”

Ja, 't waren eerst wel moeilijke tijden geweest. Koenders was uit de arbeiderswoning van de boer verhuisd naar 't huisje aan de bosweg, dat hij huren mocht van de rentmeester. . . . O, toen hij voor 't eerst rondliep op zijn *eigen* stukje land; wat wàs hij gelukkig geweest! Als dàt nu zijn vader, als dàt nu zijn moeder nog eens konden zien, dat hij weer een *eigen* land had. . . . Hij boog het hoofd, hij dacht aan de woorden van zijn vrouw: „We moeten *God* er voor dankbaar zijn, hoor!” Maar — om nu aan de kòst te komen!

Dat de boer hem niet meer als knecht wilde hebben, deerde hem niet veel: hij had het de lastige, ontevreden man tòch nooit naar de zin kunnèn maken. Maar van de rogge en de aardappels, die zijn stukje land hem zouden opbrengen, te *leven*, ging niet. Dan zouden ze *zeker* doodgaan van armoë.

Toen was hij maar ijverig aan 't maken van klompen begonnen in 't kleine schuurtje achter 't huis. Hij ging ze verkopen in de stad; en al was 't in die eerste tijd wel erg schraaltjes geweest, ze hadden toch altijd te eten gehad. Hij pachtte voor een klein sommetje een deel van de veenplas om er te vissen; en bij goede vangsten verkocht hij zijn vis en maakte dikwijls nog een extra duitje. Ze hielden een geit; ze hielden kippen en verkochten de eieren; ze mestten een varken en brachten het, als het vet was, naar de markt. Dat kleine huisje léék al een beetje op een heel kleine, heel armelijke boerderij. . . . En toen het eerste jaar om was, kon Koenders al een deel van de schuld van dat land aan de rentmeester gaan brengen. . . . Hij had de fijne broek, die hij had mogen houden, maar die hij zuinig bewaarde, voor die gelegenheid aangetrokken.

„Goed! Goed!” had de rentmeester gezegd. „Nu elk jaar trouw je schuld afdoen. Dan kun je later het *huisje* ook van me kopen.” Het huisje. . . ! Ja, als hij nog eens zó gelukkig was! . . . „Weet je, vrouw,” had hij eens gezegd in een vrolijk ogenblik, — „weet je, als dat huisje óók eens van ons is, zullen we er een naam op

laten schilderen: „*Gerdientje*” Hoe vind je dat? Want ik zeg toch maar zo: Dat kleine ding heeft het *geluk* meegebracht!”

Later had hij de oude kar en het oude paard van Hageman gekocht, en was in diens plaats vrachtrijder op de stad geworden. Tweemaal 's weeks trok hij er heen. En hij kreeg het druk, omdat hij altijd keurig op zijn zaken paste. Hij verdiende aardig geld, en kon trouw elk jaar zijn schuld aan de rentmeester afdoen.

Maar nu – een half jaartje geleden, in de Meimaand – was voor hem de eerste tegenslag gekomen: de oude rentmeester was gestorven en een nieuwe rentmeester was komen wonen in het landhuis aan de dorpsweg. Een nors, onvriendelijk man was dat, met wie nu helemaal niet eens rustig te praten viel. . . .

De eerste Juli was Koenders naar hem toegegaan, om het laatste gedeelte van de oude schuld af te doen. . . . Het *laatste* gedeelte: nu was het stuk land eerlijk, en hélemaal van hem.

Maar het *huisje*

Hij had de nieuwe rentmeester alles verteld.

Hij had ook gesproken over het huisje, en over de belofte, dat huisje later te mogen kopen, als hij geld had. . . . Hij had gevraagd: „Zou meneer het goedvinden als ik meneer elk jaar een sommetje bracht en zo langzamerhand het huisje afbetaalde....? Ik beloof u. . . .”

Maar nors was de rentmeester hem in de rede gevallen: „'k Dènk er niet aan. Dat huis is niet te koop. Je kunt 't blijven *huren*, totdat ik 't nodig heb. En daarmee uit.”

„Ja, maar, meneer, de oude rentmeester heeft 't me al tien jaar geleden beloofd.”

„Weet ik niet van! Stoor ik me niet aan!”

„Maar, meneer. . . .”

„'k Zeg je immers, dat ik me er niet aan stoor, wat er vroeger gebabbeld is. Je kunt in dat huisje blijven wonen, totdat je de huur wordt opgezegd. En daarmee basta!”

Zó was de verdrietige geschiedenis begonnen.

Koenders, terwijl hij daar op de stille bosweg, naast zijn oude paard, voortliep, dacht er met schrik aan terug. Hij had er de laatste tijd al zovéél zorg over gehad. 't Was, of hij zich èlk woord, èlk gebaar nog precies herinnerde. En toch – dat was

nog maar het *begin* geweest van het heel erge Dat héél erge was *gisteren* gekomen.

O, Koenders voelde 't bloed naar zijn hoofd stijgen van kwaadheid en van ergernis, als hij dááaraan dacht Gisteren, na 't middageten, was boer Greve 't hekje binnengestapt, een zelfvoldane glimlach om zijn dikke lippen. Hij had gezegd: „Ik moet de baas spreken.”

Koenders, die in 't schuurtje alweer klompen zat te maken, was haastig, ietwat verschrikt, naar huis komen lopen Greve? Wat moest *die* bij hèm doen? Hij was nog nóóit bij hem geweest. Wat zou dat betekenen? 't Moèst wel een slèchte boodschap zijn.

Gerdientje, die juist de deur uit kwam om naar school te gaan, een boterham onder haar arm om 't overblijven voor de breischool, — zei heel vriendelijk: „Dag Greve!” De boer gaf geen antwoord, deed, of hij 't kind niet zag, zei tegen Koenders: „Ik kom je wat zeggen. 't Is in je eigen voordeel.”

En toen ze samen binnen aan de tafel zaten, en moeder, wel erg ongerust, toch dadelijk koffie wilde zetten, om de boer netjes en fatsoenlijk te ontvangen, — toen had Greve het er maar ineens, boudweg uitgeflapt: „Ik heb dit huisje gekocht van de nieuwe rentmeester. Met Nieuwjaar moet je er uit, want ik wil er een varkensschuur van bouwen”

„Wat . . . ?”

Koenders was bleek geworden van schrik. Zijn vrouw had het kokende koffiewater náást de kan geschonken, zo beefden haar handen.

Hun huisje gekocht . . . ? Zij er uit . . . ? Met Nieuwjaar al . . . ? Een varkensschuur maken van *hun* mooie huisje, dat ze zelf zo graag ge

En Greve had gezegd, terwijl hij met zijn dikke hand behaaglijk langs zijn ronde kin streek: „En nou had ik zó gedacht, — 't is in jullie eigen belang —: Jij wordt weer daggelder bij me, en je komt weer wonen in je vroegere huis, want de vent, die ik nou heb, bevalt me niet langer en dan”

Koenders was opgesprongen „Dat dòe 'k niet! Dat dòe 'k niet!”

„Wacht even, man. Je zult wel móeten Dat ouwe peerd van je zakt vandaag of morgen toch in elkaar; en geld om een ander te kopen heb je niet In het hele dorp is geen ander

huis voor je te krijgen, dat weet je ook wel. Nou, wat moet je dan beginnen?"

„Ik dōe 't niet. . . .!"

„Ha-ha! Je zult wel wijzer wezen, man. . . . 'k Zal je een goede raad geven: jij komt weer op „De Blauwhoeve" wonen. Dan heb je 't best. . . . En dan verkoop je mij ook dat stukje land van je. 't Is niet veel waard, maar 'k zal je goed betalen. Omdat *jij* 't bent. . . . Aan dat land heb je nou toch niks meer. En je houdt een mooie duit over voor de kwaje dag. . . ."

„Mijn *land* verkopen. . . ." Koenders' hart bonsde van schrik en van ergernis. . . . „Mijn land? Nooit! Dat zeg ik je, Greve, dat krijg je *nooit!*"

„Ha-ha-ha!" lachte de boer nijdig. „Je zult wel eieren voor je geld kiezen, man. Dat zul je 'es zien. . . ."

Hij was opgestaan, had het houten paardje, waarmee klein Tineke zat te spelen, met zijn laars een eind terzij geschopt, en nōg eens gezegd: „Nou, je wéét het. . . . Met Nieuwjaar kun je komen. En over het land praten we nog wel 'es. . . . Goeien-dag!"

Hij stapte trots het voortuintje door, smeed het hekje met een klap achter zich dicht.

Daar zaten ze nu, zij samen. . . .

Koenders had de vuist op de tafel geslagen. „Zo'n vals mirakel, zo'n. . . . Ik zàl hem. . . ."

Zijn vrouw, tranen in haar ogen, had zijn vuist gegrepen. „Nee, Kees, nee. . . . Zo moet je niet doen, zo màg je niet doen. De Here God heeft ons zó gezegend al die jaren. Misschien is het *nu* wel de wil van God, dat wij. . . . O ja, ik vind het óók vreselijk, hoor! Maar we moeten de weg gaan, die God ons wijst, we moeten op Hem vertrouwen, Kees. . . . Och, wie weet kōmt er nog wel redding; — wie weet?"

„Redding?" had Koenders bitter geantwoord, „redding? Hoe dān? Dacht je, dat die vent, die boer, *medelijden* zou hebben met ons? Jonge, jonge, 't is zo'n valserd. Nou begrijp ik 't wel. Hij was al lang bij de nieuwe rentmeester geweest, vóór ik er kwam. Hij had zeker al lang alles afgesproken en een goede duit voor ons huisje geboden. . . . Een varkensstal? Gekheid, wat *ik* je zeg. Hij kan evengoed ergens anders een nieuwe varkensstal laten bouwen. . . . 't Is om ons te plagen, te sar-

ren, ja! . . . De stiekemerdl! Hij heeft het ons nooit kunnen vergeven, dat we voor ons *eigen* zijn begonnen, en dat we dat stukje land. . . . Ons mooie stuk land, dat wil *hij* kopen! Maar ik doe het niet, ik doe het nooit!"

„Ja maar, Kees. . . .”

„Wat? . . . Wil jij dan weer terug? . . . Terug bij *die* lui? . . . Och, òch, 't is zo verdrietig; 't is zo bàr verdrietig.”

Hij had zijn hoofd op de armen op tafel neergebonkt. Wilde, donkere gedachten stormden hem door 't hoofd. Hij moest die boer, die lelijkerd, die trotse geldwolf, . . . hij mòest. . . .

Zijn vuisten balden zich.

Moeder was bij hem komen staan, had haar hand op zijn schouder gelegd: „Kees, . . . hoor nou 'es, Kees!"

Maar hij, — hij was opgesprongen en de deur uitgegaan. Naar zijn klompen? . . . Nee, hij kòn niet meer werken. Naar zijn land? . . . Nee, hij kòn dat land niet *zien*; 't zou hem zo'n pijn doen. Naar de oude Hans, die zo stond te hoesten in 't stalletje? . . . Nee, dat deed hem weer denken aan wat die boer gezegd had van 't paard. . . . O, overal zag hij in gedachten die boer voor zich staan, en hoorde hij dat sarrend lachen. . . .

Hij was het bos ingedwaald. Hij had doelloos rondgelopen, uren lang. Hij was toch maar weer naar huis gekomen en toch maar weer aan 't hakken en steken van zijn klompen gegaan. Morgen moest hij een klein partijtje afleveren in de stad.

En nu — nu liep hij op de eenzame bosweg. Ginds lag de straatweg al, en dan nog een halfuurtje, en hij was in de stad. Dan kon hij zijn klompen afleveren. Daarvoor zou hij weer wat geld ontvangen, en voor zijn andere vracht ook. . . .

Geld! geld! . . . Och, 't was maar zo'n kleinigheid. Hij moest véél hebben, véél geld. En dan zou hij, dàn zou hij. . . .

Hij liet mismoedig 't hoofd zakken.

Mis was 't; àlles was mis.

De boer had gelijk: ouwe Hans zou 't niet lang meer maken. Het trouwe beest raakte òp. 't Was al oud geweest, toen hij het kocht, en 't had hard moeten werken. . . .

De boer had gelijk: als hij niet weer in de daggelderswoning trekken wilde, kon hij nergens in of bij het dorp een ander huisje vinden. Dat wist hij wel.

Maar wat dan? . . . wat dàn? . . .

Hij had zich al suf gedacht, hij had van alles geprakkizeerd. . . . nergens was uitkomst.

Nee, nu was alles voorbij.

Nu was de mooie droom van zijn leven, zelf nog eens een klein, heel eenvoudig boerderijtje te hebben, maar een *eigen* boerderijtje, *voorbij*. . . .

Nu kon hij weer *knecht* worden, en de luimen en de grillen van de boer en zijn jongens afwachten. . . . Of anders kon hij naar de stad trekken en werk zoeken, en misschien op een bovenkamertje ergens in een nauwe straat armoe gaan lijden. . . . O, waaròm, waaròm was dit verdrietige nu in zijn leven gekomen?

„Op God vertrouwen!” had zijn vrouw gezegd. „De weg gaan, die God wees. . . .” Ja, ja; maar zijn vrouw leefde veel dichter bij God dan hij. Zij was veel geduldiger, veel meer tevreden dan hij; veel zachter van aard.

Gerdientje, dat vriendelijke, vrolijke kind, leek helemaal op haar moeder. . . . Och, hij had altijd gedacht, dat *zij* het geluk had aangebracht. En nu. . . .? Mis was 't; helemaal mis. Bitterheid brandde weer op in zijn hart. . . . Neen, hij kòn niet tevreden zijn; hij kòn niet berusten in de wil van God. Hij had zo gehoopt, het huisje óók eenmaal te bezitten, met de naam „Gerdientje” op 't hek. . . . en als Kees, z'n jongen, dan groot was en meewerken kon. . . . jonge, jonge ja, dan zouden ze misschien wel een paar *koeien* kunnen kopen. . . . En dan later, als hij en zijn vrouw oud waren geworden, zou zijn jongen zelf weer een *eigen* boer zijn, net als z'n grootvader was geweest.

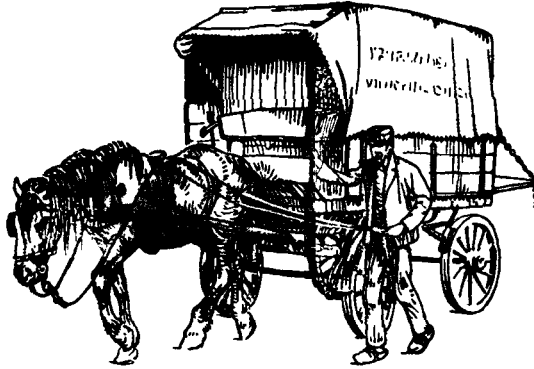
Ja, Kees was een flinke jongen; maar *hij* leek meer op z'n vader. Hij was ook ongeduldig en gauw boos, en driftig. Koenders moest zijn neus snuiten; maar 't was eigenlijk om de tranen weg te werken, die opbrandden achter zijn ogen.

„Kees! . . . Arme jongen!” prevelde hij half luid, „'t is mis voor je, hoor. Jij *krijgt* later geen boerderijtje. Jij mag ook daggelder worden, net als je vader.”

O, die Greve, die, . . . die. . . . Ja, *die* had het ongeluk, het bitter verdriet over hen allen gebracht. En waaròm, waaròm? . . . Om ze te plagen, te sarren; daaròm alleen.

Zo sjokte Koenders verder, moe van het lange lopen, moe van het denken en piekeren, moe van zorgen en verdriet.

En oude Hans strompelde en hoestte.
In de verte werden al, schemerig grijs, de kerktorens van de stad
zichtbaar.

V. TOCH VRIENDINNEN

Het was in de middag: 't liep tegen vieren al. Moeder veegde het oude, verbrokkelde klinkerstraatje tussen het huisje en de schuur schoon, waar *nu* nog spaanders lagen van 't klompenmaken van gisteren. . . . ja, *nu* nog. 't Was toch eigenlijk schande, dat ze de hele, lange dag nog niet eens dat straatje had aangeveegd. . . . Och, maar 't was ook zo'n vreemde, verdrietige dag geweest. 't Leek wel, of ze helemaal in de war was.

Ze bukte zich om een plukje gras, dat tussen een paar gebroken stenen was opgegroeid, uit te trekken. . . .

„Och nee, laat maar staan,” dacht ze verdrietig. „Waarom moet ik *nu* de boel nog netjes houden? Nog een paar maanden. . . . en dan....?” Er schoot haar een brok in de keel. Ze keek naar de gordijntjes voor 't venster van de huiskamer. Die had ze deze week willen wassen, vóór het ruwe weer kwam; dan zag er, ook in de winter, alles knap uit. . . . Och nee, 't hoefde niet meer.... Van de winter? Ja, waar zouden ze dan zitten? In de stad misschien? In een steegje misschien? . . . Ze huiverde als ze daaraan dacht.

Miep, de grote, zwarte poes, kwam langzaam aantippen. Hij zocht zijn vrouw. Anders zat ze altijd voor het raam te naaien, als 's middags het lekker warme zonnetje door de ruiten scheen. Dan wipte hij op haar schoot. Ze bromde wel, maar 't mocht tòch. . . . Nu bleef ze maar weg. Hij streelde zijn zachte kattelijf langs haar benen, hij gaf kopjes tegen haar pantoffels, en miauwde zacht. 't Was of hij zeggen wilde: „Kom toch binnen! Dat is zo gezellig, en dat hoort zo. . . . En weet je wel, dat ik vandaag nog niet eens mijn extra schoteltje melk gehad heb? Vergeet je me dan hélemaal vandaag?”

Moeder zag het dier. Even toch, in haar verdriet, streefde ze hem over de kop. . . . „Arm beest, en wat zal er van jou worden? Moeten we je meenemen? Jij bent zo aan dit huisje gewend.” Opeens, — ’t was eigenlijk dwaas, maar ’t was zo heerlijk, — opeens dacht ze: „O, als ’t eens *niet* waar was; als die Greve alleen maar gekomen was om ons te plagen en bang te maken, en als we toch, tòch eens mochten blijven!”

Nee, nee, . . . dat was een dom, een dwaas verzinsel. Die Greve zou alleen grappen maken? Dát kun je begrijpen.

Er kraakten voetstappen in ’t laantje, dat van de weg af naar hun huisje liep. ’t Lag vol dor hoüt van de stormwind van deze nacht.

Moeder tuurde door de al half-kale struiken. Wie was dat? Een vrolijke, jolige stem klonk: „Zo, klein kuikentje, ben je zómaar onder moeders vleugels uitgekropen. . . . Kom maar gauw met me mee, hoor! Want als je in de grup ¹⁾ valt, in de modder. . . . Ja, en daar wonen allemaal moddermannetjes, hoor; en als ze je pakken, verven ze je helemaal zwart. . . . Kom maar gauw met me meel!”

Jobse, de vrolijke postbode, kwam op een drafje aansukkelén, klein Tineke aan zijn hand. Hij had haar gevonden aan de kant van de greppel, die half vol modder stond; voor zo’n kleintje gevaarlijk genoeg.

Moeder schrok — om Tineke, op wie ze zó slecht had gelet, dat ’t kleine ding, ’t hekje door, de laan was ingetippeld, zonder dat *zij* ’t merkte. Ze was ook helemaal, hélemaal in de war vandaag. Maar — ze schrok toch nog meer van Jobse. . . . Wat moest *die* hier opeens doen? Die kwam zelden of nooit. Brieven? Wie zou hùn brieven schrijven. Haar man had geen familie meer. Zij bezat nog een broer in Amerika. Zou *die* soms. . . .?

Jobse scharrelde met Tineke het hekje door. En opeens zag hij moeder staan, zag hij haar verschrikte ogen. . . . Ja, hij begreep het wel. Hij had er in ’t dorp al over horen praten, dat de rijke Greve ook dit aardige huisje had opgeslokt, en dat die brave mensen er uit moesten. Nu paste geen grap. Nu paste geen vrolijk woord. . . . Tineke liep naar moeder toe, en babbelde: „Moddemanne-ties. Ikke bang!” Jobse greep in zijn tas, gaf moeder een grote brief, in gele envelop.

¹⁾ Greppel.

Moeders hand beefde. En toen ze, bóven het adres van de brief, met grote, zwarte drukletters zag staan: „W. Sluikman – Rentmeester”, verbleekte ze van schrik, moest zich aan de schuurdeur vasthouden: haar benen knikten.

Jobse zag alles. Jobse begréép. . . . Medelijden vervulde zijn hart.

Hij trok zijn oude dienstpét nog wat dieper in zijn ogen, bromde iets, en wilde maar heel gauw weer heen sjokken. Maar even, éven toch bleef hij nog staan, legde zijn hand op moeders arm en zei: „Hoor 'es, zal ik je 'es wat zeggen? . . . De mensen denken, dat ze maar doen mogen, àlles wat ze willen. Ze denken maar, dat ze hun leven zèlf besturen. . . . Maar 't is mis, hoor! Dat is *niet* waar! . . . Nou, goeie dag, hoor!”

Hij sukkelde haastig heen met zijn zware tas.

Moeder. . . ? Ze bleef een ogenblik staan, de brief in haar hand. Toen wankelde ze naar binnen. Ze viel neer op de hoek van een stoel, tastte naar haar hoofd, voelde naar een haarspeld en ritste met bevende hand de brief open. Klein Tineke was haar nagekomen; maar keerde zich op de drempel om. Ze stak haar kleine

vuistje in de hoogte naar het hekje, naar de greppel: „Mag niet, hoor! Tòute modde-manne-ties! Ikke bang! Mag niet bij ons komme, hoor!”

Moeder las snel de enkele zinnen van de brief. Och, ze *wist* het immers al. Er stond niets anders in, dan dat hun huisje verkocht was, en dat ze 1 Januari moesten vertrekken. . . . Ze *wist* het wel, ze *wist* het wel; maar nu, nù was het *zeker*. De naam van de onvriendelijke, onbarmhartige rentmeester stond daar onder de brief met grote letters. . . . Nu was 't beslist, en dat dwaze, maar toch zo móóie verzinsel van straks. . . . nee, . . . néé! Moeder kreunde van verdriet. Tranen sprongen haar in de ogen, en haar hoofd knakte op haar armen op tafel neer. Ze snikte.

Klein Tineke zag het.

Ze kwam toelopen met grote, verschrikte ogen. Ze trok moeder aan haar rok, aan haar mouw. Ze begon óók te schreien, en ze hakkelde: „Mag niet! Tou-te modde-manne-ties! Weg, hoor; ikke boos!” En ze sloeg met haar kleine handje in de richting van de open deur, alsof ze dat erge, dat boze, wilde weggagen. En ze probeerde moeders arm weg te trekken, om haar gezicht te zien. . . . „Moes, kom maar, hoor! Moes niet bang zijn!” En opeens liep 't kleine ding weg en met angst in haar ogen smeed ze de deur dicht. . . .

Toen vloog ze weer naar moeder toe, lachte door haar tranen heen, probeerde op moes' schoot te klauteren.

„Moes, ikke weg-jaag! ikke weg-jaag! Moes niet huile meer.”

Moeder richtte zich op. Een verdrietige glimlach speelde om haar mond: „Arm kindje, jij weet niet, wat er. . . .” Maar opeens stond ze op: ferm, flink. Ze nam 't lieve kindje in haar armen, kuste het, knuffelde het, koesterde het tegen zich aan. . . . Ja, de tranen liepen nog wel over haar wangen; maar ze glimlachte toch, en ze zei toch liefkozende, troostende woordjes tegen 't kleine ding.

„Kom maar, hoor! dan gaan we samen spek bakken. En dan komt vader thuis. En Kees. . . . En dan gaan we lekker eten, hè. . . . Nee, hoor, moesje is niet bang voor de moddermanne-tjes. Wel neen, dat mag niet!”

En toen moeder voelde, dat het grote verdriet tòch weer wilde terugkomen, zei ze nog eens, eigenlijk tegen zichzelf: „Dat mag niet! Dat màg niet!”

Moddermannetjes! Ja, al die verdrietige dingen waren toch eigenlijk zo heel, zo héél erg niet. Haar man was nog een flinke, sterke vent. En zij zèlf kon ook goed de handen uit de mouw steken als 't moest. De kinderen waren gezond. En de wereld was groot genoeg om een ander plekje te vinden om te leven. . . . Ze mocht niet zo verdrietig zijn. Ze moest de deur van haar hart ook maar dichtdoen, net zoals Tineke de deur van het huis, en tegen al die verdrietige dingen zeggen: „Mag niet, hoor! Ikke weg-jaag!”

Ze lachte om dat leuke, lieve kind, dat nu in haar armen lag, en alle vrees vergeten was.

„Kom lieverd! Jij mag moes helpen, hoor!”

Toen ze bezig was het eenvoudig middagmaal klaar te maken voor vader en Kees — ze aten vandaag laat, omdat vader naar stad was, en voor Gerdientje zou ze wel een lekker prakje bewaren als die uit de breischool kwam — toen kwamen de verdrietige gedachten wel terug, maar zij hield moedig de deur dicht.

„Het mag niet!” dacht ze. „Ik moet op onze Vader in de hemel vertrouwen, en stil zijn, en moedig zijn, en flink. Wat God doet, dat is welgedaan. En ik moet mijn man steunen en helpen, en voor mijn kinderen 't leven niet donker en verdrietig maken. Die *Kees* begrijpt er al alles van. *Gerdientje* nog niet veel. Dat is nog net een zingend vogeltje in de bomen. Wat weet *zij* van zorgen? . . . Gerdientje? . . . daar komt ze áán. En. . . en. . . . Is ze dan niet naar de breischool? O, wat is dát nou?” Moeder had door het kleine raam van het houten uitbouwttje, dat als keukentje diende, haar meisje zien aankomen: een witte doek om haar donker haar, een bleek, verlegen gezichtje. . . . Moeder had de pan met de sissende schijfjes spek in de steek gelaten; was naar buiten gevlogen.

„O, wat is dát nou? . . . Gerdien, wat *is* dat? Heb je. . . .? Ben je. . . .?”

Gerdientje kreeg de tranen in haar ogen; ze schoot op haar moeder toe, duwde haar hoofd tegen haar moeder aan, en schreide: „Ik. . . ik kon het. . . niet helpen. Ik ben meegereden. . . . Nee, moes. . . 't was tòch wel mijn eigen schuld.”

„Ja, maar kind, wat *is* er dan?” . . . Moeder streelde haar over 't haar en probeerde toen haar hoofd op te lichten om haar in de

ogen te zien. . . . „Gerdientje, vertel me dan 'es. . . . Wat is er dan gebeurd?”

Achter Gerdientje, even met haar meegekomen 't erf op, stond Josien, een schoolvriendin. . . . Josien Greve, het dochtertje van de rijke boer, het zusje van de twee grote jongens; het stille, ietwat verlegen kind, mager, klein — dat helemaal niet leek op haar twee grote broers; en dat o zo graag, en o zo dikwijls bij school met de vrolijke Gerdien speelde, die altijd leuke spelletjes verzon; maar — dat voor haar vader en haar broers nooit spelen mocht bij Gerdientje *thuis*.

Josien zei zachtjes: „Gerdientje is van de wagen gevallen; en de juffrouw van de meester heeft die doek om haar hoofd gedaan; . . . maar 't is al een beetje over. En haar kous. . . .”

„Haar kous. . . .” Moeder keek; zag de grote, met garen zo lang maar dichtgehaalde scheur. . . . „Kind nog toe! Die goeie kousen! 't Is. . . .”

Maar opeens kwam *Kees* aanhollen. Hij had eigenlijk nog vóór Gerdientje thuis willen zijn, om alles aan moeder te vertellen, en te zeggen: „Ja, moeder. . . . 't is eigenlijk helemaal de schuld van die lelijke opscheppers;” maar hij had even staan kijken bij het ringen ¹⁾ van jonge varkens in een stal langs de weg, en zó was hij toch de laatste, die thuiskwam.

Hij had willen zeggen: „Ja, moeder, die arme Gerdien. . . .” maar nu hij daar opeens dat kind van Greve zag staan, op *hun* erf, laaide de boosheid van die morgen weer heftig bij hem op. „Moeder! . . .” snauwde hij, „'t is die nare meid haar *eigen* schuld, hoor! Waarom gaat ze dan ook meerijden op de wagen van die opscheppers? . . . die lelijke druktemakers, die valserds. . . .”

Gerdientje dook dieper weg in moeders armen.

Josien. . . . ze kreeg een kleur. Ze keek erg verlegen, wist niet, wat ze dōen, — wist niet wat ze zēggen moest. En opeens holde ze weg het hekje door, de laan in. . . . „Ja hoor! . . .” schreeuwde Kees haar nijdig na. . . . „jullie zijn allemaal valserds, hoor!”

„Kees! Kees, wil je wel je mond houden,” knorde moeder. . . .

„Dat *kind* kan niet helpen, dat. . . .”

„Och, moeder, maar u wéét toch wel; u wéét toch wel. . . .”

¹⁾ Jonge varkens knijpt men een ijzeren krammetje in de snuit, om te voorkomen, dat ze de grond omwroeten. Proberen ze het toch, dan leert de pijn het hun wel af.

„Ja, maar *jij* mag niet schelden, dat weet ik óók wel. . . . Vooruit, naar binnen.”

„Waar vader nou toch blijft. . . . Kees, ga nog 'es even kijken op de weg. . . .”

Kees ging; kwam terug. Vader was nog hélemaal niet te zien. Wat vreemd! Andere dagen, als hij naar stad ging, was hij bijna altijd om een uur of drie alweer thuis. Ja, een héél enkele keer, als hij een erg volle wagen had, werd 't wel eens wat later. . . . maar zo laat als *nu*. . . .? 't Werd al schemer.

Het kleintje vleide: „Moes, ikke tukkie pek, ja? Ikke heel boel tukkie pek?”

„Ja, hoor, jij krijgt een stukkie spek. Even wachten nog.” Ze moesten maar vast beginnen. Och, zijzèlf had geen honger. O, neen, 't was of haar keel dichtgeknepen zat. Maar haar kinderen hadden des te meer trek. Ja, Gerdientje ook. Die wond aan haar hoofd was erg meegevalen. En die kous. . . .? In vredesnaam, ze zou 'em maar zo netjes mogelijk proberen te stoppen. . . . Als haar *man* nu maar thuiskwam. Een vreemde onrust groeide in haar hart.

„Komaan, flink zijn, hoor!” fluisterde ze zacht voor zichzelf, toen ze het eenvoudig middagmaal opdiste, en voor vader zorgzaam wat overscheppte in een schoon pannetje, om dat op 't fornuis warm te houden. . . . Gerdientje had vanavond de breischool maar verzuimd: voor háár hoefde ze niets te bewaren. De schooljuffrouw had gezegd: „Je moet nou maar gauw aan je moeder gaan vertellen, wat er gebeurd is. Je bent vanmiddag ook al overgebleven.”

Ze zaten met z'n vieren aan de kleine tafel, die tegen 't raam geschoven stond. Moeder was het stilst, at het minst. Telkens weer probeerde ze te kijken, te luisteren, of ze het bekende zachte geknars van de oude kar niet hoorde. . . . Tineke was het drukst. Ze at het lekkerst. Ze at zó lekker, dat haar kinnetje en haar wangen, ja, dat zelfs haar kleine neusje glòm van het vet. Moes keek hélemaal niet naar haar. Moes keek altijd maar door de ruiten; zeker naar de moddermannetjes. . . .

„Kees,” zei moeder, toen ze klaar waren, en Gerdientje de tafel opruimde, — „Kees, jij moest toch maar 'es naar het dorp gaan, en 'es kijken, of vader dáár soms ergens opgehouden wordt. Mis-

schien zie je de kar wel staan hier of daar. . . . En anders moet je de grindweg maar een eindje op lopen; — maar niet te vèr, hoor! Vader moet toch wel dichtbij zijn. Als er maar niets is met *Hans*. . . .”

Kees greep zijn pet, stooft er van door.

„Kees, ikke ook mee. . . . Kéé-es!” riep Tineke hem na. Hij hoorde het al niet meer. . . hij holde de laan uit, de weg op, naar het dorp. . . . Hè, nu moest hij daarginds, om de kromming van de weg heen, opeens vader zien aankomen! Hè ja, dàt moest eens waar zijn!

In *Kees'* hart was ook de onrust binnengeslopen.

Hij kwam bij de kromming. . . . vader was er niet.

Klein Tineke lag al in bed. Gisteravond was ze veel te láát gegaan. Nu moest ze haar schâ maar inhalen.

Moeder probeerde in 't schemerlicht, vlak voor 't raam, de verongelukte kous weer te redden. 't Lukte niet best. En 't werd al zo duister.

Gerdientje was op een stoel, aan de tafel, dicht *bij* moeder gekropen.

Waaròm? . . . Ja, dáárom! Zómaar! . . . Omdat alles zo verdrietig was. Ja, maar óók, omdat het toch zo heerlijk was, heel dicht, en heel stil *bij* moes te zitten.

En toen het al donkerder werd, en moes de kous maar zolang op tafel lei, tot straks de lamp op was, — stak Gerdientje háár arm door moeders arm, leunde haar hoofdje tegen moeders schouder aan.

Moeder zei niets.

Gerdientje zei óók niets.

Moeder drukte alleen Gerdientje's arm even nòg dicht tegen zich aan, alsof ze zeggen wilde: „Ja, kind, kom maar heel, héél dicht bij me, hoor.”

Gerdientje sloot haar ogen. Ze knuffelde zich tegen moeder aan. . . O, 't was zo heerlijk, zo heerlijk! En toch brandden er *tranen* achter haar ogen. Ze moest opeens weer denken aan eens, toen ze ziek was, en 's nachts in de bedsteê mocht blijven slapen bij moeder. En hoe ze dan ook haar arm door moeders arm stak, en haar hoofd neervlijde tegen moeder aan. Zo warm, zo veilig, zo heerlijk!

Zou moes daar nu óók aan denken? . . . Moes was erg verdrie-

tig, omdat ze verhuizen moesten. Gerdientje *wist* het nu wel. . . . Ja, en vroeger, toen Gerdientje zo ziek was, en 't zo lang duurde voor ze beter werd, was moes óók dikwijls erg verdrietig geweest. Ze hilde soms wel eens stilletjes. Gerdientje wist het nog wel.

Wat raar! . . . *Tòen* was er iets ergs, iets verdrietigs; en toen hiëlden ze zoveel van elkaar. *Nu* was er weer iets ergs, iets verdrietigs; en nu hiëlden ze wéér zoveel van elkaar. O ja, Gerdientje voelde het wel; 't was nu, of ze nog veel, véél meer van moeder hield dan in de gewone dagen.

„Moes,” fluisterde ze zacht, . . . „moes, weet u nog wel. . . . ? Van de bedsteê? Wat lagen we dan lekker, hè? Weet u nog wel: zo heel warmpjes bij elkaar.”

En moes fluisterde terug: „Ja, hoor! . . . Toen was je zo ziek. En nu ben je tòch weer zo'n flinke, sterke meid geworden. De Heer is wel heel goed voor ons geweest, . . . voor jou en voor ons allemaal.”

„Moes, . . . Josien *heeft* geen moeder meer, akelig, hè?” Moeder knikte.

„Ja, kind, jij bent nog rijker dan Josien.”

„O, moes!” . . . Gerdientje wrong zich heel dicht tegen moeder aan, alsof ze haar wel voor altijd vasthouden wilde.

Toen was 't weer een poosje stil. En de vriendelijke schemer wond zich al dicht om die beiden heen.

„Moes,” fluisterde Gerdientje weer, na een poos. . . .

„Moes, de lieve Heer kan alles, nie-waar? De lieve Heer kan ons ook wel een ander *huisje* geven, hè moes?”

„Ja, hoor! . . .”

Moeder sloeg haar arm om Gerdientje heen, drukte haar kind dicht tegen zich aan, vouwde haar handen tot een stil gebed.

„Ja hoor! . . . God in de hemel zal ons nooit vergeten. Hij zal voor ons zorgen. . . . voor *vader* ook.”

Toen werd het heel stil in 't donkere kamertje; en heel vredig.

VI. AVOND

Kees kwam in het dorp.

De lantaarns brandden nog niet; maar de grote lamp in 't bakkerswinkeltje was al aangestoken. Haar licht glinsterde over de flessen met lekkers, en glansde over de versgebakken, glimmende krakelingen, die vlak voor de ruiten lagen, een hele plaat vol. Die lamp wierp ook een rossige lichtschijn over de stoep en de straat vóór 't winkeltje. . . . En als muggen naar de vlam van een kaars, was een troepje dorpsjongens naar die mooie, lichte plek in het schemerduister toegezwermd.

Ze knikkerden, ze schreeuwden en stoeiden. En kleine Jan van de meester, die buiten blijven mocht, tot de lantaarns werden aangestoken, drukte zijn neus tegen de ruiten van 't winkeltje, om maar heel dicht bij die lekkere, glimmende krakelingen te zijn.

De dikke bakkerin stond achter de kleine toonbank trommels leeg te maken. De *hele* koekjes werden zorgzaam bewaard, maar de kleine stukjes en de kruimels schudde ze uit op een los dekseel, dat op de toonbank lag. Ze hoorde het geschreeuw en gejoel daar buiten wel, zo vlak onder haar raam; maar ze werd er niet kwaad om. Welneen! Dat was àltijd zo, als de lamp van háár winkeltje het eerst op was. Ze vond het eigenlijk wel aardig. Ze *hield* van kinderen. Zelf had ze ook eens een jongetje gehad, een allerliefst kereltje; maar hij was gestorven toen hij pas drie jaar oud was. Och, wat was dat al lang, lang geleden! . . . Hield ze dáárom zoveel van de vrolijke kinderen? En joeg zij ze dáárom nooit van haar stoep? Ze ruimde haar trommels op; ze keek eens tussen haar flessen door naar buiten; — en ze glimlachte.

Toen wrong ze zich door de nauwte heen, tussen de toonbank en de grote broodkist, en schommelde naar de deur: het deksel met kruimels, hoog opgetast, voor zich uit. Vrolijke hartelijkheid straalde uit haar goedige ogen. Haar hele gezicht lachte. . . .

Het belletje rinkelde. . . .

De jongens zagen haar komen in de deuropening, haar èn haar kruimels.

O, en ze *begrepen* het!

Ze vergaten hun spel, hun geschreeuw, hun gestoei; en drongen, half brutaal, half verlegen op haar toe.

Maar — ze had er de wind onder. . . . „Nee, nee, dat gaat zó maar niet. Je krijgt àllemaal wat! Maar netjes op een rij, met je rug tegen het raam. . . . Ja, ja, zó gaat het goed! Mooi zo, ja. In je *pet*.¹ Niet in je handen, anders verlies je de helft. . . . Kijk nou zo'n kwibus, die wil dat lekkers *binnen* in z'n pet hebben; bah! . . . *Bovenop* je pet, welja, da's veel beter. Maak maar een kuiltje. Ik zal eerlijk delen, hoor. Geduld!”

En die wilde, rumoerige rakkers stonden als zoete jongetjes op een rij. De grote Huib van de smid maakte een kuil in zijn pet met z'n elleboog, alsof hij die elleboog er doorheen wilde duwen, zó diep. Dan kreeg hij misschien wel 't meest. En kleine Jan van de meester hield zijn muts zo goed op als de anderen. En Rika maakte gauw een kuiltje in een punt van haar schort. . . . Zulke heerlijke banketkruimels zómaar voor niks!

Toen kwam juist Kéés voorbij, keek even wat daar gaande was voor 't winkeltje.

„Ha, Kéés!” riep er een.

De bakkerin keerde zich om; zag hem.

„Vooruit, jij er ook bij. Jij bent net zo goed een kind van me als die àllemaal.”

Kees, een beetje verlegen, weifelde even; maar hij ging toch ook in de rij staan, kreeg ook de bodem van zijn pet vol. . . . Zulke heerlijke banketkruimels zómaar voor niks!

Daar ronkte opeens het geluid van een motorfiets door de straat; het waarschuwend getoetoet van de signaalhoorn scheurde de stilte. De motor stooft voorbij; een eind verder, voor het huis van de dominee, stopte hij.

¹) 't Was in de tijd, dat alle jongens nog petten droegen.

De bakkerin keek hem na. . . . Even staakte ze haar uitdeling, schudde meelijdend haar hoofd. . . . „Och, dat stakkerdje!” zei ze zacht.

De jongens hadden de buit binnen. Twee gingen op de stoep zitten, om het lekkers maar gauw naar binnen te werken; kleine Jan stooft dadelijk naar de overkant, naar huis, om zijn zo onverwachts verkregen schat aan vader en moeder te laten zien; de anderen zwierven de straat in. Kees. . . .? Hij proefde eens, maar wilde dat heel lekkere, — er zaten krenten tussen ook, — toch maar liever bewaren voor straks, voor thuis, . . . als vader er weer was. *Vader!* . . . Kees tuurde alweer de duistere straat langs. Nee, er was géén kar te zien. Bij de smid niet; bij de kruidenier niet; voor 't kleine postkantoortje niet; — nergens.

Zou hij dan maar doorgaan en de grindweg opgaan? De lantaarnopsteker sjokte voorbij. Nu gingen de lichten op; nu werd het ècht avond. . . . O, en nu was vader er nòg niet. Toet-toet! . . .

klonk de motor-hoorn voor 't huis van de dominee. En dadelijk daarop een gelach en een geklepper van klompen door de stilte van de straat. Kees kwam de kleine herberg voorbij. . . . Zou de *herbergier* misschien iets van vader weten? Kees had hem vanmiddag na schooltijd, netjes aangekleed thuis zien komen op zijn fiets, met een rond pakje onder de arm. Hij was zeker naar stad geweest. Zou *hij* vader misschien ergens gezien hebben? Kees gluurde door een spleetje onder de gezakte gordijn door naar binnen. Als de herbergier nou alléén was. . . . Toet-toet!.... klonk ginds wéér de motor-hoorn met korte, afgebroken stoot. Kees gluurde. O nee, er waren nog meer mannen daarbinnen. Ze lachten, en één sloeg met z'n vuist op tafel; de glaasjes dans-ten. . . . Nee, Kees *durfde* niet zómaar naar binnen te gaan. Vooruit, hoor! Doorlopen nu maar! Hij zette draf. „Toet-toet-toet!”

Ah, nu zag hij het, wie dat deden. 't Waren een paar jongens, die telkens naar de motor slopen, gauw even in de grote gummi-bal van de hoorn knepen, en dan schaterend van schik weer wegstoven. . . . Kijk, het dienstmeisje van de dominee doet de deur open. Zij ziet de jongens wegstuiven. Ze balt haar vuist. Ze zegt wat. . . . Dan gaat ze weer naar binnen.

Kees is vlakbij. . . . O, 't is de motor van de nieuwe dokter. Zie maar! Het licht van een lantaarn een paar huizen terug, glimt net op dat kleine plaatje achter op de fiets: een wit schildje met een rood kruis er op. Daaraan kun je altijd zien, dat het een fiets, of een motor, of een auto van een dokter is.... Kees schrikt er eigenlijk een beetje van. Hij kijkt het mooie domineeshuis aan. Ja, zie je wel, dáár op die ene bovenkamer is licht; maar de gordijnen zijn gezakt, en — 't is raar — 't is net, of dat licht zo *somber*, zo *verdrietig* door die gordijnen heen schemert. . . . Ja, hij weet het wel: Beppie, het lieve, kleine kindje van de dominee, is ziek, héél erg ziek; dagen lang al. Vanmorgen, voor schooltijd, is de dokter er ook al geweest. En nu alwéér. Nou, en dàn is het erg. . . . Beppie is net zo oud als Tineke thuis. Ze zijn op dezelfde Zondag gedoopt. . . . O, als *Tineke* nou eens zo ziek was! Toet! . . .

Weer waren een paar jongens nadergeslopen; de voorste knéép.... Maar toen schoot *Kees* vooruit. 't Was opeens of hij dat lieve, zieke kindje daarboven helpen moest. Hij beet de plaaggeest toe: „Blijf je er af, jò. . . . of niet?”

De jongens, even geschrokken, stoven achteruit; maar toen zij zagen, wie 't was, die hen zo schrikken deed, kwamen ze terug, dádelijk. . . . En Huib van de smid, de grootste, de sterkste, daagde uit: „Er afblijven? . . . voor *jou* zeker?”

„Ja — voor mij!”

„Kijk, zo'n opschepper! . . . , 't is *jouw* motor niet.”

„En je blijft er tòch af!” Kees voelde de boosheid kloppen in zijn keel. En al waren ze nu ook met z'n drieën, en al was die grote Huib er bij, hij wilde dan toch wel eens zien, *wie* 't nou zou durven wagen, nòg eens in dat ding te knijpen. Wisten ze dan niet, dat daarboven. . . . ?

Hij ging vlàk bij de motor staan, vlàk bij de hoorn; zijn rug er bijna tegen aan. . . . En als ze *durfden*. . . .

Maar opeens stoven ze weg, alle drie: de deur van het domineeshuis ging open. *Zij* zagen het, en maakten benen.

Kees, die met zijn rug naar de deur stond, zag het *niet*. Daar kwam iemand met een vlugge sprong de stoep af. . . . o, en toen werd Kees opeens door een stevige hand bij zijn ene oor gegrepen, dat hij 't wel uitschreeuwen wilde van onverwachte schrik, en onverwachte pijn. 't Was de dokter.

„Zo, dekselse kwàjongen, doe *jij* dat telkens?”

„Nee, nee. . . . ik. . . .

„Dat vervelende getoeter! En daarboven ligt een doodziek kindje. Je moest eigenlijk een duchtig pak slaag hebben. . . .”

„Nee, meneer. . . . au! au! Nee, *ik* deed het niet. . . . au!

Die *andere* jongens. . . .”

„Ja, natuurlijk, nu nog een ànder de schuld geven ook. 't Staat je mooi! Ga weg, náre jongen. . . . !”

Kees kreeg een duw; hij wankelde.

De dokter sprong in 't zadel, zette de motor aan.

Kees hakkelde nog. . . . „Nee, dokter, vást. . . . ik wou juist. . . . ,” maar 't geronk van de motor maakte zijn woorden onverstaanbaar. De motor schoot vooruit, en de dokter tufte weg in snelle vaart.

Daar stond Kees.

Zijn ene oor gloeide als vuur; zijn wangen gloeiden nog meer. . . . Schrik, verlegenheid, boosheid, verdriet verdrongen elkaar in zijn hart. En daar, aan de overkant, bij de hoefstal van de smid, klonk een onbedaarlijk gelach. . . . O, die jongens daar, wat

hadden ze een dolle, dõlle jool. Huib sloeg zijn handen op zijn knieën van pret. . . . Die Kees, die sukkel! *Hij* wou het zoete joggie zijn, en nou kreeg *hij* om z'n oren; en *zij* lekker niet. O, 't was om te gieren! Zo'n sull!

Kees hoorde hun spottend gelach; hij zag ze zich wringen van dolle pret. . . . Hij had wel op ze af willen *vliegen* en met zijn vuisten hen op hun koppen willen beuken. . . . Hij had het wel willen uithuilen van schaamte en verdriet en kwaadheid.

Maar — hij holde weg, de dorpsstraat door, naar de grindweg toe. . . . Hij dacht aan zijn *vader*.

„Opschepper. . . . Opschepper, net goed!” schreeuwden de jongens hem na. Hij rende door. O, dat gloeiende oor was niet erg; maar daar van *binnen*, dáár was de pijn zo *bitter*. Had die dokter nu maar even, éven willen luisteren. Had hij hem nu maar éven willen geloven; maar hij was zo kwaad, en hij had zo'n haast! . . . En toch — diep, heel diep in Kees' hart, was het heer-

lijke: „Ik heb het tòch niet gedaan. Ik wou Beppie tòch juist helpen.”

Een lichtje in de vertel! Zou dàt. . . . ?

Kees bleef even staan. Hij was juist de grindweg ingeslagen. 't Lichtje naderde. 't Naderde snel. O nee, dat kòn de kar niet zijn; hij hoorde ook helemaal geen geknars of gerommel. . . . 't Was een fiets.

En toen die fiets voorbij was, lag daar weer de diepe, zwarte donkerte voor hem. Op de grindweg stonden geen lantaarns, en Kees moest voorzichtig voortstappen, en de donker-schimmige bomen langs de kant goed in 't oog houden, om niet van de weg te raken.

Een vreemde bangheid becroop hem.

Hij vergat de jongens, hij vergat de dokter, hij vergat die bittere pijn daar van binnen. . . . Als vader hier ergens in de donker eens een *ongeluk* gekregen had! Als hij nu eens ergens lag langs die stille weg; en niemand voorbijkwam om hem te helpen. Als hij. . . . 't ging als een steek door Kees' hart. . . . als hij eens dóód was!

Kees zette gang, hoe donker 't ook was. . . . Hij wilde zijn arme vader zoeken gaan; *zoeken*, al was het ook nóg zo ver. 't Was zacht beginnen te regenen.

Soms joeg er uit het donkere land hem een nijldige windvlaag tegen, en de sprikkelregen sloeg hem plagend in 't gezicht. Hij struikelde soms; eens, toen hij te dicht langs de bomen liep, haakte zijn voet achter een hoge, boven de grond uitstekende wortel, en zat hij opeens, op beide knieën in het natte gras. . . . Hij scharrelde toch weer verder.

Opeens. . . . daar pinkelt iets in 't duister. . . . een lichtje, ginds. Is het op de weg? Is het misschien ergens terzijde in een huis?.... Het beweegt. Zou het wéér van een fiets zijn? Maar dàn zal Kees aan de fietser vragen, of *die* soms een kar gezien heeft met een paard en een man. . . .

Maar dat licht komt niet dichterbij, — en 't beweegt tòch. Een fiets gaat toch veel sneller. Zou het een boer zijn, die met een lantaarntje bij zijn huis loopt? . . . Nou is 't wég, opééns! . . . Neen, daar is het weer. . . . Kijk, 't beweegt zacht op en neer. Kees is even stil blijven staan.

Vooruit, hoor! . . . 't Moet wel een fietser zijn, want vader heeft *twee* lantaarns aan de kar. Maar Kees zal vragen, Kees zal roepen in het donker: „Wacht even! Hebt u ook een paard en wagen gezien?” . . . Als die fietser dan maar niet *schrikt*.

Kees hompelt met zijn klompen over de weg, zo hard hij kan. Misschien hoort de fietser hem dan wel aankomen; maar de grindweg is zo zacht van de regen: je hoort het bijna niet. . . . Kees probeert een liedje te fluiten, dat de fietser hem merken zal; maar het geluid sist weg tussen z'n lippen: hij kan het niet. Hij hoest, hij kucht; maar de nijldige wind slaat al dat gerucht weg. . . . Kees wordt er schrikkerig van.

En toch loopt hij door.

Het lichtje komt dichterbij. Het maakt een bocht. . . . Zie je wel, dat is juist goed, want de weg maakt ginds ook een bocht. Ja, hoor, 't is vast een fietser; — maar 't gaat zo langzaam.

Vooruit, hoor! Nog even flink doorstappen. En dan. . . . dan roepen: „Ho, baas! Ho, even!” . . . Hè, z'n keel is zo vreemd, zo droog.

Daar komt het licht. . . . Nu is het recht voor hem uit, maar nog zo ver. Zal hij. . . .?

Hij schraapt zijn keel, hij wil weer fluiten gaan, hij hompelt zijn klompen op en tegen elkaar. Het lichtje nadert, heel, heel langzaam. Het staat stil een ogenblik. En 't komt toch weer dichterbij.

Boeh! Kees wordt er eigenlijk een beetje griezelig van; maar hij schokt met z'n schouders, alsof hij dat griezelige van zich wil afschudden. . . . Bah, wat 'n *flauwe* jongen is hij toch. . . . Vooruit, hoor!

„Hé, baas!” roept hij, — schor.

De wind slaat zijn woorden terug.

„Hé-é, báá-áás!” schreeuwt hij. Zijn stem klinkt zo vreemd. Hij schrikt er zelf van. En dan opeens is het weer zo griezelig stil; de wind blijft ook weg.

Stil 'es! . . . Hij hoort wat. Er kraakt wat. Er knerpt iets zacht op de grunderige weg. Er rammelt en knarst iets. . . . wielen!

Kees' hart bonst. Er beeft, er trilt iets door zijn benen, zijn armen, zijn lijf! O, het *is*, het *is*. . . . Kees vliegt vooruit: „O, vader, vater! . . . ben u het?”

Het lichtje maakt een vreemde zwaai. De man bij de kar schrikt heftig van de plotselinge schreeuw, daar een eind voor hem uit

in de donker. Hij verstaat de woorden niet, hij herkent die stem niet. . . . Wat *mòet* dat? Wat *is* dat? Maar veel tijd om te denken heeft hij niet. Daar komt wat aanstuiven, recht op hem af. . . . Hij laat zijn kar los. Hij balt zijn vuisten; klaar om te vechten, klaar om dat donkere, dat op hem aanvliegt, van zich af te stompen. . . . Daar *is* het al; 't komt in de lichtschijs van de lantaarn. Ó, 't is maar een jongen. . . . „Vader, vader!” schreeuwt die jongen en stuift tegen hem aan.

„Kees! . . . Kee-es!” hakkelt die vader, in blijde schrik. En tussen de armen in, die vechten en stompen wilden, drukt die vader z'n jongen tegen zich aan. . . . „Kees, jongen. . . . Wat *is* dat? Wat *moet* dat?”

't Was een trieste geschiedenis.

Daar wàs vader nu, en daar was de *kar*; maar. . . . Hans, waar was *Hans*?

Hans was daar ergens in de stad, in een oud, vuil stalletje achtergebleven. Hij *kon* niet meer naar huis.

„Ja, jongen, dat zal ik straks wel 'es vertellen, thuis. . . . Laten we nou maar opschieten. 'k Ben blij, dat je me helpen komt. . . . Zo ja, dit touw over je schouder, en rustig trekken, hoor. Niet rukken. Langzaam aan maar. . . . Vooruit!”

Vader hijgde van moeheid. Dit laatste eind, nu de weg door de regen zo zacht geworden was en de wielen zo zogen in het vocht, was 't zwaarste. Toch greep hij weer de bomen van de kar, en zette aan. Nu zijn jongen hem hielp, zijn sterke Kees, zou 't wel gaan. . . . „Vóóruit!”

Kees trok! . . . Heerlijk was dat. Nu *was* zijn vader er toch weer, en hij had *geen* ongeluk gekregen, en hij was *niet* dood. . . . Heerlijk zo te trekken, te trèkken als een paard. 't Was net, of *hij* vader nu thuisbracht, of *hij* vader nu gered had uit duizend gevaren en hem behouden weer bij moeder terugbrengen ging. . . . Trekken maar, trèkken! Heerlijk. . . . Heel in de verte pinkelden de dorpslichten al.

Oude Hans had het opgegeven in stad, hij was in elkaar gezakt. En vader had, toen hij geen geschikt ànder paard huren kon om thuis te komen, ten einde raad, maar 't koene besluit genomen, zèlf de kar te trekken. Er was — gelukkig mår — niet véél vracht vandaag. Hij was een krachtige vent, sterk als een paard, maar 't was hem toch tegengevallen, en *duchtig* ook. Hij

kòn bijna niet meer. . . . Gelukkig, nu zou zijn trouwe Kees hem helpen. Volhouden nu maar; een half uurtje nog volhouden. . . . Och, 't was toch zo'n verdrietige, *bitter* verdrietige dag geweest. Dat arme peerd! En dan die onbegrijpelijke geschiedenis met de ene kaas, die verdwenen was; en dat eindeloze sjouwen voor de kar . . . — wel *twintig* maal had hij gerust, — en dan al dat andere. . . .

„Vooruit, Kees! . . . rustig doortrekken, hoor. Niet te hard, anders word je veel te gauw moe.”

Hij zei het, om al die verdrietige gedachten van zich af te schudden. Het plotseling verschijnen van Kees had zijn moed weer even doen opvlammen. . . . Kijk, daar pinkelen al zo vriendelijk de dorpslichten hem tegen. Daar zal hij zijn vracht kwijtraken, en dan nog een eindje, dan is hij thuis. . . . Thuis, ja; — maar 't is zijn huis niet meer.

„Zou Hans nog beter worden, vader?”

„Vooruit nou maar, jongen, *thuis* hoor, thuis vertel ik alles.”

„Ja vader, en die opscheppers van Greve, die Huib en Bert, hebben Gerdientje van de wagen laten vallen; maar 't is niet erg, hoor.”

„Wat? . . . Nou ja, maar vertel 't me thuis maar 'es. Als we nou maar eerst *thuis* zijn!”

Vader kòn bijna niet meer van moeheid; hij had zijn krachten danig overschat.

„Stil nou maar, jongen! . . . Thuis, hoor! . . . Nou moeten we trekken! Vooruit, hou je goed!”

En zwijsend zeulden die twee de kar door de donkere avond; zwijsend droegen ze samen hun stil verdriet.

Ze waren thuisgekomen; — eindelijk.

Vader, doodmoe, zat, in zijn stoel neergezakt, nog eens te denken aan alles, wat er die dag gebeurd was. . . . Hij had geprobeerd wat te eten; maar 't smaakte hem helemaal niet: moeder had alles maar weer weggeruimd. Hij had zijn pijpje aangestoken, maar 't toch weer neergelegd, en 't was al lang weer uitgegaan. Hij had *verteld*. . . . Vertellen ja, dat ging nog het best. Die moeder en die kinderen keken hem aan met ogen, die zeiden: Vertel maar, vertel maar alles. *Wij* horen bij *u*, hoor. Wij zullen *samen* al het verdriet wel dragen.

Hij had verteld van de kaas. . . . In de herberg had hij er veer-

tien geteld, net zoals Goosen zei. Maar in de winkel, bij de norske chef. . . . ? 't Was er druk: hij had de kaasjes maar gauw in een hoekje gestapeld, en — dom genoeg — ze *niet* geteld. Anders was hij altijd zo secuur, maar vandaag scheen hij wel helemaal in de war te zijn geweest. Hij had zijn briefje afgegeven en voor veertien kazen geld ontvangen, dat hij bij Goosen in de herberg moest afgeven. De boer van „Ruimzicht” kwam daar dikwijls, haalde het wel eens op. . . . Hij was alweer buiten, verschikte nog wat aan de vracht van zijn kar. . . . En opeens kwam de chef de winkel uitstuiven: „Zeg, als je me nou bedotten wil, moet je vroeger opstaan, hoor! Ja, ja, voor veertien kazen geld ontvangen en er dan, stiekem, maar dertien in een hoekje stapelen. Nee man, dat gaat maar zó niet. Geef hier die veertiende, wáár is-'t-ie?”

Koenders was geschrokken; hij was kwaad geworden, dat die vent hem voor een bedrieger aanzag; hij had een bits antwoord gegeven, en was gaan zoeken in zijn kar. . . . Onbegrijpelijk! De kaas *was* er niet.

Hij had de chef dadelijk het geld van die ene kaas teruggegeven en gezegd: „Dan zal ik de boer die ene wel uit mijn *eigen* zak betalen. Denk je, dat ik een dief ben? 't Is gek, ik begrijp er niks van. . . .”

Maar de man had *gelachen*. . . . , vals *gelachen*.

„Jonge, jonge, dàt snijdt je door je hart. . . . Als je nergens van weet, als je zo onschuldig bent als een kind, en ze verdenken je dan, en ze kijken je aan, alsof je een gemene bedrieger bent. . . . Dat is *verschrikkelijk*.”

„Ja, vader,” zei Kees opeens. . . . „Nou! want toen de dokter me aan mijn oor. . . .”

Maar vader luisterde niet eens, vertelde door.

„En toen bij de ophaalbrug. . . . Jonge, jonge, *alle* ongelukken kwamen toch ook bij elkaar; . . . bij de ophaalbrug zakte Hans in elkaar. „„Vooruit, Hans,”” schreeuwde ik verschrikt, „„vooruit!”” En ik trok hem bij zijn kop, ik stompte hem, 't gaf niks. Ik nam de zweep, misschien zou dàt helpen; — ik sloeg hem over zijn magere rug. En 't beest keek me aan met zijn grote, angstige ogen, alsof hij zeggen wou: Baas, waarom doe je dat nou? Ik *wil* wel, maar ik *kan* niet meer. Dat weet je toch wel? Ja, ja, beesten kunnen niet praten, maar je kunt ze best verstaan. Hij rilde, en lei zijn kop op de straatstenen neer. Dat betekende

zeker: Laat me hier maar liggen; laat me hier maar doodgaan.... Maar het mocht niet. Er kwam een politie-agent aan; en de brugwachter; en er stond een heel kringetje mensen omheen; en de een zei dit en de ander zei dat.... Maar Hans moest opstaan, Hans moest weg. Wij belemmerden het verkeer: er stond al een tram te wachten, en een auto, en een verhuiswagen.... Toen hebben ze me geholpen, Hans uit te spannen en de kar terug te trekken. En toen.... ja, toen moest het maar: Ik trok Hans bij de kop, zo hard ik kon, de brugwachter sloeg hem met het dikke eind van de zweep, een groter rel schopte hem tegen zijn rug: toen moest het arme beest wel. Hij snoof van angst en ineens probeerde hij 't weer op zijn benen te komen, maar hij zakte weer neer. En nog eens ging het: „„Hoop, peerd. Hoop, knoll!”” — Toen stond-ie. Och, hij beefde zo; hij stond te trillen op z'n benen....

„„Kom maar, Hans, kom maar, jongen,”” zei ik, en klopte hem 's op zijn hals alsof ik 't weer goed wou maken. En toen heb ik hem, zachtjes aan maar, naar een stalletje in de buurt gebracht. Ik zag het wel: 't beest kòn niet meer terug naar 't dorp.”

„Vader,....” klonk opeens Gerdientje's bange stem, „vader, en komt-ie nou nóóit meer terug?”

„'k Denk het niet, hoor.... 'k Ben nog even naar de vilder¹⁾ geweest, maar de man was niet thuis. Hij zou vanavond nog gaan kijken bij Hans, of 't dier nog wat waard was voor de slacht.... Morgen moet ik even gaan horen, of hij Hans kopen wil.... En anders? Ja, wat dan?”

„O, nee, vader!.... Wordt Hans dan ge....?”

Gerdientje wong haar hand tegen haar ogen, wendde griezelen haar hoofd af.... „O nee, die arme Hans!.... nee, vader.”

„Stil nou maar, Gerdien,” zei moeder zacht. „Kom, wees een flinke meid!”.... maar zèlf had ze toch ook zo'n medelijden met 't dier. Maar 't móést misschien wel. 't Kòn niet anders. Ze wilde verstandig zijn.

Ze had koffie gezet.... Maar vader schoof zijn kopje weg.... Hij lustte geen koffie.... Hij was zo vreemd. Zijn hoofd bonsde zo, en zijn rug was zo koud. Hij huiverde soms.

„Je moest maar naar bed gaan,” zei moeder. „Je hebt je de koorts op 't lijf gewerkt, met dat trekken. Ik zal warme anijsmelk maken, — ja?”

¹⁾ Paardenslachter.

't Was stil geworden in 't kleine huis.

De kinderen sliepen.

Kees, in zijn getimmerde bedsteê op zolder, woelde heen en weer. . . . Hij schopte met z'n benen; hij duwde iets weg, iets, dat hem bang maakte. O, kijk maar, daar komt alwéér die paardekop over de rand van de bedsteê, — en de grote, angstige ogen zien Kees aan. Hij wil die kop wegduwen. . . . Dan wordt hij wakker. . . . Arme Hans!

Kees draait zich om. . . . Au, wat doet z'n schouder pijn. Dat is zeker van dat touw. Nou, maar 't is toch maar gelukkig, dat hij vader is gaan halen. Als vader nou *ook* 'es in elkaar was gezakt. . . . Maar als *hij* groot is. . . .

Kees valt weer in slaap.

Gerdientje op 't kleine zolderkamertje slaapt met Tineke in één bed. . . . Nu slaapt ze, ja; maar 't duurde wel lang voor haar ogen dichtvielen.

Ze was zo verdrietig, om *Hans*. . . . Al dat àndere was ook wel erg; maar dáár dacht ze niet aan. Maar die arme *Hans*!

Ze had gebeden vóór haar bed. Ze had, heel stil, onder de dekens, nòg eens gebeden. Dat was voor *Hans* geweest. O, ze wist niet eens, of 't wel mocht: bidden voor een paard. Maar ze had het tòch gedaan. . . . Ze had opeens aan dat mooie schoolversje gedacht:

„Hij voedt de mussen op het dak,
„De vogeltjes op twijg en tak. . . .”

Dat was wel niet van een paard, — maar. . . .

Gerdientje was rustig in slaap gevallen. Nu lag ze heel stil; haar arm om Tineke heen.

Vader, beneden in de bedsteê, sliep ook; maar zijn adem hijgde; onrustig wierp hij zich telkens om, alsof hij ontvluchten wilde aan de bange, koortsige dromen, die hem toch niet loslieten.

Alleen *moeder* sliep nog *niet*.

Moeder zat bij de lamp Gerdientje's kous te stoppen.

Soms, even, keek ze bezorgd naar de bedsteê. Maar dan boog ze het hoofd weer over haar werk.

In haar ogen was een stille berusting.

Ze dacht aan héél vroeger, toen ze nog maar zo'n meisje was, en haar moeder haar eens een heel mooi, groen poppejurkje had afgenomen, omdat haar handjes er zo groen van werden. Moe-

der had het in de kachel gestopt. Vreselijk! Zij was dat verdriet eigenlijk nòg niet vergeten, ofschoon ze er *nu* om lachen moest.... Zomaar in de kachel. Die moeder, hoe kòn ze dat doen? Hoe kon ze dat mooie speelgoed haar nu zo wreed afnemen? . . . Ja, maar later had moeder haar wel verteld waaròm. Toen ze nog zo heel klein was, had ze het toch niet kunnen begrijpen: Dat mooie, groene jurkje was gekleurd met vergiftige verf. Toen het ging afgeven, werd het gevaarlijk. . . . Moeder had haar kind 't mooie speelgoed afgenomen, *omdat* — juist omdat ze zoveel van haar *hield*.

Dáaraan moest ze nu, die stille, verdrietige avond, telkens terugdenken. . . . Omdat moeder zoveel van haar *hield*. . . .

Zou God nu misschien met hun *allen* ook doen, zoals moeder eens deed met *haar*?

Zou God hun het geluk en de voorspoed nu afnemen, *omdat* — Hij hen liefhad?

O, ze kon het niet begrijpen, nee. . . . net zo min als ze 't had begrepen van 't jurkje tóén. Maar láter. . . . Moeder boog het hoofd.

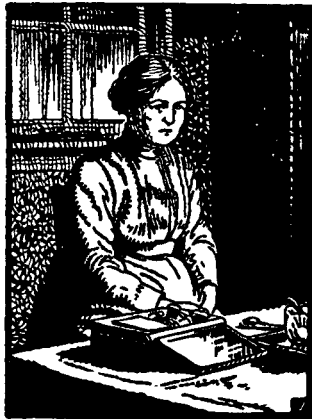
Ze berustte in de wil van God.

„De Heer weet wel waaròm,” prevelde ze zacht.

En ze vouwde haar handen, en bad.

Ze bad ook voor haar man, die zo wrevel was, zo toornig, zo verdrietig en ontevreden.

Buiten sloeg de regen tegen de ruiten.

VII. ARME HANS!

Zeg, hoor 'es, we hebben een veulentje gekregen, een donkerbruin met een wit vlekje voor zijn kop, een bles. En 't heet ook *Josien*, net als ik. En 't is van mij; leuk, hè? . . .

„Nou!”

„Wil je er ook een? Deze of die? . . . Die? Je mag ze best allebéi, hoor!”

Gerdientje wilde de twee mooie, glanzend-rode appels al gretig aanpakken; maar ze had maar één hand vrij: in de andere droeg ze, heel zorgzaam, een brief. . . . „Hou je 'em even vast,” zei ze tegen *Josien*, „maar voorzichtig, hoor, maak 'em niet vuil: hij is voor de meester.”

Gerdientje was, op haar eentje, de stille weg naar 't dorp, naar school, komen lopen, de brief voor de meester zorgzaam tegen haar mantel gedrukt. . . . en opeens kwam *Josien* vanuit een zijweggetje, achter wat struiken vandaan, op haar aanstuiven: „Zeg, hoor 'es. . . .” En ze had verteld van 't veulentje, — en nu had Gerdientje zomaar twee appels gekregen; van die mooie rooie, die zo glommen. Ze bewaarde ze voor thuis; vast. . . . Dat *Josien* stilletjes op haar had staan wachten in 't zijweggetje, wist Gerdien niet. . . . Die *Josien*! Eigenlijk moest ze kwaád zijn op Gerdien; o, maar dat was ze helemaal niet. Ze was alleen bang voor *Kees*. En dáárom had ze Gerdien niet aangehaald, en dáárom had ze zich verstoopt.

Als *Kees* bij Gerdientje was geweest. . . .

Gelukkig, Gerdien was alleen! En *Josien* was op haar afgestoven. En *Josien* was zo blij, dat Gerdientje helemaal niet kwaad was. *Josien* vond kwaad-zijn zo akelig. Thuis óók: als vader en de jongens ruzie maakten, o, dan beefde ze van bangheid, dan

sloop ze gauw weg, om 't niet te horen. . . . Een *moeder* had ze niet meer.

Nu gingen ze samen naar school, arm in arm.

En Josien vroeg: „Wat moet je met die brief doen?”

En Gerdien zei: „Die is voor de meester. . . . of Kees *vrij* mag vandaag. Hij is al naar stad; en *ik* moest de brief meenemen. . . .

Ja, hóór 'es! O, 't is zo akelig; — Hans is gisteren gevallen, in de stad, en nou is-t-ie misschien al bij de vilder. En nou moet Kees gaan vragen, of de vilder Hans kopen wil. Vader kan niet. Vader is ziek: Hij heeft zo zwaar getrokken, gisteren. . . . Akelig, hè, van die arme Hans!”

„Noul” zei Josien. En ze had nog héél wat willen vertellen van haar mooie veulentje; maar nu durfde ze 't niet goed. 't Zou net zo. . . . zo. . . . ráár zijn. *Zij* zo'n *mooi, jong* paardje; — en *Gerdien* zo'n *oud, ziek* paard, dat doodgemaakt moest worden. Nee, ze durfde nù van haar veulentje niet meer te vertellen.

„Hoor 'es,” zei ze. . . . „zal ik morgen wéér twee appels voor je meebrengen?”

.

't Was die dag paardenmarkt in de stad.

's Morgens vroeg al waren de boeren uit de omtrek van het dorp daar heen getrokken, en 't vrolijk gehinnik van hun mooi opgepoetste rossen, de manen met gekleurde touwtjes gesierd, had feestelijk door de vroege morgen geklonken. . . . Nu was 't weer stil geworden; alleen de diep ingetrapte sporen der paardenhoeven in de van de regen nog zachte wegen vertelden van de bijzondere drukte in de vroege al.

Kees Koenders liep op de nu eenzame grindweg.

't Was er stil en triest. Een natte damp hing over 't wijde land, en ginds, in de verte, leken de bossen wel weggedoken achter een grimmig grijze nevel. De wereld keek Kees zo *verdrietig* aan. Dat kwam zeker, doordat Kees *zèlf* zo verdrietig was.

Zou de arme Hans nu nog in zijn stalletje staan? Of zou de vilder hem al hebben weggehaald? Zou hij misschien al ge. . . .

Kees schopte een steen, die voor zijn voeten lag, kwaad weg, — alsof hij al die narigheid, al dat verdriet ook met één nijdige trap wilde wegschoppen. Zijn vuisten wrongen zich samen diep

in de zakken van zijn jas. . . . O, hij wilde wel vechten, slaan, schoppen, hij wilde 't ook wel *uithuilen* van verdriet.

Die arme, ouwe Hans! . . . Gisteravond, toen Gerdien zo kinderachtig deed en half huilende vroeg: „Vader, en komt-ie dan nooit meer terug?” had *hij* zich flink gehouden; maar hij had toch ook een brok in zijn keel gekregen. . . .

Hè, hij wou maar, dat hij een heel rijke baron was, of. . . . of dat hij ginder, ergens in 't bos, een plekje wist, waar een pot met goudstukken verstopt was in de grond; uit de tijd van de Spanjaarden, of van de Fransen. . . . en dat *hij* die er dan stillietjes ging uithalen. . . . en dan zou hij tegen de vilder zeggen: „Afblijven, hoor! 't Is *onze* goeie, ouwe Hans!” . . . Ja, maar als Hans dan al eens dood was. . . . ?

Boeh! Kees kreeg het warm in zijn toegeknoopte jas. Hij rukte 'em los, en zette het op een drafje. . . . Dat rare denken maakte hem net zo. . . . zo verdrietig en zo. . . . zo warm. Hij wou flink zijn, hoor! . . . Al *was* hij een schatrijk heer, dan kon Hans toch niet *altijd* blijven leven. Nee; maar dan zou hij 't beest toch zéker een fijne stal geven, totdat hij uit *zichzelf* dood ging; . . . en een mooi weilandje met lekker, mals gras. . . . en. . . . hè, nee, nou begon hij tòch weer te denken. Nee, hoor! . . . Vooruit! Doorlopen! Dan wist hij gauw, hoe 't met Hans aflopen zou.

Vader was ziek. . . . *Eigenlijk* had Kees het wel een beetje prettig gevonden, dat *hij* nu naar stad moest, zómaar op zijn eentje, net als een echte koopman. Hij had zijn schoenen aan, en zijn Zondagse jas. . . . Als het nu maar niet zo'n *nare* boodschap was.

Moeder had hem een dik pak boterhammen meegegeven, in een papier met een touwtje er om. Het bungelde aan de knoop van zijn jas. 't Was voor vanmiddag, als hij terugkwam; ja, maar hij lustte nu ook wel een sneetje. Even stilstaan. Even losmaken. . . . Daar kwam al zo'n lekker, glimmend-bruin korstje te voorschijn. Kees hapte; zijn neus diep in 't ritselend papier. . . . Toen zag hij opeens, — over de papierrand heen, — op een zijwegje, iemand aankomen. 't Was Jobse, de postbode. . . . Die was zeker naar de boerderij geweest, aan 't eind van het pad, ver het land in.

Kees frommelde zijn boterhammen gauw weer weg in 't papier, en liep snel door: Jobse tegen te komen, was altijd aardig.

't Lukte. Juist waar het zijpad uitkwam op de grindweg ontmoeten ze elkaar.

Jobse riep al: „Ha, jonker. . . . Hoe komt je neus zo bruin?”

„M'n neus?” . . . Kees wreef er langs met zijn hand.

„Schei uit, jô; — hij wordt hoe langer hoe bruiner”. . . . Er was niets van waar, maar Jobse had wel gezien, hoe Kees uit zijn pakje boterhammen snoepte. . . . „Ja, dat komt er van, als je je neus zo diep in 't lekkers steekt.”

Kees lachte een beetje zuinig, en liep met Jobse mee, die met regelmatige tred verder de grindweg opsjokte.

„Wat heb je daar voor lekkers? Boterhammen? . . . En waar moet je naar toe?”

Kees vertelde van Hans.

Het olijke, vrolijke gezicht van de oude baas verstrakte. „Zo, zo!” . . . zei hij. . . . „Zo, zo!”

En ze liepen samen zwiingend voort. . . . „Hoor 'es,” zei Jobse opeens, „als ik rijk was, zou ik zeggen: „„Hier jongen, heb je een paar honderd rijksdaalders van me, en ga maar gauw een nieuw peerd voor je vader kopen,”” — maar Jobse heeft geen rijksdaalders. . . . Hier, heb je drie centen van me. Zie daar maar een hitje voor te kopen op de markt. . . . Ja, zeker, pak aan; die zijn voor jou. En nou moet jij voor mij deze kranten meenemen, en afgeven bij Goosen „In 't volle vaatje” . . . Dan hoef ik dat hele eind niet meer te lopen. Goed voor zorgen, hoor! . . . En goeie reis!”

Jobse sjokte weer een zijwegje in naar een andere boerderij. Kees stapte door; in z'n ene hand de kranten voor de herbergier; in z'n andere hand de drie centen. . . . Jammer, dat Jobse niet verder meeinging.

„Tobbers zijn het! . . . Tòbbers,” mompelde de oude postbode in zichzelf. . . . „En 't zijn tòch brave, oppassende mensen, wat ik je zeg! . . . Die boerin en die kwaje vent in de stad weten er niks van.”

Daar had hij me zoëven een brief gebracht bij Remme op „Ruimzicht”, het mooie boerderijtje in 't broekland;¹⁾ — een brief uit de stad: „*Handel in fijne vleeswaren*” stond er met rode letters gedrukt op de envelop. Hij had een kopje koffie gekregen; — dat gebeurde daar wel meer; en terwijl hij 't op de deel opdrong,

¹⁾ Laaggelegen, vochtig land.

had de boerin de brief gelezen; — de boer was naar de paardenmarkt. . . . Opeens was ze uitgevallen: „Zulk volk, zulke stiekermerds! . . . Ze krijgen nooit meer één vrachtje van me. Wat denken ze wel. Zeker ons de schuld geven! Nou, maar ik zàl ze bekend maken, daar kunnen ze van op aan. Zulke. . . .!” En toen hij haar verwonderd had aangekeken en niet begreep over *wie* ze zich nu eigenlijk zo kwaad maakte, had ze hem de brief toegeduwd: „Ja, lees maar 'es. Lees zèlf maar 'es! Een knappe man, die Koenders; een doortrapte *bedrieger*, ja, dàt is 't ie. . . . Lees maar! En dacht je, dat-ie dat stuk land naast zijn huis ook éérlijk gekregen heeft? Moet je Greve maar 'es over horen. Wie weet, wat hij al die jaren al verdonkeremaand heeft met z'n pakjes bezorgen. . . . En nou met die kaas, nou zal hij *ons* nemen! Maar dat zat 'em niet glad. . . . Zulke. . . .! Nooit één vrachtje meer, krijgt ie, hoor.” Jobse had de brief gelezen. De chef van de grote winkel in de Breedstraat vertelde er in, wat er gisteren met Koenders was voorgevallen, en vroeg, voortaan deze onbetrouwbare vrachtrijder geen commissies meer op te dragen. „Ja, maar. . . .” had Jobse gezegd, „die Koenders is toch. . . .” „Wat? Moet jij ze nog vóórspreken? . . . Man, praat me er niet van. 't Zijn. . . .! Moet je Greve over horen. En *die* kent ze. . . .” Jobse had nòg wat willen zeggen, maar de woordenvloed van de driftige boerin was evenmin te stuiten als 't overlopende water bij 't sluisje achter de boerderij. Hij was maar gauw heengegaan.

En toen, bij de grindweg, was hij juist de jongen van Koenders tegengekomen. Ja, hij had een grapje gemaakt, maar in zijn hart had hij toch zo'n medelijden gehad. . . . En nu dat verhaal van 't oude paard er nog bij. . . .

„Die mensen worden zwaar bezocht!” dacht hij, terwijl hij nog eens even omkeek naar Kees. „Maar van die kazen-geschiedenis geloof ik niks, nee *niks*. Dat moet wel een misverstand zijn. En van die praatjes van Greve. . . .? Nee, 't kàn niet waar zijn. En *als* 't niet waar is, dan vind ik dat gelaster achter iemands rug. . . . *gemeen!*”

Jobse rukte geërgend de tas van zijn heup, zocht de brief voor de hoeve, die hij nù naderde. . . . „Gemeen, ja!” mompelde hij nog eens. . . . „En ouwe Jobse zal zijn ogen en oren goed openhouden, en kijken en horen wat er gebeurt, en als hij de tobbers helpen kan. . . .” Maar hij schudde 't hoofd. „Och, wat zal ik

kunnen doen? Niks immers; *niks*. . . . Och nee, zo'n ouwe, half versleten postbode tot vrind, — wat heb je er aan?"

Kees naderde de stad. Hij had de kranten in de herberg afgegeven; hij had nog eens een paar happen van zijn brood gebeten; hij had lopen bedenken, of hij voor die drie centen van Jobse ook iets moois kon meebrengen voor Tineke. . . . ; maar nu naderde hij de stad. En hoe dichterbij hij kwam, hoe bangere en verdrietiger het daar van binnen in hem werd: Hans! Zou Hans al. . . . ? Als hij nu maar gauw dat stalletje kon vinden. Vader had gezegd: „Je moet het maar aan de brugwachter vragen, die me gisteren geholpen heeft. Hij heeft zo'n rood gezicht en zijn pet staat altijd scheef. Hij zit haast altijd in dat kleine huisje bij de dubbele ophaalbrug; — weet je wel?"

Ja, dat huisje wist Kees wel. In de vakantie ging hij altijd met zijn vader mee naar de stad. En later, als hij van school zou zijn. . . . Hè nee, 't viel weer op hem neer als een slag die pijn deed: hij zou later zelf geen vrachtrijder kunnen worden: Hans was dood misschien, en ze moesten weg uit hun huis. . . .

Kees zette 't op een draf, alsof hij al die nare gedachten wilde ontlopen. Hij liep over de ongelijke stoepen voor de huizen heen; bij een zijstraat holde hij haast tegen een auto op; in een volgende straat zag hij een galanteriewinkel met allerlei moois, met kleine, goedkope dingetjes ook. . . . O nee, 't was nou niks aardig te blijven kijken, en te zoeken naar iets voor drie centen. . . . !

Hans! Hans! bonsde het maar in zijn hoofd.

Hij schrok. Dáár. . . . daar was de brug al. Nu vragen. En dan nog even; dan zou hij bij 't stalletje komen, en dan. . . .

Hij stond al voor 't huisje van de brugwachter. Hij tikte tegen de ruit van de deur.

„Ja, — kom maar!" bromde een stem.

Kees deed de deur open. Daar zat een brugwachter, maar hij had helemaal geen rood gezicht, en zijn pet stond helemaal niet scheef. . . .

„Ik. . . . ik," hakkelde Kees. . . . „weet u ook waar ons paard staat; in welk stalletje?"

„Wát?" De brugwachter, die in 't kleine huisje bij een oude, vervelozige tafel een visnet zat te breien, keek verstoord op. Hij scheen wel van plan tegen Kees uit te varen, en te zeggen, dat

ze hier geen paardenmarkt hielden, en dat hij kwàjongens, die hem voor de gek probeerden te houden, 't wel gauw afleren zou; . . . maar toen hij Kees' vreemd-bange gezicht zag, vroeg hij wat vriendelijker: „Wat bedoel je? Ik weet van geen peerd.” Kees, eerst hakkelend, toen flinker, vertelde van Hans, die gisteren, hier op de brug, gevallen was, en niet meer op kon staan. „O!” zei de brugwachter, „is 't em dàt? Ja, daar ben ik niet bij geweest; m'n kameraad wèl. . . . Kom maar even binnen. 'k Zal hem roepen. Ga daar maar zo lang zitten. . . .”

Kees zakte neer op een bankje in de hoek naast de tafel, dicht bij een groepje bezems en schoppen en haken. . . . De brugwachter ging naar buiten, deed de deur dicht: het kleine potkachelkje brandde al, en de warmte moest binnen blijven.

Leuk huisje was dat! . . . Kees keek even rond. Kees had vroeger met vader meer dan eens voor de opgehaalde brug moeten wachten. Dan had hij 't zo leuk gevonden, stilletjes door de deur of door een van de kleine ramen het wachthuis binnen te loeren. Hè, hij had ook wel brugwachter willen zijn, om dan in zo'n huisje te zitten bij het kachelkje, en een pijpje te roken, en naar alle kanten uit te kijken, als 't daar buiten zo druk, en daar binnen zo veilig was. . . . Nu zat hij opeens in dat huisje; en nù. . . . O nee, nu was 't *helemaal* niet aardig.

Hàns! . . . Hàns! bonsde het maar in zijn hoofd.

Daar kwamen ze al, de brugwachters. Ja, dat was de man met het rode gezicht en de scheve pet.

Die bonkte binnen, zomaar met zijn klompen, en zei: „Ben jij het joggie van de vrachtrijder met dat mooie peerd? Kom maar hier, dan zal ik je wijzen, waar je heen moet. . . . Zie je daar die zijstraat? Ja, die bij dat gròene uithangbord. . . . Nou, die ga je in, en dan de eerste steeg links, hoor. . . . Bij Van Klaveren moet je zijn. Eerst een poortje door. . . . En de vilder woont daar aan de overkant. . . .”

Kees' hart bonsde. . . . Hij wilde de brugwachter bedanken; maar zijn keel scheen dichtgeschroefd. De man was zijn huisje alweer binnen, de deur was al dicht.

Kees kwàm in de steeg. Zij stond vol rijtuigen: boerententwagentjes, tilbury's, brikken, die in lange rij dicht tegen de ene zijde der steeg geschaard, aan de andere zijde een nauwe doorgang lieten. 't Waren voertuigen, waarmee de boeren naar stad ge-

komen waren en die hier tijdens de markt een plaatsje hadden gekregen, terwijl de paarden verhandeld of ergens in stallen ondergebracht werden.

Hier en daar was geroep van stemmen, en gelach. Maar aan 't einde der steeg, die op een plein uitliep, waar klaarblijkelijk de markt gehouden werd, was 't al héél rumoerig.

Kees scharrelde bang en bedrukt langs al die wagens heen; niemand lette op hem. . . . Dáár, juist in een erg stil gedeelte van de lange steeg, zag hij ineens een oud, verschunnigd bord tegen een grauwe muur gespijkerd:

W. VAN KLAVEREN

Kruier. ¹⁾

In die muur was een poortje. . . .

Dáár is 't. De toegang naar 't poortje is vrijgelaten.

Kees' hart bonst. Daarachter is Hans, òf — hij is er niet meer. Ja, want hier schuin tegenover woont de vilder.

T. WERVELEND Paardeslachter

staat er met stakkerige letters op een bordpapier getekend, dat achter een van de groezelig-vuile ruiten leunt. Wat nu. . . . ?

Zal Kees maar áánkloppen bij de vilder? Daar moet hij toch eigenlijk zijn. . . . Hij durft het niet goed. Nee, eerst nog even kijken in 't stalletje. Even Hans zien, *als* hij er nog staat. . . .

Kees doet het poortje los: een vuile, rommelige binnenplaats en dáár, in die hoek, het stalletje. Kees loopt er op toe; zijn bevende hand rinkelt de klink los; het stalletje is zo donker; — zijn ogen kijken bang en groot: Hans, Hans, waar ben je? . . . Hans?

„Wat mô-jij daar?” buldert opeens een ruwe stem, en met een forse greep in de nek wordt Kees achteruitgerukt.

„Ik. . . . ik wou. . . .”

„Jij wou niks! . . . Er uit, zeg ik je. Je hebt hier niks te maken, kwaje aap! . . . Er uit!”

Kees kreeg een duw, dat hij over het binnenplaatsje heenstrompelde, en bijna tegen de muur aansmakte.

¹⁾ Iemand, die zich met allerlei hoodschappen belast; vracht wegbrengen, enz.

„Nee baas,” hakkelde hij, . . . „ik wou alleen maar even kijken, of . . .”

„Even kijken? . . . D'r is hier niks te kijken. Er uit! . . .” En de nijdigerd schopte naar Kees, die alleen door een vlugge sprong de schop nog net ontging.

Kees stond nu vlak bij het nog half-open poortje, en zag de ruwe kerel, die de staldeur weer dichtgesmakt had, opnieuw op hem afkomen: „Ben je d'r nog niet uit? . . . Er uit, zeg ik je, of ik zàl je . . .” Zijn lange arm met de geweldig grote hand maakte een zwaai, om Kees een klap te geven, die hem zeker midden in de steeg zou doen neertuimelen.

Maar toen . . . toen, plotseling toch, scheen in Kees de heftige schrik om die onverwachte overval van de ruwe vent wel weggezakt; . . . toen, plòtseling werd er iets *anders* wakker in Kees.

't Bloed vloog hem naar 't hoofd; zijn hele lijf trilde, zijn bevende handen krampten zich tot vuisten saam. „Ja, . . . ja!” schreeuwde hij schor. . . . „Sla me eens, slà me eens, als je durft! . . . Ik, ik ben tòch niet bang voor je, hoor! . . .” Tranen sprongen in zijn ogen, tranen van kwaadheid.

„Mijn paard, hoor!” schreeuwde hij, . . . „ik moet mijn paard hebben!”

O, 't dwarrelde zo vreemd door Kees' hoofd; hij begreep eigenlijk zèlf niet goed meer, wàt er gebeurde. . . . Maar die vent, *die* was de vijand! En Kees vocht niet voor zichzelf, hij vocht voor de arme Hans; en hij wist zèlf niet eens waaròm. . . . Toen de man, die even gewiefeld had bij Kees' plotselinge opstuiven, hem tòch weer grijpen wilde, om hem 't poortje uit te stoten, — tòn rukte Kees zich wild los, sloeg en trapte met handen en voeten, huilde en schreeuwde: „Los, laat me los! lelijke dierenbeul. . . . Los, hoor! Ik zal Hans tòch terug hebben, hoor!”

De man raakte even in de war door Kees' woest gespartel. Hij *liet* hem los, een ogenblik. . . . En Kees vlóóg weer naar 't stalletje terug, trok de deur los, stoof naar binnen. „Hans! Hans!” riep hij angstig. . . . Och, het stalletje was. . . . leeg.

Leeg! . . .

Toen knakte zijn boosheid, zijn wilde moed neer. . . . Hij snikte het uit. Hij liet zich met zijn hoofd op zijn arm tegen het houten schot vallen; zijn lijf schòkte van opwinding en verdriet.

De man achter hem scheen hij wel opeens helemaal *vergeten*. Hans! . . . arme Hans! bonsde het in zijn hoofd.

Nu begreep die man, dat er toch wel iets bijzonders was met die jongen. Hij had daareven, van uit het voorhuis bij Wervelend, de paardenslachter, de rakker zómaar op zijn tenen het poortje zien binnengaan; zo'n brutale aap! Hij had dadelijk gedacht: „Die heeft niet veel goeds in 't zin;” en hij was hem nagevlogen en had hem in de nek gepakt. . . . Maar nu, nu begreep hij die jongen zelf niet meer. En toch, ruwe, nijdige vent, die hij was, greep hij Kees bij de arm, rukte hem naar buiten, beet hem toe: „Zeg op, kwaje aap, wat moet jij in mijn stal doen?” Kees kreunde; – al zijn fierheid, zijn wilde durf, al zijn boosheid scheen wel opeens gebroken.

„Ik. . . ik moest. . . ik moest gaan vragen of ons paard al. . . .”

„Wat? . . . Een peerd? Wat moet *jij* met een peerd?”

Kees verstond niet eens, wat de man zei.

„Is-'t-ie nou al dood? . . .” vroeg hij angstig.

„Dood? . . . Wie is er dood?”

„Onze ouwe Hans. . . Hij was gevallen.”

Toen begon de man *iets* te begrijpen.

„Wie bèn jij eigenlijk?” vroeg hij.

„Ik ben Kees Koenders, . . . en mijn vader is ziek, en toen moest ik. . . .” Hortend en stotend probeerde Kees te vertellen, wat hij eigenlijk doen kwam.

Opeens trok er een ruwe grijs over 't gezicht van de man. „Ha, ha, ha!” lachte hij, „is dat allemaal om die ouwe knol? Waarom sluip je dan zo stiekem, net als een inbreker, de plaats op? . . . 't Is me nogal een mooi peerd om er zoveel heibel over te maken. . . . Kom mee!” De man liep weg. . . . „Kom maar mee!” riep hij nog eens.

Aan de ene zijde van het plaatsje was een oude, verweerde schutting met een scheefgezakte deur. En achter die schutting wéér een plaatsje, nõg kleiner en nog rommeliger dan 't andere: 't leek eigenlijk veel op een vuilnisbelt, zo vol lag het met allerlei afval: oude stukken plank, roestig ijzer, half vergaan stro, gebroken dakpannen. . . . En tussen dat alles in was een bos spichtiglange brandnetels, hoog opgeschoten. 't Rook er vochtig en vies.

„Kom maar hier!”

Kees volgde de man naar achter de schutting. En . . . „Hans!... Hâns!”

Met een schorre kreet schoot hij op 't oude paard af, dat daar in een hoek van 't schunnige plaatsje met zijn schonkige lijf tegen de muur stond aangezakt, zijn benen diep gewoeld in 't modderige vuil.

Het beest scheen die stem dádelijk te herkennen. Het tilde de moe neerhangende kop op, spitste de oren.

„Hâns!”

Kees klopte hem op de nek. Kees streelde hem over de neus. . . . Het arme dier herkende de kleine baas. Er liep een rilling langs zijn oude huid, er kwam een glans in zijn doffe ogen, en opeens legde hij de zware kop zomaar op de schouder van de jongen. . . . Kees moest zich even stevig houden, om niet ineen te knakken, zó zwaar was die kop.

Even scheen de ruwe vent daarachter hem zich toch wel te schamen, dat hij 't paard hier, zomaar in de open lucht en tussen al die rommel, had neergezet. Koenders had hem gisteren toch al een gulden gegeven voor 't gebruik van 't stalletje en voor wat voer. . . .

„Zo'n knol! Er is niks aan verloren, hoor! . . . Ik kon gisteravond mijn stal veel beter gebruiken voor een paar mooie boerenpeerden. Dat ouwe mirakel moest maar naar buiten, hoor! . . .”

Gisteravond! . . . Dan had het arme beest de hele nacht in de regen gestaan? 't Was. . . . 't Was. . . .

Kees greep Hans bij de halster. . . . „Kom maar, Hans. . . . kom maar!” Hij probeerde het paard op 't nauwe plaatsje te kéren.

„Ja, vooruit maar met die knol. En maar gauw ook, hoor! Anders reken ik nog meer. . . . En je moet maar tegen je vader zeggen, dat de vilder hem niet hebben wou. Hij kan nog wel betere peerden krijgen om te slachten, dan die armzalige scharminkel. . . . Allo, peerd, vòrt!” Hans kreeg een stomp in zijn zijde en schonkelde op zijn stijve benen tussen de rommel door naar de schuttingdeur.

„Kom maar, Hans! . . . Kom maar! Vooruit maar, Hans!”

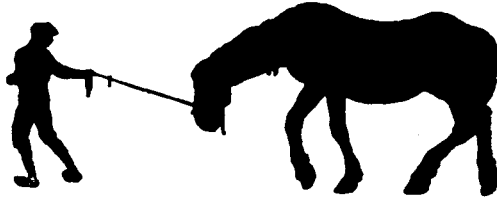
Kees moedigde het dier aan, en trok met alle macht aan de halster om 't door de nauwe deur te krijgen, — om hem maar gauw te verlossen uit de handen van die dierenbeul, — om hem. . . .

O, diep in Kees' hart was de grote *blijdschap*: De vilder wilde Hans niet *hebben*. Fijn! . . . En Hans gaat weer mee naar huis,

vàst! . . . „Kom maar gauw, Hans! . . . Vòrt, Hans!”

Hij scharrelde met het paard het poortje door, de steeg in, en bemerkte eerst toen hij enkele huizen vèr was, dat hij, in zijn haast om met Hans maar gauw wèg te komen van die vreselijke plek, de richting van de markt was ingeslagen. . . . Omkeren? Ja, maar dat kòn haast niet: de wagens maakten de steeg veel te nauw: — en dan moest hij ook weer die Van Klaveren voorbij. . . . Kijk, die stond nu weer bij de vilder op de stoep, met nòg een man. Dat was zeker de vilder-zèlf. Ze keken hem na en ze lachten. . . . Nee, *niet* omkeren. Dóórlopen nu maar. En dan op de markt maar even de weg vragen. . . . „Vòrt, Hans!” Hans sjokte door. 't Was, of 't beest het voelde, dat hij *nu* weer in *goede* handen was, — of hij nu wel dubbel zijn best wilde doen.

„Kom maar, Hans, kom maar, jongen!”

VIII. NAAR HUIS

Het werd àl rumoeriger in de steeg, hoe dichter Kees de markt naderde; en àl moeilijker voor hem goedschiks op het grote plein te komen.

Maar dáár. . . . ! daar wist hij bijna geen raad.

Daar joelde en lawaaide het dooreen om er duizelig van te worden. Drukdoende handelaars stonden in groepjes bijeen, of liepen rumoerig langs de lange rijen paarden; — kooplui met snuisterijen schreeuwden en schetterden; — luid gehinnik en gebries klonk òp, hièr, dáár, óveral. 't Was vóór hem, àchter hem, náást hem; en telkens stoven en steigerden hem prachtige, wilde paarden voorbij, die afgedraafd werden, terwijl hun meesters hen met de knallende zweep opjoegen of met geschreeuw aanvuurden; — rijtuigjen reden langs 't gewoel heen; — auto's toeterden. . . . En midden in die zee van drukte en lawaai dreef Kees met zijn oude paard.

Een paar straatjongens liepen met hem mee, riepen: „Laat me ook 'es vasthouden, joggie!” en toen Kees geen antwoord gaf, begonnen ze Hans een paar haren uit zijn staart te trekken. . . . Een auto, die achter Hans heenzwenkte, scheidde hem weer van zijn plaaggeesten.

„Vórt, Hans! . . . Vórt!”

Opeens. . . . Daar stond een tilbury. Er *in* zat Huib Greve, die de prachtige schimmel, voor 't lichte rijtuigje gespannen, met stevige vuist in bedwang hield. *Bij* het paard stonden Greve-zelf, Bert en nog wat andere boeren.

Naar Kees keken ze niet. Wie zou naar hèn kijken!

Maar Kees keek wel naar hèn; en een vreemde schrik, een vreemde schaamte overviel hem. O, hij had *Hans* wel willen wegstoppen ergens, als 't gekund had: dat ze *Hans* toch maar

niet zouden zien. . . . Waaròm? Ja, dat *wist* hij eigenlijk niet, maar 't was zo.

Schuw sloop hij achter een vrachtwagen om, trok Hans haastig mee. Gelukkig, ze merkten niets. . . . Ja, maar toen hij een eindje verder was, vond hij zichzelf tòch een flauwe jongen. Gisteren, in de dorpsstraat, toen die twee jongens van Greve zo woest voorbijreden, had hij in zijn hart allerlei dappere daden bedacht tegen die twee. En nu? . . . nu school hij weg. Waaròm? . . . Een flauwerd was hij, ja!

„Vòrt, Hans! . . . Vooruit dan toch!”

Aan een oude schoenpoetser, die met zijn kistje, zijn borstels en zijn schoensmeer op de rand van 't trottoir stond, vroeg hij de weg. . . . „Baas, de dubbele brug, waar *is* 't-ie?”

De schoenpoetser keek hem eens aan, keek eens naar Hans, en zijn bemodderde hoeven, — en zei: „Zeg, dat peerd z'n schoenen magge ook wel 'es gepoetst worden. . . . De dubbele brug? Nou, dan ga je daar de hoek om, de Voorstraat in; dan kom je er vanzelf. . . . Zeg, joggie, maar je mag wel oppassen voor de dienders. Als die je *zien*. . . . Zo'n klein joggie als jij mag niet alleen met zo'n peerd lopen. Je bent nog geen zestien. . . .”

Een nieuwe schrik: de dienders. *Ja*, dat *wist* Kees wel, maar hij had er helemáál niet aan gedacht: in het *dorp* keken ze zo nauw niet. Vader had er ook niet aan gedacht. Vader had er eigenlijk niet op gerekend, dat Hans nog terugkwam. Hij meende, dat de vilder hem zeker wel houden zou.

Wat nu? . . . Kees was even blijven staan; maar de schoenpoetser klampte, om een dubbeltje te kunnen verdienen, juist een paardenkoopman aan. Hij was Kees al vergeten.

Kees liep maar weer door, alléén met zijn zorgen.

De dienders! . . . Als ze hem eens *zagen*. Wat dan? Dan kreeg hij misschien een bekeuring, en dan namen ze hem misschien Hans wel af. Dan zeiden ze misschien wel: „Ga je vader maar halen;” — en dan stopten ze Hans misschien weer in zo'n vuile steeg in zo'n stal.

„Vòrt, Hans. . . . Gauw dan! . . . Vooruit dan, peerd!”

Kees trok, tròk. . . . O, was hij die vreselijke stad maar *uit!* Daar, op de hoek van de Voorstraat, stond een verkeersagent, een witte band om zijn arm. . . . Ja, Kees *moest* hem voorbij. Zou-d-ie. . . .?

„Vooruit met dat peerd!” schreeuwde een stem achter Kees.

't Was een man met een handkar, die in de rij moest blijven, en bijna tegen Hans opreed, toen Kees weifelde en stilstond.... „Vooruit dan!”

Daar ging Kees al.... Met een bocht ging het de hoek om. Kees' hart bõnsde.... Hij kwam nu vlak achter een boerenwagen te lopen, die in de drukte maar langzaam voort kon. Hij moest de agent nu rakelings voorbij.... zou-d-ie....?

Hij greep een afhangend touw van de boerenwagen vast, liet zich meetrekken. Misschien zou de agent wel denken, dat hij *bij* die boerenwagen hoorde.... 't Lukte: de arm met de witte band strekte zich naar rechts, en Kees met z'n paard passeerden zonder moeite. „Vooruit.... Vooruit! Hans!” fluisterde hij, alsof Hans ook iets van 't gevaar kon begrijpen.

Halverwegen de straat, op 't trottoir, stond alweer een diender. Het zweet brak Kees uit. *Die* zou hem *zeker* wel zien. En de boerenwagen was al in draf gegaan; die kon hij niet meer vasthouden.... Trams gierden hem tingelend voorbij; auto's soms in lange rij achter elkaar, schoven over 't gladde asphalt; vrachtkarren rammelden, troepen paarden, wilde, onrustige dieren, werden met moeite in bedwang gehouden.... De diender keek, of alles wel ging zoals 't hoorde, of niemand het verkeer in de war bracht. De diender *kéék*.... Het zweet parelde onder Kees' pet uit. Hij sjokte voorbij met grote stappen, als een man, maar — zijn hoofd angstig gebogen. O, hij *durfde* niet *kijken* naar die agent.... Als die hem eens zag.... als die hem eens wenkte met zijn vinger, en zei: „Kom jij eens hier, joggie! Hoe oud ben jij?....” Brr! Kees *rilde*. Maar — de agent merkte niets. O, gelukkig! Nog een klein eindje, — daar was een zijstraat, en daar was ook de brug.... „Gauw, Hans!.... Vooruit.”

In de zijstraat en bij die brug was het niet *zó* dringerig druk als in de Voorstraat, maar rumoerig was 't toch overal, ook hier.

Midden op de dubbele ophaalbrug, die zacht op en neer veerde, bleef Hans *staan*, — plotseling.

Kees trok, trók.... 't Baatte niet. Hij joeg, hij vleide, hij sloeg Hans met z'n vuist op de rug.... 't Baatte evenmin. 't Beest stond te trillen op zijn benen; zijn angstige ogen keken Kees aan, alsof ze zeggen wilden: „Ik *kàn*, ik *durf* niet verder;” zijn neusgaten snoven heftig.... 't Was misschien de herinnering aan gisteren en aan al de angst en ellende toen geleden, die 't beest zo

bang maakte, nu hij de zacht-verende brug weer onder zich voelde.

Kees wist geen raad. . . . „Vooruit, vòrt dan toch, knol!” gromde hij in zijn bangheid. O, en als er *nu* juist eens een diender aan kwam!

Hij keek rond. Nee, gelukkig, nergens nog was er een diender te zien, maar — er kwam een tilbury aanrijden, met een prachtige schimmel er voor. Die moest óók over de brug. En in die tilbury zat. . . . Huib Greve. Hij klapte met de zweep, hij wilde al met een sierlijke zwaai in snelle draf de brug opdraaien. . . . „Opzij daar!” schreeuwde hij nijdig en toen hij zag, dat het de jongen van Koenders was met het oude paard, die hem de weg versperde, schreeuwde hij nòg nijdiger: „Ga weg, of ik rijd je onderstboven met je houten peerd. . . . Wèg, uit de weg!” Hij joeg zijn schimmel voort, wilde langs Hans heenrijden, maar de passage was *te* nauw; . . . het ene wiel van de tilbury schampte al langs Hans' achterpoot. Toen móest hij wel stoppen; maar hij schold en lawaaide en stond rechtop in zijn wagen, als een vertoord vorst, die eerbied eist van zijn onderdanen. . . .

Kees trok, tròk; . . . het touw van de halster sneed striemend in zijn handen; maar 't oude, bange paard verzette geen póót.

En wéér zette de jonge boer aan. . . . „Ik zàl er voorbij! . . . Armoedzaaiers zijn jullie. Vooruit. . . .!”

Toen sloeg ineens de deur van 't brugwachtershuisje open, en een der wachters stooft naar buiten, de brug op. Mensen, die voorbijkwamen, bleven staan, anderen liepen toe.

O, voor Kees' ogen kwam weer in felle duidelijkheid 't verhaal van vader, van gisteravond; van 't vallen van Hans op de brug; van politieagenten en brugwachters en dringende mensen; van al de ellende, die tóen gekomen was. . . . O, zou nu wéér. . . . zou nu wéér. . . .?

Maar de brugwachter, — 't was *niet* die met het rode gezicht en de scheve pet, 't was de andere, de vriendelijke, — pakte met stevige greep *niet* Hans, maar wèl de mooie schimmel van boer Greve bij de teugel, en duwde het paard met de tilbury achteruit. . . . „Terug jij!” riep hij kwaad, . . . „denk je, dat *jij* de baas van de brug bent? Moet je dat joggie nou een ongeluk laten krijgen? Schaam je wat! Terug, hoor! En een flink eind ook! . . . Zie je dan niet, dat dat ouwe beest *bang* is voor de brug. . . .? Vooruit, mensen. help 'es een handje!” . . . Dat hielp. Een paar

man grepen Hans bij de kop, trokken hem vooruit; de brugwachter duwde. . . . „Vooruit, vooruit, ouwe heer!” lachte hij. Sláán kon 't beest toch niet meer met zijn stijve poten. . . .

Er kwam beweging in Hans. Zijn oude lijf rilde van bangheid, maar toen hij de eerste stappen gedaan had, en zeker merkte, dat het toch niet zó héél gevaarlijk was, nam hij zowaar een sukkeldrafje, en zó plotseling, dat de duwende brugwachter bijna over zijn brug heentuimelde.

De mensen lachten; hij lachte mee.

„Vooruit, kwâjongen. . . . maak, dat je weg komt met je peerd. En als hij nou voor de *derde* keer wéér over de brug komt en hij gooit me hier de hele boel wéér in 't honderd, dan zetten we hem in 't museum, hoor!”

Kees, blij, dat alles zo goed afliep, draafde met Hans mee, op een sukkeldrafje. . . . Wat 'n goeie, vriendelijke brugwachter was dat!

„En nou jij!” commandeerde de brugwachter de jonge boer, die grommend en met een gezicht als een oorwurm wel had *moeten* wachten voor die armoedzaaiers, en nu zijn schimmel met de zweep striemde, alsof dat dier de schuld was van zijn nederlaag.

Hij haalde Kees in een ogenblik in, smeed hem nog een scheldwoord toe, en draaide een eind verder het erf van een grote stalhouderij op.

Kees sukkelde met Hans voort, zo snel hij kon, en rekende al uit, hoe ver de straatweg nog was en de grindweg, en de vrijheid. . . . Als hij nu maar geen diender meer tegenkwam! Dat zou nog véél erger zijn dan die opschepper van Greve.

't Was tegen het middaguur.

Aan de kant van de grindweg, waar die zich door de bossen boog, zat Kees bij een boom. Hans stond bij hem met hangende kop, en hoestte. . . . Hans had zich toch bèst gehouden. 't Warme zonnetje op zijn stramme lijf had hem goedgegaan; maar — het dorp was nog zo vèr. „Even rusten; en dan lekker mijn boterham opeten,” dacht Kees. Een grote blijdschap leefde in zijn hart; alles was zo *goed* gegaan; en Hans was *niet* dood; en vader zou het vast wel goed vinden, dat hij Hans weer meebracht. . . ., en dan Gerdientje. Wat zou *die* blij zijn! . . .

Hè, nou had hij nog vergeten iets moois of iets lekkers voor Ti-

neke mee te brengen. Ja, maar dat had ook niet gekùnd met dat paard, en die dienders. Hij zou nog wel eens zoeken in het winkeltje in 't dorp, mòrgen; daar lagen soms ook heel mooie en heel goedkope dingen voor 't raam.

Kees haalde zijn boterhammen te voorschijn; de aangebetene het eerst; hè ja, hij had honger, nu voelde hij 't eerst goèd. Hij zette zijn tanden er gretig in. . . . O nee, nog niet. Zijn pet ging af, zijn handen vouwden zich. Hij moest nog eerst *bidden*. Hier, op de bosweg, evengoed als thuis. Hij bad; maar door zijn bidden heen leefde de blijdschap, omdat hij nu, mèt Hans, weer zo veilig was. . . . Hij vergat eigenlijk te bidden voor zijn *boterham*: zijn gebed werd eigenlijk een stil *danken* voor wat er gebeurd was, een stil *vragen* aan God, hem ook verder te helpen, hem veilig thuis te brengen. . . .

Het papier op Kees' knie ritselde: Hans met zijn grote bek snuffelde er aan. . . .

Zou Hans óók honger hebben? Ja, misschien wel. Misschien had hij daar in de stad, op dat vuile plaatsje, niet eens eten gehad. „Hier, Hans! Pak het: da's voor jou!” En Kees riste de hele korst van een boterham en duwde die lekkere, lange krul Hans in de bek. . . . Het beest knabbelde en maalde, en 't smaakte hem best: dat smalle broodreepje was in een ogenblik verdwenen.

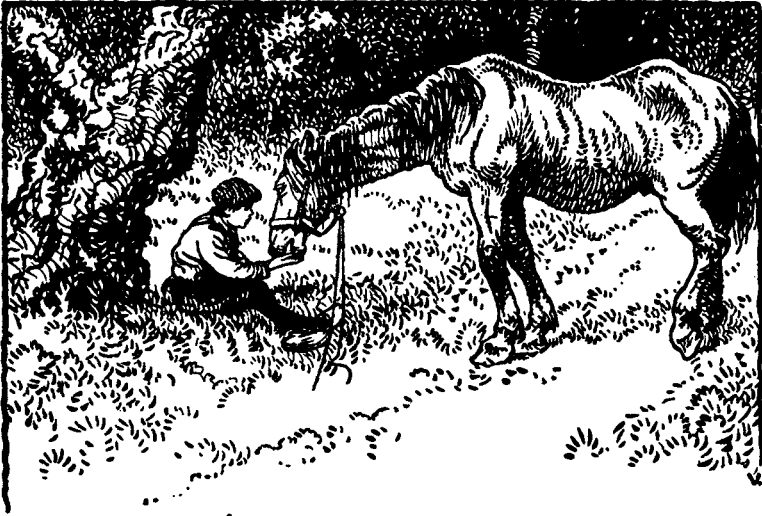
Kees telde zijn boterhammen: nog drie en een half. Maar opeens was daar wéér Hans' bek met de grijpende tong er vlak boven. „Allô, . . . vòrt jij!” bromde Kees en trok het papier met het brood terug; maar — hij stopte de oude Hans tòch maar weer een halve snee in de bek. . . .

Nou had hij er nog drie; — dikke.

Nou zèlf ook gauw dooreten, hoor! Hè ja, hij rammelde van de honger, en 't lekkere brood smaakte hem als koek. Hij hapte diep in een nieuwe boterham; en nòg dieper, dat de korsten hem als twee kromme horens langs de volle wangen krulden; eerst het kruim er helemaal uiteten, en dan de lekkere, knappende korst voor 't laatst. . . . Maar daar snoof Hans' adem weer vlak langs hem heen, daar was weer de grote, vragende kop.

„Nee, hoor, jij krijgt niks meer!” zei Kees, en schoof een eind achteruit. . . . „Ik eet het nou zèlf op.”

Ja, dat *zei* hij; maar dat *deed* hij niet. Hij stopte de lekkere, knappende korst Hans toch maar tussen de tanden. „Nou, vooruit dan maar!” . . . Ja, want een lekker hapje mals *gras* was er voor

't beest hier langs de dorre bosweg nergens te vinden. —
Nog *twee* Maar *die* gaf hij vast niet meer weg. Hij at háástig.

Hans kon 't nog háástiger; en nòg eens kwam de begerige kop, schuin naar achter, naar Kees, die wèl terugschoof, wèl zei, dat Hans een schrokkerd was, wel zèlf nog een flinke hap nam, maar — een groot stuk van de boterham tòch aan Hans gaf. . . . Nog *één*; — nog maar *één* boterham!

Opeens sprong Kees op, rommelde die laatste haastig in 't grote papier, en probeerde dat in zijn jaszak te duwen.

„Vòrt, Hans! Vooruit!”

Hij trok aan de halster, maar 't kostte heel wat moeite, eer Hans weer in beweging was. Dat stilstaan en dat lekker-broodeten beviel het dier veel beter dan het sjokken langs de weg; maar 't lukte toch. En Kees dacht: „Die laatste boterham bewaar ik voor *Hans* Ik zèlf ben een schrokkerd. Die arme Hans heeft zo'n honger; die heeft het zo slecht gehad. . . . En, weet je, als hij straks niet verder wil misschien, houd ik hem een stuk brood voor de bek: dan lóópt hij weer. Ja, dàt doe ik. . . .”

„Vooruit, ouwe jongen! Hùp!”

't Ging een poosje goed.

Heel vlùg schoten ze echter niet op. Kees moest voortdurend

trèkken; want als hij het touw van de halster eens wat slap hangen liet, sjokte Hans nog wel door, maar 't ging à langzamer en 't duurde niet lang, of hij stond stil. . . . „Vòrt, Hans! . . . Hùp!” . . . Kees moest wel *blijven* trekken.

Maar ginds, voorbij die dikke beukeboom met die grote wrat op zijn stam, boog de weg om, en dan kwam „Het volle vaatje” al in zicht. . . . En, weet je, dáár zou hij een emmertje *water* vragen. Misschien had Hans wel dòrst, en misschien hielp dàt wel.

Eindelijk, èindelijk waren ze de eenzame herberg toch genaderd: Hans had wel driemaal stilgestaan; hij hoestte en hijgde; 't was, of zijn moede kop à dieper zakte, alsof zijn zware poten à trager stapten.

„Hùp, Hans! . . . Vòrt! Dan krijg je drinken, Hans!”

Goosen, de herbergier, was in zijn gelagkamer bezig alles in orde te maken voor een druk bezoek. Straks, als de paardenmarkt was afgelopen en de boeren huiswaarts reden, landden de meesten wel even in „Het volle vaatje” aan, om nog eens na te praten met elkaar. . . .

Het zanderige grind voor de deur was netjes bijgeharkt, de twee drinkbakken-op-schragen met helder water gevuld voor de dorstige paarden straks. . . . Goosen was in een beste luim en floot een vrolijk deuntje. 't Werd een goede dag voor hem.

Still. . . . Daar hoorde hij al stappen in 't grind. Van achter zijn tapkast gluurde hij over de horretjes, die voor de ruiten stonden, naar buiten. . . . Ah, een paard! 't Begon al vroeg vanmiddag. Hij haastte zich de deur open te doen en te kijken. . . .

En toen. . . . toen zag hij *Hans*.

Een nijdige trek gleed over zijn gezicht.

„Een mooie klant!” dacht hij geërgerd; en toen hij zag, dat Hans' lompe, langzame poten zijn mooi geharkte grind verschoffelden, viel hij uit: „Zeg, blijf met die knol op de weg. . . . Hij bederft me hier de hele boel.”

Kees schrok. . . . Hè, en hij was al zo blij geweest, toen hij de bakken met water zag. Daaruit mocht Hans toch vast wel een beetje drinken. Hij zou het even vragen aan Goosen! . . . Maar nu opeens dat standje.

Toch maar vragen: „Mag 't paard even drinken, Goosen? . . . alsjeblijft?”

„Drinken? . . . Zeg, ben je helemáál niet wijs? Dacht je, dat ik

water uit de put had gesjouwd om 't de eerste de beste knol, die voorbijkwam, te laten opslobberen? . . . Eerst me het erf bederven, en dan nog om drinken vragen? . . . Vooruit, schiet op!" Goosen had de hark al gegrepen om het grind weer netjes te maken, en joeg Kees met zijn paard de weg op. Kees ging. Hans ook.

In Kees' hart bràndde de toorn. Zijn wangen werden bleek; hij knàrste zijn tanden. „Valse vent!" siste hij. Maar moedig trok hij Hans mee; verder weer.

„Kom maar mee, Hans! . . . " Hij klopte het beest op de nek, en even, vreemd verdrietig, lei hij zijn arm onder de kop van Hans door, en duwde zijn gezicht tegen Hans' grijze manen. . . . „Nou mag je niet eens drinken, omdat je zo oud en zo lelijk bent; . . . maar ik houd toch veel van je, hoor. Wij allemaal. En ik zal tòch wel drinken voor je krijgen, hoor! . . . Kom maar, Hans!" . . . Hij trok stevig aan; zijn lippen vastberaden op elkaar geklemd; een trek van onverzettelikhèid op zijn gezicht. Toen, even, leek Kees precies op z'n vader, die óók wist, wat *volhouden* was, die óók niet opzij ging, als er moeilijkheden kwamen op zijn levensweg, die moedig door zwoegde, al werd hem 't werk ook nòg zo zwaar. Voort sjokten ze beiden, een hele poos.

Toen bond Kees zijn paard aan een boom. . . . Aan een zandweggetje, dwars het bos in, wist hij een klein daglonershuisje te staan. Dáár zou hij water vragen.

't Lukte. . . . De vrouw van dat huisje gaf hem zomaar een emmertje fris water uit de regenton mee. Kees bracht haar 't emmertje ook weer trouw terug. Het zweet parelde hem onder de pet uit; zó hard had hij gelopen door 't mulle zand. Maar — Hans was werkelijk weer even opgeknapt. Hij had het water opgeslobberd tot de laatste druppel toe.

Een eind verder, toen Hans' krachten weer minder werden, probeerde Kees het kunstje met de boterham: eerst met de éne helft, toen met de àndere. . . . Langzaam naderden zij samen het dorp. Het bos lag al achter hen; de weg boog zich nu weer door het open, vrije veld, waar het lekkere herfstzonnetje hen koesterde; ginds, heel in de verte, werden de kerktoren, en de molen, en het witte huis van de burgemeester al zichtbaar.

Al tweemaal was hem een boer achterop gereden, die van de paardenmarkt kwam. 't Kon al wel drie uur zijn. . . . „Kom, Hans! . . . Vòrt, Hans!"

De school ging uit: 't was halfvier.

Gerdientje stooft naar buiten. 't Leek wel, of ze háást had, zo drong ze zich tussen de anderen door. En toch ging 't *niet* op huis aan, maar juist in de andere richting, de dorpsstraat in. . . . „Gerdien! . . . Gerdien!” riep een stem haar na.

Gerdientje keek om: éven.

't Was Josien, die riep. . . .

Hè, nee. . . . ze ging nou tòch niet met Josien mee. Ze had in school zo stilletjes zitten bedenken, dat ze ná schooltijd gauw de dorpsstraat zou opgaan, om te kijken, of Kees er al aankwam. . . . Ze had vanmorgen met hem afgesproken, dat hij bij school op haar wachten zou, als hij vóór halfvier in 't dorp kwam. Hij wàs er nog niet. . . . O, wàt zou hij te vertellen hebben? Zou Hans al. . . .?

De meester had die middag twéemaal moeten zeggen: „Doorwerken, Gerdientje!” Ze had telkens weer moeten denken aan Hàns. En hoe dichter het ogenblik kwam, dat ze van Kees horen zou, hoe 't met Hans was afgelopen, hoe bànger en verdrietiger ze werd. . . .

Nu riep Josien haar; kwam haar hard achteroplopen: „Waar moet je naar toe? . . .”

Even weifelde Gerdientje. Even voelde Gerdientje iets van vijandschap tegen het meisje van de rijke boer, die zoveel verdriet had gebracht in hun huis. . . . Maar 't duurde slechts een ogenblik. Neen, dàt mocht niet, dat mocht vást niet. En ze had vanmorgen nog wel twee appels van haar gekregen, — één had ze er nog in haar zak voor Tineke, — en ze had vanmorgen immers ook al van Hans verteld, en toen had Josien het toch óók akelig gevonden. . . .

„Ik? . . . Ik ga Kees halen.”

„Mag 'k mee?”

„Ja. . . .? Nou, kom maar!”

Breiles was er die avond niet. 't Kon best een kwartiertje lijden. Samen, arm in arm, stapten ze haastig de dorpsstraat door, de grindweg op. De zon scheen hun vlak in 't gezicht. Ze moesten soms hun hand boven de ogen houden, om in de verte te kunnen zien; en dàn ging 't nog moeilijk.

„Ga je ver?” vroeg Josien. . . . Eigenlijk was ze toch wel een beetje bang voor Kees. Eigenlijk verlangde ze naar huis, naar haar veulentje. En ze had o zo graag Gerdientje een keer mee-

genomen; maar — dat wilden vader en de broers vast niet hebben. Als 't wat groter was, als 't in de wei liep, dan kon Gerdientje het wel eens zien. . . .

„Ga je Kees helemaal halen?”

„Nee, een eindje maar. Hij zal wel gauw komen. Zie jij al wat?” Ze tuurden in de verte. . . . Ja, daar kwam een wagen aanrijden, met een paar losse paarden er achteraan; anders niet.

„Hè, 't is toch ècht akelig voor Gerdien. . . .” dacht Josien. „k Blijf bij haar, al gaat ze nòg zo ver.”

„Kijk 'es!” zei ze opeens, . . . „kijk 'es, Gerdien!”

Heel in de verte naderde iets. . . . Hè, nee, 't was Kees niet; 't was een *man*.

„Misschien komt Kees wel meerijden met een boer. 't Is paardenmarkt geweest,” zei Josien.

„Ja, misschien wel. . . .”

Opeens greep Gerdientje Josien bij haar arm. . . . „Zeg, zeg! . . .”

En ze wees in de verte en haar ogen straalden in blijde schrik. . . .

„O, zeg, kijk es. . . .”

Ze holde weg. . . . „Kees! Kees!” riep ze in haar blijdschap, al kon Kees haar nog helemaal niet horen.

Josien, ook in blijde schrik, holde mee.

.

Sámen naderden ze weer het dorp; sámen zwoegden ze verder, om de oude Hans thuis te krijgen. . . . En Josien trok net zo dapper mee aan het touw als Gerdientje. Kees joeg Hans op; streelde hem over de rug, sprak hem vriendelijke woorden toe. O, maar 't ging zo moeilijk. Hij hijgde van benauwdheid, wilde telkens maar stilstaan. Soms sloeg het de oude kop bang in de hoogte. Dan keken de grote ogen zo vreemd, zo angstig. 't Was, of ze zeggen wilden: „Ik kàn niet meer. Waarom moet ik nu altijd maar lopen, lopen? . . . Laat me toch liggen gaan.”

„Vooruit, Hans! . . . We gaan naar de baas, Hans!”

Ze kwamen in de dorpsstraat; ze lieten Hans drinken bij de dorpspomp; ze sjokten weer verder; Gerdientje en Josien vóór- aan aan 't touw, Kees er achter. Zó ging 't nog 't best.

In Gerdientje's ogen was een blijde vreugde. O, heerlijk was 't. Hans was tòch weer terug. . . . Ze liep en ze trok, alsof ze een grote schat gevonden had en die maar zo gauw mogelijk veilig thuisbrengen wou. . . .

Josien trok al even moedig mee. Ze werd er moe en warm van,

maar merkte 't niet eens. „Gelukkig maar, dat Hans niet dood is,” dacht ze. . . . „Gelukkig maar voor Gerdientje. . . . ja, en voor Kees ook.” Kees deed nou helemaal niet boos tegen haar. Daar klonk, achter de buiging van de dorpsstraat, paardengetrappel, en 't geratel van wielen. Zeker weer een boer, die van de markt kwam.

Kees keek om; hij kon nog niet zien, wat 't was; maar 't naderde snel. . . . Daar was 't al: een groot, wit paard, en een. . . . „Pas op, pas op!” riep hij verschrikt. Hij probeerde Hans aan zijn staart al een eind opzij te trekken, zover mogelijk maar naar rechts, dat de straat helemaal vrij kwam. . . . En meteen was hij toch ook weer boos op zichzelf: waarom schrok hij nu

zo, waaròm wilde hij nu opeens Hans wel wegstoppen? . . . „Ik doe het niet, ik blijf lopen, waar ik loop; ze kunnen er best voorbij. De straat is van ons net zo goed als van hen,” dacht hij, en liep door; maar zijn wangen kleurden, zijn hart bonsde. Greve, in de tilbury, stuurde zelf. Náást hem zat Bert. Achter, aan het mooie, ranke wagentje vastgebonden, trappelden vier prachtig glanzende paarden, nieuw gekocht. Op een er van reed Huib.

Greve, hoog rechtop in zijn wagen, klapte met de zweep, gluurde onder de klep van zijn pet uit, of de mensen in het dorp hem wel zagen met zijn mooie, dure paarden. Hij glom van trots. . . . De veldwachter sloeg aan voor hem. De smid gebaarde met zijn zwarte hand, alsof hij zeggen wilde: „Wat ’n pràchtbeesten!” Hier en daar werden de ondergordijntjes even weggeschoven. . . . Maar dan opeens, daar om de bocht van de straat, strompelde voor zijn zegekar uit die ouwe knol van Koenders.

„Vòrt! . . . Vòrt!” schreeuwde Greve tegen zijn wilde schimmel. Hij klakte met zijn tong, hij kletste met zijn zweep. . . .

En toen, — toen hij passeerde, zag hij. . . . *Josien*.

Hij trok van schrik en van ergernis aan de teugels; de schimmel steigerde; Bert riep: „Zeg, ben jij gek. . . . allo, *Josien*, laat los die vuile knol!”

Greve’s trots zakte neer. . . . Wat ’n schande voor hem, zo midden in de dorpsstraat. Hij zelf met zulke prachtige paarden, waarop iedereen wel jaloers moest zijn, en — zijn dochter als een armoedzaaier voor zo’n ouwe knol uit. . . . Nee, dát kon hij niet dulden, en zijn jongens al evenmin. Dat vervelende kind! . . . Haar vader en haar broers zó’n schande aan te doen! ’t Was verschrikkelijk!

„Hò! . . . hò!” schreeuwde hij tegen de schimmel.

De paarden achter de tilbury steigerden, brachten de verschrikte meisjes door hun wild getrappel in gevaar. Maar Huib was al op de weg gesprongen, rukte *Josien* nijdig naar zich toe, tilde haar op, duwde haar ruw tussen vader en Bert in de tilbury. . . . „Vooruit maar! . . . Die armoedzaaiers!”

’t Was al bij vijven.

„Wat blijft die Kees toch lang uit,” zei moeder. „En die *Gerdien* ook. Zou dat kind hem nu hélemaal tegemoet zijn gelopen!”

Ze zei het zeker al voor de dèrde maal. Er was ongerustheid in haar stem.

Vader, met zijn oude winterjas aan, een dikke das om de hals, zat aan de tafel, tussen de bloempotjes door naar buiten in het tuintje te kijken; somber, verdrietig. Hij was alweer een beetje opgeknappt; hij zou wel weer gauw de oude zijn; maar — dat àndere, dat èrge. . . . Hij kòn het maar niet uit zijn gedachten dringen.

„Kees? . . . Och, mens, hij zal niet in zeven sloten tegelijk lopen. Geduld nou maar! 't Zal me toch 'es benieuwen, wat de vilder gezegd heeft. . . . Och, 't beest was niks meer waard. En toch, achteraf, heb ik er nog spijt van. Als ik er de veearts nu nog 'es bijgeroepen had. . . . Ja, maar wat geeft het ook? We moeten toch weg. . . .”

„Still. . . . stil 'es! . . . Ik hoor wat; ik hoor Gerdientje. Ja, hoor maar, ze roept. „„Moeder, moeder, kom 'es, . . . kom 'es gauw kijken!” . . . Wat zou ze hebben?”

Moeder haastte zich naar buiten; vader keek nieuwsgierig tussen de bloempotjes door; klein Tineke trippelde moeder na: „Ik óók mee, ik óók mee. . . .”

Daar kwàm. . . . o, 't was *Hans!*

Kees en Gerdientje trokken allebei. Langzaam, poot voor poot, schroffelde het oude beest het erf over naar het stalletje.

Vader kon het net nog zien. Hij wilde wel dadelijk óók naar buiten snellen; maar, hij vergàt het eigenlijk. Kijken, eerst even kijken!

Daar strompelde het dier het stalletje al binnen.

Het rilde op zijn poten, het snoof met zijn kop hoog op in de lucht. Toen plofte het neer in het stro.

Zo kwam de oude Hans tòch thuis.

IX. EEN VREEMDE PATIENT

In de schemeravond tufte de dokter op zijn motorfiets de weg langs, waaraan — terzij het laantje in — Koenders' huisje lag. Hij had een paar patiënten bezocht, en verlangde naar huis: 't werd etenstijd voor hem; . . . maar die motor! Er haperde zeker iets aan: hij maakte zo'n vreemd geluid; stootte zo. . . . Ja, tòch maar eens even nakijken, waar de fout school.

De dokter stopte, zette zijn motor in de rust, bukte zich; zocht hier, zocht daar. . . . Hij vond de fout: een verbogen stangetje. Dat kon gevaarlijk worden; dat moest eerst verholpen.

Hij zocht uit zijn gereedschapstas een tangetje; hij boog, hij wrong. . . . knàp zei het. Die kleine tang brak.

Dat was een lelijke tegenvaller; met de grótere tang kon hij niet ver genoeg in de machine komen. Wat nu? . . . Zou hier niet ergens een huisje staan, waar ze hem even een gewone, kleine nijptang konden lenen? Dan was hij geholpen. Want door te rijden naar het dorp en de smid het werkje te laten opknappen, leek hem te gevaarlijk.

Zou hier ergens. . . .

Ah ja, dáár, tussen de bomen schemerde al een vriendelijk rood pannendak. Even vragen maar.

Hij duwde zijn motor een eindweegs voort, zette hem aan de kant van de weg in de rust, wilde al het laantje ingaan. . . . toen kwam daar opeens een meisje aangelopen: *Gerdientje*.

Dokters scherpe ogen hadden dadelijk zijn vriendinnetje uit het donkere bos herkend. Dat trof!

„Zo, roodkapje, ben jij het?” riep hij haar vrolijk tegemoet; maar — wat was dát nu? . . . Ze *schreide*.

Gerdientje liep met gebogen hoofd naar het zand voor haar voeten te kijken, zònder het te zien. Op haar wangen parelden tranen. . . . Toen, opeens, die stem! Ze schròk er van. Ze keek op

door haar tranen heen; ze greep haastig de punt van haar schort om ze weg te vegen. . . . Ja, maar de dokter had tòch al gezien, dat ze huilde. Ze kreeg er een kleur van.

„Wat is dat, roodkapje, — wat scheelt er aan?” vroeg hij vriendelijk.

„Hans! Hans is zo ziek, meneer!” hakkelde ze, en nieuwe tranen persten haar ogen uit.

Hans. . . . *ziek?* Dat woord deed de dokter even zijn tangetje en ook Gerdientje's verdriet vergeten. . . . *Ziek?* O ja, ze had hem toen in 't bos verteld van een grote broer, die zo mooi tekenen kon. Dat zou dan zeker die Hans zijn. . . .

„Zo, is Hans zo ziek? . . . En is 't zo héél erg?”

Ja, knikte Gerdientje. . . . Ja!

„Wat scheelt er aan?”

„O. . . . hij hoest zo. . . . En hij heeft heel grote ogen, die draaien zo raar. . . . En hij trapt zo. . . . en. . . .”

Dokter keek ernstig. Hij dacht: „Hoesten; grote angstige ogen; trappen? Dan moet die jongen 't zeker wel vreselijk benauwd hebben.”

Hij was wel niet geroepen bij deze zieke; maar hij weifelde toch geen ogenblik; misschien was zijn hulp hoognodig. Hij móest even kijken gaan. Daarvoor was hij immers dokter.

„Laat me Hans maar even zien,” zei hij kort en ernstig; en — stapte, Gerdientje voorbij, haastig op het huisje toe. *Zij?* Zij vergat haar boodschap, die ze doen moest en liep, ook haastig, achter dokter aan mee naar huis. Even vond ze 't wel vreemd, dat die vriendelijke dokter nu zomaar ineens naar hun paard wilde kijken, maar — o ja, 't was toch wel goed, 't was toch wel heerlijk. . . . Dokters zijn zo knap. En misschien, misschien. . . . Dokter stapte al binnen. . . . Hij viel bijna over klein Tineke heen, die, vlak voor de deur, paardje reed op moeders naaimand, een oude pet van vader achterstevoren op haar leuke krulletjes.

Moeder zat aan tafel kousen te stoppen. Ze zag plotseling een donkere schaduw voorbij het raam glijden; de deur ging al open: een vreemde meneer.

Moeder stond haastig op, een beetje verschrikt, keek die meneer aan met grote, verwonderde ogen.

Dokter zei zacht, op gedempte toon: „Waar is de zieke?”

De zieke. . . .?” Moeder keek nòg verbaasder.

„Ja, ik ben de nieuwe dokter. . . . Ligt de zieke *dáár?*” Dokter stapte al op de bedsteê toe.

Moeder begreep er niets, helemaal *niets* van.

„Nee, dokter,” zei ze. . . . „nee, daar is niemand; maar bedoelt u misschien mijn man? Die is wel. . . .”

„Uw *màn*. . . .?” Toen was ’t de beurt van de dokter om moeder verbaasd aan te kijken. . . . Maar dat meisje zou haar vader toch niet „*Hans*” noemen.

Gerdientje was ook binnengekomen. Ze vond het al zo vreemd, dat de dokter het kamertje inging. Hans was immers in de stal. Ze had al willen zeggen: „U loopt verkeerd!” — maar die dokter was zo haastig. . . . En nu? O, nu dacht hij, dat er iemand ziek lag in de bedsteê. O, de kleuren schoten haar uit. Ze wilde die dokter wel bij zijn jas trekken en zeggen: „Nee, dokter, . . . Hans is in de *stal!*” — maar ze durfde niet goed.

Toen ging de deur van ’t keukentje open: *váder* kwam binnen, zijn oude, duffelse winterjas nog aan, de dikke doek nog om zijn hals.

Hij zag een beetje verschrikt daar opeens die vreemde heer in zijn huis. Dat was. . . .? O ja, nu herkende hij hem al: ’t was de nieuwe dokter. Vader zette dadelijk beleefd zijn pet af, maar keek de dokter aan met ogen, die vragen wilden: „Wat komt u *dóén?*”

Dokter keek naar vader. Vader keek naar de dokter. Moeder keek naar allebei. En de een keek nog verbaasder dan de ander. . . . Die domme Gerdien stond er bij, met gloeiende wangen van verlegenheid; ze wilde wel wat *zeggen*; maar. . . .

Toen keerde dokter zich naar haar om, en — eigenlijk boos — vroeg hij kort: „Zeg ’es, kind, wat praatte je toch? Waar is je. . . .?” „In de *stall!*” stootte Gerdientje uit, blij, dat ze ’t nu toch zeggen kon.

„In de *stal?* . . . Ben je dwaas? Ligt Hans in de *stal?*”

„Ja, ja, . . . meneer! Hij is gevallen. . . .”

„GevalLEN? . . .” Dokter begreep er nu helemaal niets meer van.

„Och, dokter. . . .” kwam vader, die het eerst de dwaze vergissing begreep, . . . „Hans is ons oude *paard*. Die domme meid. . . .”

„Het ouwe paard? . . . Ha-ha-ha!” De dokter scháterde het opeens uit. . . . „Dat is ook wat moois, ik dacht, dat Hans jullie *jongen* was. Ha-ha-ha!”

Vader en moeder? . . . Ze lachten mee, allebei. ’t Was ook zo

dwaas, maar ze schaamden zich toch wel een beetje. Hoe durfde die domme meid nu zomaar een echte dokter te roepen bij een paard. . . . Er even om lachen moesten ze tòch.

Alleen Gerdientje zèlf lachte *niet*, helemaal *niet*. Eigenlijk werd ze boos, vreselijk bóos op de dokter, die 't uitschaterde van pret. . . . Hans was toch zo ziek, zo heel èrg; — en moest die dokter daar dan zo om lachen?

„Nou, goeiendag! . . . zo'n patiënt heb ik nog nooit gehad,” zei dokter en haastte zich, lachend nog, naar buiten.

„Dag dokter!” zei vader.

„Dag dokter!” zei moeder. „We konden het heus niet helpen, hoor. Die domme Gerdien. . . .”

„'t Is helemaal niet erg,” stelde dokter moeder gerust. Hij wreef Gerdientje's rode wangen nog eens vrolijk tussen zijn handen: „Jou kleine domoor!” . . . en liep op een drafje weg.

Toen eerst dacht hij weer aan zijn motor. . . . „O ja, ik vergeet nog wat, mag ik ook even een kleine nijptang van u, voor mijn motor?”

„Zeker, dokter!” zei moeder, die hem uitgelaten had, en nog op de drempel stond. Ze haastte zich naar het schuurtje, om het gevraagde te halen.

Toen, opeens, schoot er een *jongen* op hem toe; een jongen met hoogrode kleuren van verlegenheid, maar toch óók met een trek van onverzettelijkheid om zijn mond. . . . Hij hikkelde: „Dokter. . . . ik had het *toch* niet gedaan, dokter. . . . gisteravond met uw stoomfiets, ¹⁾ dokter. . . .” Die jongen was Kees. Daareven was hij achter vader aan, door het keukentje heen, mee naar binnen gekomen. Ze kwamen uit de stal. . . . Toen had Kees met schrik de stem van de dokter gehoord, zómaar in hùn huis; hij had langs vaders jas heen gegluurd om hem te zien, was toch weer gauw weggedoken, toen de dokter in zijn richting keek.

Maar nu. . . . nú zou hij het tòch zeggen, dat van gisteren, dat onrechtvaardige. . . .

De dokter, even verwonderd om die plotselinge overval, keek Kees aan. Hij herkende hem dadelijk, en een norske, strenge trek kwam op zijn gezicht. . . . „Ja? . . . Zo, ben *jij* die jongen van gisteravond; ben jij de broer van Gerdientje? . . . Zo, dat spijt mel!”

¹⁾ 't Was in de tijd, dat een motorrij wiel heel dwaas, maar heel dikwijls nog stoomfiets genoemd werd.

„Nee, dokter,” hield Kees vol, . . . „’t was toch vast niet waar. Ik had niet in dat ding geknepen: ik wou juist die andere jongens tegenhouden; . . . want Beppie van de dominee was zo ziek; maar toen dacht u, dat ik. . . .”

„Wát zeg je daar? . . . Is dat heus *waar?*”

„Vast, dokter.”

Ja, — hij zag het in Kees’ open, eerlijke ogen, hij hoorde het in Kees’ ernstige stem: . . . het *wàs* waar.

„Zo, . . . en ik heb je duchtig aan je oren getrokken, is ’t niet...?” Kees glimlachte. Hij dacht: „O dokter, dát was niet erg, dat voel ik al lang niet meer; — maar dat u dacht, dat ik zo’n flauwerd was, dát was wel erg, dát voel ik nòg. . . . En dat u me niet *geloven* wou. . . .”

„Kerel, dan spijt het me, hoor! . . . Dat getoeter vlak onder het raam van zo’n ziek kindje is ook verschrikkelijk. Maar als ik geweten had, dat jij. . . .”

„Heeft Kees kwaad gedaan, dokter?” vroeg moeder haastig, met een boze blik naar haar jongen, die daar zo vreemd, zo verlegen, en toch met een vrolijk gezicht bij de dokter stond. Ze had wel iets gehoord van een stoomfiets, en van Beppie van de dominee, en van toeteren; maar het rechte had ze niet verstaan: de openwaaiende schuurdeur knerpte zo.

„Kwaad gedaan? . . . Nee hoor!” lachte dokter. „Ik heb kwaad gedaan. Ik heb hem gisteravond duchtig aan de oren getrokken, en hij had het hélemaal niet verdiend. Hij had me juist willen helpen. . . . ’t Spijt mel. . . . Allo, Kees, geef me de hand; dan zijn we weer goede vrienden, nietwaar?”

„Ja, o ja!” knikte Kees, en legde verlegen zijn hand in de grote, schone hand van de dokter. . . . Hij straalde van blijdschap: de dokter *geloofde* hem, geloofde hem hélemaal.

De dokter nam het tangetje uit moeders hand. „Ah, mooi zo! Dank u wel. . . . Toe Kees, loop even met me mee, dan kun jij ’t tangetje weer mee terugnemen.”

Hij wilde al wegstappen.

Toen — toen kwam opeens de tweede overval: *Gerdientje* schoot op hem af: „Dok. . . . dokter. . . .” en toen hij haar, háástig als hij altijd was, niet dadelijk merkte, maar doorliep, trok ze hem zómaar aan zijn jas, . . . ja, éven maar; ze liet dádelijk weer los, zèlf verschrikt van haar eigen brutaliteit. . . . Maar hij had het gevoeld. Hij keek om. „Zo, trek *jij* me aan mijn jas? Heb je soms

nog méér van die mooie patiënten voor me?" lachte hij vrolijk. „Nee, dokter. . . . ja, dokter," hakkelde Gerdientje, eigenlijk vreselijk verlegen, nu ze zèggen moest wat haar brandde op 't hart. „Nou, roodkapje, wat is er dan?"

„Hans, dokter. . . ." Opeens plófte ze 't er uit: „O, dokter, *kunt* u Hans niet beter maken?"

De dokter lachte; maar in zijn ogen kwam medelij. Hij begreep nu toch ineens het èchte, diepe verdriet van het kind.

„Hòud jij zoveel van Hans?"

Ja, knikte Gerdientje, ja!

„Nou, vooruit dan maar! Laat me je zieke vrind dan maar even kijken. . . . Maar hem *beter maken*, m'n lieve kind, dat kan ik niet; ik ben geen paardendokter. . . . Is Hans *dáár*?"

Dokter stapte al op 't stalletje af.

Gerdientje volgde; moeder en Kees liepen mee. Vader kwam ook alweer naar buiten.

Die arme Hans! Hij was zo ziek. . . . Hij lag daar maar te hijgen en te hoesten. Zijn grote, goedige ogen bewogen soms zo vreemd, keken zo angstig, alsof ze zeggen wilden: „O, help me, hèlp me dan toch;" zijn schonkige poten stommelden tegen het houten schot, zó benauwd was 't arme dier. . . . Straks, toen vader en Kees bij hem zaten, en Gerdientje — vóór ze haar boodschap ging doen in 't dorp — ook nog even was komen kijken, had vader gezegd: „Hans zal wel sterven vannacht. . . ." O, Gerdientje had niet meer *durven* kijken; ze was weggelopen, tranen in haar ogen. . . . Tóen was ze opeens de dokter tegengekomen in 't laantje, en zijn vriendelijkheid had haar even nieuwe hoop gegeven. Hij was wel geen paardendokter; maar dokters zijn toch wel heel knap. . . . Och, 't was helemáál mislukt. Ze hadden haar uitgelachen, àllemaal. . . . Maar nu, — nu stapte de dokter tòch het stalletje binnen. 't Was tòch maar goed, dat ze zo brutaal was geweest en hem aan zijn jas had getrokken.

't Was even heel stil: De dokter keek naar Hans met een ernstig gezicht. Niemand zei iets. Gerdientje, dicht naast de dokter geschoven, wachtte. . . . Ze had wel willen zeggen: „Nee, nietwaar, dokter. . . . Hans *gáát* toch niet dood, nietwaar, dokter?" — maar ze dèrfde niet; ze wachtte maar.

De dokter keerde zich snel om, stapte het stalletje uit.

„Ja," zei hij tegen vader, „'t beest is doodziek. Dat zie ik wel. . . . 'k Zou er toch nog even de veearts bij halen. Maar die woont

hier een heel eindje vandaan; is 't niet? En jij bent zelf ook nog in de lappenmand, je kunt hem moeilijk om raad gaan vragen.... Weet je, ik moet toch die kant uit, ik zal wel even doorrijden en zeggen, dat hij vanavond nog moet komen kijken.... Vind je dat goed?"

„O ja, dokter, als u denkt, dat 't nog wat geeft,” zei vader.

„Ja dokter, alstublieft,” zei moeder.... „Zou 't misschien nog helpen?"

„Proberen, proberen!.... Maar nu moet ik weg. Goeiendag!” Haastig liep hij heen; Kees ging mee, voor 't tangetje. Hij had de motor nu spoedig in orde, draaide nog wat aan een paar schroefjes, wilde al op 't zadel springen.... Toen kwam juist Gerdientje voorbij, die haar boodschap ging doen.

„Moet jij ook naar 't dorp?.... Kom maar hier, dan mag je meerijden!” En vóór Gerdientje goed wist, wat er gebeurde, tilden dokters sterke armen haar, en haar boodschappenmandje, al op de duo¹⁾.... „Ziezo, zó zit je goed. En je stevig vasthouden, hoor! Ik zal voorzichtig rijden.”

Kees stond te kijken met verwonderde ogen. Gerdien mocht zó-maar méerijden. Wat fijn! Hè, dat zou *hij* óók wel willen.

„Bonjour!” riep de dokter.

Toen tuften ze samen weg.

¹⁾ De zitplaats achter op een motorrijwiel.

X. „BESTE MENSEN;.... MAAR TOBBERS!”

Gerdientje stráálde.
Heerlijk, héerlijk ging het!
De dokter reed, met het meisje achterop, opzettelijk langzaam en voorzichtig; maar Gerdientje vond, dat ze *vloog* langs de weg. De wind sloeg tegen haar wangen, wapperde met haar haren, wilde haar grijpen en haar wegrukken.... O, 't was griezelig-mooi, dat wilde rijden op zo'n motorfiets. Bang, en toch trots klemde ze haar handen om de ijzeren beugel, die achter het zadel van de dokter uitstak, en waaraan ze zich vasthouden moest. Hè, 't was net, of ze op een heel wild paard zat en het strak en stevig mende aan de teugels.... En als ze dan over een steen of over een bult in de weg hobbelden, o, dan vloog ze een heel eind de hoogte in, zó steigerde dat paard.

En wat was het nu maar een *klein* eindje naar het dorp. Jammer, ze waren er zó.... En er liepen een paar schoolmeisjes langs de weg, en die keken, en die riepen wat.... Gerdientje was ze al voorbij, vóórdát ze goed gezien had, wie het waren. Ze stráálde van trots. Ze had nog wel even willen omkijken naar hen, maar dat durfde ze niet goed.... Die wind, die wilde wind!

En toen reden ze het dorp al binnen; — het bakkerswinkeltje voorbij, waar de dikke juffrouw aan de deur stond; de school voorbij en 't huis van de bovenmeester, waar de lamp al brandde;.... maar wat was dát opeens? Wat 'n geschreeuw, en gevloek.... en 't neerrinkelen van een ruit.

Gerdientje probeerde langs de brede rug van de dokter heen te kijken, wat dat wás. Ze schròk er van.... Mensen kwamen toe-

lopen met verschrikte gezichten. Ja, dáár, bij de herberg, was het. En de veldwachter kwam er ook aan. . . . O, wat zou dat *zijn?*

De motor stopte. Dokter stapte haastig af.

„Geef *mij* de motor maar, dokter. Ik zal hem wel vasthouden. . . . Die vent *bloedt* zo.”

't Was de smid, die op de dokter toestapte en naar het groepje mensen wees, dat voor de deur van de herberg samendrong, om de veldwachter heen, en om iemand die op de weg lag.

Dokter haastte zich er heen.

Gerdientje bleef zitten met bange, verschrikte ogen. . . . Maar niemand kéeek naar Gerdientje. Alle aandacht was voor die schreeuwende en vloekende man, daar vóór de herberg. Zelfs de dikke bakkersvrouw kwam aanschommelen, maar durfde niet dichtbij komen. . . .

Toen dokter kwam, weken de mensen terzij.

„Hij heeft de ruit ingeslagen, dokter, en nu bloedt zijn arm zo,” zei de veldwachter. . . . „Hij heeft gevochten in de herberg, met een paar boeren, die van de paardenmarkt kwamen en ook niet nuchter meer waren. En nu heeft de herbergier hem de deur uitgegooid. . . .”

„Zo. . . .! Stil jij! Houd je arm stil, anders kan ik niet zien, wat er aan scheelt!” zei dokter streng.

„Ja maar, ik wil. . . . ik zal die. . . .”

„Stil je arm!”

„Dokter,” viel de veldwachter in, „ik zal hem vannacht maar onder de toren brengen. 't Is een zwerver; maar ik weet niet of zijn wond gevaarlijk is. . . .”

„Gevaarlijk? Nee, gevaarlijk niet; . . . maar hij moet toch verbonden worden. Breng hem maar even bij me thuis.” Dokter woonde dichtbij.

De veldwachter greep de gewonde, die alweer was opgestaan, en raasde en schold, stevig in de kraag en duwde hem weg in de richting van het doktershuis. . . . De dikke bakkersvrouw, die hem zag komen, maakte dat ze wegkwam, zo snel ze maar kon. . . .

„Bah! Wat griezelig!”

De smid zei: „Ga uw gang maar, dokter, ik zal de motor wel even bij u binnen het hek zetten.”

De mensen liepen nog wat mee, of bleven staan praten. En Gerdientje? . . .

„Ga jij er 'es gauw af,” zei de smid, „die motor is al zwaar genoeg om vooruit te duwen.”

Gerdientje klom er af. . . . bang, verlegen. Wat moest ze nu dōen? . . . Moest ze nu maar weggaan, en haar boodschap gaan doen? Of niet? . . . De dokter had niets gezegd. De dokter scheen haar helemaal vergeten.

Ze bleef besluiteloos staan.

O, maar haar boodschappenmandje hing nog aan de motor. . . . Ze liep de smid na, die juist het hek van het doktershuis binnen zwoegde.

Wat jammer! Wat was dat nu opeens een verdrietig eind van die mooie tocht.

En Hans? . . . Zou de dokter *hem* nu óók vergeten?

Gerdientje zat op de canapé in de mooie voorkamer van het doktershuis, vlak bij een grote schemerlamp met een kap van gele zij. . . . En die lamp bràndde ook. De vriendelijke mevrouw zat tegenover haar.

Dat was zó gekomen: De dokter *had* haar niet vergeten. Toen hij thuiskwam, had hij haastig tegen zijn vrouw gezegd: „Houd jij dat meisje daar even aan de praat, tot ik klaar ben; wil je?”

En hij had door het raam heen Gerdientje aangewezen, die op een drafje de motor achterop kwam. En toen Gerdientje even het hek binnenging, om maar gauw haar boodschappenmandje te halen, werd het raam opengeschoven, en zei een vreemde mevrouw tegen haar: „Meisje, wacht jij maar even; kom maar even bij me binnen.”

Nu zat ze zómaar op de mooie canapé in die deftige kamer. . . . Ze zat eigenlijk maar zo'n beetje op *het randje*. De vriendelijke doktersvrouw had haar een glaasje sinaasappel-limonade ingeschonken; 't stond vlak bij haar op een tafeltje; ze had er wel erge zin in; maar ze durfde er tòch nog niet uit te drinken.

„En mocht jij zomaar met de dokter meerijden? Ik zag je wel voorbijkomen. . . . Dat was erg prettig, hè?”

„Ja, mevrouw.”

„Was je niet bang?”

„Nee, mevrouw.”

„En moet je nu even op de dokter wachten?”

„Ja, . . . nee, nee mevrouw. Ik weet het niet.”

„Weet je het niet? . . . Heb je misschien een erge zieke thuis?”

„Nee, nee . . . ja, mevrouw!”

De vriendelijke, jonge doktersvrouw, die Gerdientje al met medelijdende ogen had aangezien, zei nu vol verbazing: „Nee, nee, . . . ja, mevrouw? Wat is dat nu?”

Kom, ze moest dat aardige kind eerst nog eens wat op haar gemak zetten. 't Deed zo verlegen en 't deed zo vreemd.

„Och, malle meid,” zei ze . . . „ik kom eens naast je zitten, hoor. En dan vertel je me alles . . . Je hebt zo heerlijk meegereden met de dokter, en nu kijk je net, of je maar 't liefst heel gauw weglopen zou. Kom, vertel 'es!” En Gerdientje vertelde . . . Eerst wel wat stoterig, wat erg verlegen, maar toen ze 't over *Hans* kreeg, en over *Kees*, die hem van zo'n vuil plaatsje gehaald had in de stad, en over *Josien*, die ook had meegetrokken, en over *Josiens vader*, die zo kwaad werd en haar zomaar ineens meenam in de *tilbury*, en over de dokter, die dacht, dat *Kees* zo erg benauwd was . . . tóen babbelde ze zo ijverig door, dat de doktersvrouw er éigenlijk niet veel meer van begreep . . . Maar dat de dokter bij een ziek *paard* was gaan kijken, ja, dat was toch wel leuk.

„En is die *Hans* van jullie nou èrg ziek?”

„Ja, ja . . . hij gaat misschien wel dood; maar dokter zal . . .”

Buiten, in het grind voor het raam, sloften voetstappen: 't was de oude *Jobse*, die brieven brengen kwam.

Mevrouw zag hem. Ze schoof even het raam open, en zei: „Geef ze maar hier, *Jobse*. Dat is 't gemakkelijkst.”

„Alstublieft, mevrouw. 't Is mooier weer dan gisteravond, mevrouw!”

„Ja, *Jobse*, je gaat nu voor je plezier uit wandelen . . . Maar dat *jij* nog geen fiets hebt, dat begrijp ik niet. Dat was toch veel gemakkelijker voor je, dan altijd dat lopen.”

„Een *fiets*, mevrouw? Ouwe *Jobse* op 'n *fiets*? . . . Ha-ha-ha. Dat zou me een mooi gezicht zijn! Ik wed, dat de kraaien van schrik uit de bomen vielen, als ze me zagen aankomen. Ik reed vast alle auto's en alle verhuiswagens omver . . . Nee, nee, mevrouw, ouwe *Jobse* komt *niet* meer op de fiets. Op z'n *benen*, dat is veel veiliger . . .”

Mevrouw lachte.

„Ja, maar ziet u, mijn ene been is vandaag een beetje eigenwijs. Als ik zeg: vooruit, dan wil het juist blijven stilstaan. Ik heb, geloof ik, mijn enkel wat verstuikt.”

„O ja . . . Laat dokter dan 'es even kijken!”

„Nee, nee, mevrouw, nou geen tijd, hoor. Laat dokter eerst maar die bandjeskoopman repareren. . . .”

„Nu, maar dan *morgen*, hoor Jobse. Je kunt je benen nog niet missen. Ik zal tegen dokter zeggen, dat je morgenochtend komt; tussen acht en negen.”

„Ja, goed mevrouw, . . . alstublieft.”

Mevrouw zag, dat Jobse even door 't open raam naar binnen keek; naar Gerdientje.

„k Heb visite, Jobse, . . . zie je wel? Ik heb een jonge dame op de thee.”

Jobse glimlachte. . . . „Ja, mevrouw, ik ken de kleine meid wel... Beste mensen, mevrouw; maar tobbers. . . . Dàg mevrouw!” En Jobse slofte weg. Hij hinkelde een beetje.

„Kom, zus, . . . lùst je geen limonade?”

„Jawel, mevrouw.”

„Malle meid, proef dan eens. . . . De dokter komt zo, hoor. En dan moet het glaasje leeg zijn. . . . En vertel me eens, hoeveel broertjes en zusjes hèb je eigenlijk? En waar woon je? En is die Josien een aardig vriendinnetje?”

Gerdientje raakte weer aan de babbel.

De vriendelijke doktersvrouw, die zelf nog geen kindertjes had, genoot van dit leuke gebabbel. En toch was er medelijden in haar hart. . . . „Beste mensen, mevrouw; maar tòbbers!” had Jobse gezegd. En zij hóórde 't wel; al begreep ze lang niet alles; daar woonden zorg en verdriet in 't huis van 't kind; daar woonden ook al zorg en verdriet in dat kleine *hart*.

Er kraakte een deur; stemmen klonken. De veldwachter, die in de gang gewacht had, nam de marskramer weer mee, die nu met zijn arm in een doek liep en helemaal gekalmeerd was.

Dokter stak even z'n hoofd binnen de kamerdeur.

„Zo, dat is alweer klaar. En nu *jou* nog even helpen, roodkapje.”

Hij liep dóór; de gang verder in; naar de telefoon.

Gerdientje luisterde. . . . Ze hoorde het fijne belletje rinkelen, ze hoorde de dokter praten en lachen, en weer praten. . . . Wat hij zei, verstond ze niet goed; alleen 't láátste wel: „Je gaat dus nog even kijken, vanavond? Prachtig! Ik zal 't zeggen. Adieul!” . . . Toen rinkelde 't belletje weer.

Dokter kwam terug: „Ga jij nu maar vlug je boodschap doen, en zeg dan maar thuis, dat de veearts nog even komt kijken naar de oude Hans; — maar 't zal wel laat worden.”

„Ja, ja, dokter!”

Gerdientje was al opgestaan.

„Maar eerst je glaasje leegdrinken, hoor!” zei mevrouw.

Gerdientje liep op een draf door 't dorp. 't Was nu ècht donker; de lantaarns brandden al.

Gauw, gauw, haar boodschap doen — ze moest sajét halen in 't winkeltje naast de smid — en dan naar huis. . . . O, en dan gauw vertellen, dat de veearts kwam. . . . En dan zou Hans misschien wel een beetje beter worden; ja, *misschien* wel.

Ze duwde zó haastig de deur van 't winkeltje open, dat de schel nijdig rinkinkelde en haast niet tot bedaren komen kon, en de knorrige juffrouw haar toesnauwde: „Meid, maak zo'n leven niet!”

De dokter en zijn vrouw zaten aan het middagmaal; heel gezellig, onder de lamp.

Mevrouw had wel lang moeten wachten, vóór ze het eten kon laten opdoen; maar daaraan raakte ze al gewend: dokters zijn

nooit meester van hun tijd. Maar nu was 't heerlijk rustig. En haar man behoefde straks alleen nog maar even naar Beppie van de dominee. . . . Verder bleef hij de hele avond thuis. Prettig!

„Een leuk kind, zeg, dat meisje, dat je meebracht. Ze was eerst zo *verlegen*. . . .”

„Ja, en die heeft me straks, met tranen in haar ogen, bij een ziek paard laten komen. En ik liep al op mijn tenen naar de bedsteê; en die mensen keken zo gek. . . . Ja, 't was een gràp. Maar een leuk kind *is* het.”

„Ja, zeg, en je had 'er moeten zien zitten op je motor. Ze stráálde van plezier.”

„Zo. . . . dat zal wel. Jammer, dat het pretje zo gauw uit was voor haar. 'k Had zelf maar even willen doorrijden naar de veearts, maar toen kwam die vent met zijn bloedende arm me in de weg. . . .”

„Wat was dat eigenlijk? Had hij gevochten?”

„Och ja, die sinjeur had het in de herberg te kwaad gekregen met een paar boeren, die van de paardenmarkt kwamen. Hij heeft een ruit ingeslagen en zichzelf een lelijke jaap in zijn pols gesneden. Enfin, 't liep nogal mee. Nu zit hij te brommen onder de toren. . . . Die jenever brengt wat een ongeluk in de wereld.”

„Hè! . . . vond je 't niet griezelig zo'n halfdronken vechtersbaas te moeten helpen?”

„Welnee. . . . waaròm? . . . Hij was wóest op de *herbergier*; op *mij* niet. Hij vertelde me wel driemaal een verhaal van een kaas. Dàt scheen hem erg dwars te zitten. Hij had gisteren — „uit goeiïgheid” zoals hij zei — aan de herbergier een kaas verkocht, een héle kaas voor drie kwartjes, en nu had diezelfde man dadelijk de partij gekozen van de halfdronken boeren, en hèm de herberg willen uitjagen. . . . Hoe zo'n zwerver nu aan een hele kaas komt is me duister. . . .”

„Hoe zo? Dacht je aan diefstal? . . . Misschien heeft hij die kaas wel verdiend bij een boer. Of geruild. . . . Ze scharrelen soms zo dwaas, die kooplui.”

„Onmogelijk is 't niet; maar 't lijkt me vreemd. Enfin! Hij heeft vanavond de tijd om er nog eens over na te denken.”

„Zeg, Jobse komt morgenochtend bij je. . . .”

„Jobse?”

„Ja, hoor. . . . Wat 'n vrolijke, oude baas is dat toch.”

En mevrouw vertelde van zijn dwaze uitval over het fietsrijden, en van zijn verstuurde enkel; — ze vertelde ook van dat medelijdende: „Beste mensen, mevrouw; maar tòbbers!”

„Zo? Zei hij dat? Ja, 't is daar in dat huisje aan de bosweg ook niet enkel zonneshijn. Dat heb ik ook al gemerkt. . . . 't Is niet alleen dat zieke paard: de zorg zit dieper.”

„Ja, 't aardige kind babbelde zo leuk, vertrouwelijk. Ze vertelde me ook nog van een boer, die zo kwaad op haar vader en moeder was; maar ik begreep het niet al te best. Weet jij er iets van?”

„Nee, dat niet. . . . 't Lijken me anders wel aardige, flinke mensen. 'k Moet er toch morgen Jobse eens naar vragen; die zal wel goed op de hoogte zijn. . . . O ja, dat is grappig, gisteravond heb ik hun jongen, 't broertje van Gerdientje, nog lelijk bij de oren gehad in 't dorp; maar we zijn alweer goede vrienden”

En dokter vertelde ook van *Kees*.

.

Die nacht zat moeder in het stalletje bij Hans.

Op een omgekeerde, houten stalemmer zat ze; het kleine lantaarntje, op de grond naast haar, spreidde een schimmig licht; het glansde langs het zacht-hijgende lijf van het dier; en tekende een grote, donkere schaduw op de planken wand. . . . Als Hans zich even bewoog, grijsde een reuzenpaardekop op; als zijn staart even omhoog sloeg, wapperde er een donkere reuzenpluim spookachtig langs de muur.

Moeder zat maar stilltjes naar het beest te kijken; soms dommelde ze even in; maar dan schrok ze weer op. . . . En dan duwde ze Hans weer een emmertje met drinken onder de bek. Het dier slurpte 't gretig leeg. Moeder vulde het weer, en wachtte.

De veearts was die avond nog komen kijken, zoals hij 't aan de dokter beloofde.

Hij had Hans bekeken, beklept. . . . Hij had het hoofd geschud, en gezegd: „'t Beest is hard ziek; 't zal mij meevallen als hij 't nog haalt. . . . Heeft hij vandaag nog gewerkt?”

Vader had verteld van het ongeval van gisteren, en van de moeilijke terugtocht met *Kees* vandaag.

„Ja, — hij heeft zwaar kou gevat. 'k Geef niet veel meer voor zijn leven. Enfin, hij is ook niet veel meer waard; maar — laten we 't *proberen*. Misschien is hij inwendig wel sterk.”

Hij had medicijnen meegebracht. Die werden opgelost in een fles water en moesten Hans in de keel gegoten worden. Dat was een lastig werk. De veearts en vader, de sterksten, hadden Hans' bek opengewrongen, moeder had de medicijnen Hans in 't donkere keelgat laten lopen. 't Ging moeilijk, maar — 't was gelukt.

„En nu moet 't beest veel drinken,” had hij nog gezegd. . . . „hoe meer hoe beter! Je zult nog wel een paar uren bij hem moeten opblijven: maar dat moet je voor 't dier maar óverhebben.”

„O ja, meneer; — dat is goed, hoor.”

Ja, ja! . . . had óók Gerdientje geknikt, die stilletjes om een hoekje van de deur stond te kijken en te luisteren. Moeder had het net gezien, ze had er eigenlijk om moeten glimlachen. . . .

Ja, ja, knikte 't kind, alsof *zij* er wel voor zorgen zou.

Ze lag nu al lang op één oor. Kees ook. . . . Kees had wèl dadelijk gezegd: „Ik zal opblijven; ik kan Hans best helpen;” maar even vóór het avond-papeten, toen hij met vader samen in de stal was, had hij al zitten knikkebollen, zó moe, zó slaperig was hij geweest. Hij had ook zó'n lange, moeilijke dag achter de rug. . . .

Kees was naar bed gestuurd.

Moeder had beslist: „Allemaal naar bed. Gerdien is nog te klein; Kees is nog te moe; vader is nog te ziek. . . . Ik ben sterk en gezond, hoor. Ik zal Hans telkens te drinken geven. Vooruit!”

Zo was 't gegaan ook. Vader had nog het meest tegengeprut-teld. 't Was *zijn* werk, zei hij, maar moeder had volgehouden: „Wees nou wijzer. . . . als *jij* weer zieker wordt, weten we hélemaal geen raad. Kruip jij er nou maar warmpjes onder, dan ben je morgen misschien wel hélemaal beter. *Ik* kan best een paar uurtjes minder slapen vannacht.”

En zo zat moeder nu die stille nacht alleen in 't schemerig stal-letje; — alleen; óók met haar gedachten.

Hans was veel rustiger dan in de vooravond. 't Scheen wel, dat de medicijnen hem hielpen. Een paar keren al had hij geprobeerd op te staan, — dat was een mooi teken van beterschap — maar 't was nog mislukt. . . . Wie weet, misschien haalde Hans 't er nog bovenop. Haar man had wel mismoedig gezegd: „Ja, en dan? . . . Dan kunnen we hem van de winter zeker als een rijkelui's-paard maar op stal laten staan, en als we dan verhuizen naar stad. . . .?”; maar ze had hem haar hand op de mond

gelegd: „Nee, stil nou, Kees, — nou weer geen nare, lelijke dingen gaan zeggen.”

’t Was zo jàmmer: haar man was zo mismoedig, zo ontevreden, zo in opstand tegen zijn lot. Zijn hart was vol bitterheid. . . . Kòn hij àlles nu toch maar overgeven in *Gods* hand. Kòn hij nu maar vertrouwen, dat het toch de Heer is, die het lot en het leven van de mensen leidt. óók als ’t helemaal niet gaat naar hun eigen zin. . . . Kòn hij maar bidden: „O, Vader in de hemel, ik zal stil zijn, ook als mijn leven moeilijk en verdrietig wordt; — ik zal hard werken, ik zal mijn best doen, maar alles overlaten aan U; ja, ik zal *stil* zijn. . . .” Maar dát? . . . dat kòn hij niet. . . .

Hans schonkelde wat heen en weer, tilde zijn kop op, keek met zijn grote, goedige ogen zijn vrouw aan, alsof hij vragen wilde: „Geef mij nog meer drinken, ik heb zo’n dorst;” — en moeder klopte hem op de hals, streek hem eens over de grijze manen. En hij slobberde weer een emmertje leeg.

Ze glimlachte. . . . Ze moest ineens denken aan die andere nachten, enkele jaren geleden, toen ze niet bij een ziek *paard*, maar bij haar doodzieke *kindje* waakte, bij Gerdien. . . . Dat was toch heel iets anders dan nu. O, dat was vréselijk geweest; die angst, haar lieveling te moeten verliezen. . . . En toen, — ’t was vreemd, — tòn was haar man *niet* bitter, *niet* opstandig geweest; al verscheurde het verdriet ook *zijn* hart. . . . „’t Zijn geen *mensen*, die ’t ons aandoen; Gerdientje is in *Gods* hand,” zei hij toen. Maar nu? *Nu* dacht hij maar, dat het Greve was, die al de tegenspoed bracht over zijn huisgezin. . . . O, kòn hij maar begrijpen, dat het óók *nu* een beproeving werd, die *God* hun zond. . . . Ach, *wij* weten toch eigenlijk nooit, wat het beste voor ons is; dat weet *God* alleen.

Moeder trok de oude, wollen doek nog wat dichter om haar schouders: ’t was koud. Ze dook nog wat dieper voorover, vouwde haar armen in haar schoot. Ze begon weer wat dommelig te worden. . . .

Opeens krikt heel zachtjes de achterdeur. . . . Hè, ze schrikt er van; doet dat de tocht? Ze kijkt; nee — de deur gaat nog verder open, heel langzaam, heel voorzichtig. . . . hè, wat griezelig! . . . Wie?

Om de hoek kijkt. . . . Gerdientje.

„Kind, is me dat doen schrikken! . . . Wat kom je doen? En wat doe je griezelig voorzichtig. Wat is er?”

Gerdientje in haar nachtop, op haar blote voeten, *wipt* naar binnen; haastig, met bange ogen. Ze duikt bij haar moeder neer, duwt haar armen diep in moeders schoot, knuffelt haar hoofd diep bij moeder weg.

„Ja maar,” zegt moeder nu vriendelijker, — „wat is dat nou voor gekheid, Gerdien?”

„O, moes, . . . ik wou zo graag bij u zijn. . . . Ik wou. . . . ik heb zo raar gedroomd. . . . van allemaal paarden, héél wilde. . . . en boer Greve en Huib en Bert, die joegen ze op met grote zwepen. . . . en ze zaten samen op een stoomfiets. . . . En toen sprongen al die paarden zomaar bovenop onze Hans. En toen viel Hans in 't water. En toen trok ik hem er uit aan een touw. . . . En we liepen gauw weg, heel hard; maar. . . . o, moes, 't was zo griezelig, toen kwam de stoomfiets ons achterna, . . . en toen viel ik, en. . . .”

„Rare meid, wat doe je uit je lekkere, warme bed? Foei, je bibbert van de kou.” Moeder sloeg haar wollen doek Gerdientje om, drukte haar dicht tegen zich aan en zei: „Ja, en toen viel je, en toen viel je zeker lekker in je bed!”

„Ja, — maar, maar . . . ik wou zo graag bij u zijn. Hè ja, moes, mag ik even *bij* u zitten? Zó? Net zoals toen?” En Gerdientje, op haar knieën in 't dikke stro, knuffelde zich dicht tegen moeder aan: háár arm door mòeders arm, háár handen in mòeders handen, háár hoofd geleund tegen mòeders hoofd. . . . Zo zaten ze stil, heel stil bij elkaar. Gerdientje fluisterde heel zacht: „Zou Hans al een beetje beter worden?”

En moeder fluisterde terug: „Ja, 'n beetje wel, geloof ik.”

Het lampje flikkerde: de donkere, geweldige paardekop tegen de planken wand bewoog, — alsof hij knikte.

En buiten was de diepe, de donkere stilte van de nacht.

XI. AH!.... DAT SMALLE DIJKJE!

Enkele weken later.
't Was een grimmige Novembermiddag. De grauwe, nevelige lucht maakte de wereld triest en verdrietig. Kees ging uit vissen.

Hij droeg een net op de schouder, een klein schepnetje met stok in zijn hand, een pakje boterhammen onder zijn arm. Vader had gezegd: „Ga maar vast. Ik kom wel.”

Kees ging vooruit, om hun oude bootje, dat nu zeker wel vol regenwater zou staan, vast leeg te hozen.

Hij liep het zandweggetje langs hun huis een eind dieper in, en boog toen rechtsaf; — achter hun eigen, mooie stukje land heen, waarop ze allemaal zo trots waren. Nu zag dat er óók al triestig en verlaten uit; nu, in de late herfst, stonden er alleen nog maar een paar eenzame kolen met langgerekte halzen verwezen rond te kijken, waar al hun kameraden toch gebleven waren....

Even *voorbij* hun land kwam hij op de Meerdijk. Die liep eerst rechtuit tussen wei- en bouwlanden van boer Greve door, boog zich dan om en kronkelde verder langs de grote, uitgeveende plassen, nu voor een groot gedeelte weer met riet en biesen begroeid. 't Waren dezelfde plassen, waaruit Koenders eens, — maar aan de andere zijde, de hond van de oude rentmeester redde.

Daar zouden ze vissen gaan. Kees ging altijd dolgraag mee; maar dat lukte alleen eens in een vakantie of op een vrije-dag-van-school. Als vader véél ving, te veel voor 't eigen gezin, wist hij altijd wel de een of ander in het dorp, die de rest van hem kopen wilde. Dat geld werd bewaard in een groen stenen spaarpot, die ook de vorm van een vis had, en — „'t Snoeken-potje” heette.

't Was vandaag goed weer voor de vangst.

Kees haastte zich tussen de dorrende elzenstruiken heen, die in 't begin de Meerdijk omzoomden; verderop werd het dijkje breder en de struiken schaarser. . . . Hier en daar liep een dwarsdijkje, meestal dicht met laag hout, riet en ander wildwas begroeid, een eindweegs de plas in, tot het à smaller, à moerasiger werd en eindelijk tussen struikgewarrel wel geheel in het water verdween.

Bij een van die dwarsdijkjes in een open plek water, een eindje op land getrokken, moest hun bootje liggen. Het ná de vangst helemaal mee naar huis te varen, was verbazend moeilijk. 't Kon wel; maar dan moest het eerst door een brede gordel van riet worden geboomd en dan door smalle slotjes verder worden getrokken. Veel beter konden ze 't bootje maar laten liggen in de plas, en de vangst op hun schouders meetorsen. . . . Als dat in één keer niet kon, welnu, dan maar in twee keer.

Hè, als ze nou eens *veel* vingen vandaag!

Dan zou vader toch óók wel een beetje blij zijn. Vader was zo stil, hij keek zo somber, hij werd zo gauw boos tegenwoordig. . . . Gerdientje had zo straks nog een draai om haar oren van hem gekregen, omdat ze — helemaal per ongeluk — in 't schuurtje een stapeltje nieuwe klompen omstommelde. Gerdientje was er vreselijk van geschrokken; ze had nog nóóit slaag van vader gehad. . . . Hij zelf wèl. Nou ja, *hij* was ook een jongen, en hij verdiende 't wel eens ook. Maar Gerdientje? . . . Hij had ècht medelijden met haar gehad.

In Kees' ogen kwam weer die oude, donkere, boze blik. Vrøeger was vader zo vrolijk, zo goed. En nu? . . . 't Was alles, àlles de schuld van *Greve*.

Heel in de verte, grijs en vaag in de grauwe hemel, kon je, langs de plassen heen, de grote „Blauw-hoeve” met de schuren en de hooibergen nog net zien liggen.

Kees rukte het net hoger op zijn schouder. . . . vooruit, hoor! Nou niet aan al die nare dingen denken. Nou gingen ze lekker vissen. Daar donkerde 't bootje al achter het grauwe riet. . . . Vooruit! Hij mocht wel gauw voortmaken, want als het bootje niet droog was, als vader kwam. . . . Vader werd zo gauw kwáád tegenwoordig. . . .

Kees liet zijn visgereedschap in 't gras liggen, duwde 't bootje van de wal af, sprong er vlug in: met z'n knieën op het roei-

bankje, greep het hoosvat en begon.... kletsss!.... het regenwater, dat, wel twee handbreedten diep, de gehele bodem bedekte.... kletsss!.... er ijverig uit te scheppen.... kletsss! 't Was een hele karwei.... kletsss!.... Hij werkte zo hard hij kon.... kletsss!

Toen stootte het hoosvat opeens tegen iets hards dat op de bodem lag;.... het zigzagde door het vuil bruine water heen: 't was iets wits, het glinsterde even als een vis; maar 't zonk dadelijk weer. In het troebel bruine nat bleef het liggen als een gelige vlek.

Wat wàs dat?.... Kees stootte er nog eens tegen met zijn hoosvat, greep het toen met zijn hand. 't Voelde plat en hard met kleine ribbeltjes. 't Was — een zilveren sigarettenkoker.

Hè....? Hoe kòn dat?.... Van wie zou *die* zijn?

Kees knipte 't glibberig natte ding, kleverig van het plantenvuil, open.... Er zaten nog drie sigaretten in ook; papperig bruine wormen leken 't wel.... Bah!

Hij smet ze weg, spoelde het kokertje schoon over de rand van de boot, wreef het droog met zijn zakdoek, poetste het wat op tegen de pijp van zijn broek.... Nou, maar 't was een ècht mooi ding, 't glom zo. Echt zilver was 't: op elk van de twee kleppen stond het stempel.

't Was vast een dure.

Maar van *wie* kon hij zijn?.... Hier kwam bijna nooit iemand. 's Zomers werd het hoge gras, dat op de Meerdijk groeide, door arbeiders van Greve weggemaaid, maar dat was nu al máánden geleden.... Vóór drie weken had vader ook gevist; als tóen de koker al in de boot had gelegen, had vader 't vast wel gemerkt. 't Was vreemd.... Nou ja, maar hij *had* hem, en hij *hield* hem ook.

Kees stak de koker in zijn zak, diep ónder zijn zakdoek. En hij hoosde.... kletsss!.... hij hoosde weer, zó vlug, zó ijverig, dat hij er warm van werd, prikkelig-heet onder zijn dikke pet.... kletsss!

Even uitrusten!.... O, maar in de verte, net even zichtbaar in een buiging van het dijkje, kwam vader al aan. Voortmaken, hoor!.... Kletsss!

Zou ik het tegen vader zèggen van die koker?.... Ja?... Of nog niet dádelijk, nog even wàchten? Hè, 'k wou, dat ik 'em maar *houden* mocht.

En Kees hoosde weer . . . kletsss, kletsss!

Het hoofd in triestig gepeins gebogen, kwam Koenders langzaam nader; lusteloos schonkelden zijn klompen over de door de bonkige graskluiten moeilijk begaanbare dijk. Vissen! . . . Och, hij deed het voor zijn vrouw en zijn kinderen. Die hielden zoveel van gebakken vis. Veel liever was hij maar thuis gebleven . . . Wat kon 't hem eigenlijk schelen, of er misschien weer een paar kwartjes in „'t Snoeken-potje” kwamen. 't Gaf toch niks meer; — helemaal *niks!*

Vroeger ja, toen had hij lust in zijn leven, liefde voor zijn werk . . . Dat was *voorbij!*

Vroeger ja, dan was elk kwartje, dat hij extra met vissen verdiende, een blijdschap voor hem. Uit dat „Snoeken-potje” betaalden ze altijd dingen, waarop ze vooruit niet konden rekenen: een gebroken ruit, nieuwe leidsels voor Hans, touw om netten te verstellen.

Ja, nu hadden ze er gisteren nog de veearts uit betaald; maar ach, 't gaf niks meer; niks!

Hans leefde nog, hij was zelfs weer aardig opgeknapt: maar 't zou nog wel een poosje duren, eer hij weer trekken mocht. En dan? . . . Dan moest hij 't beest zeker meenemen naar een zolderkamertje in de stad . . . Wat moest-ie eigenlijk met 't dier beginnen? 't Eerst maar wat bij laten komen, 't elke dag eten geven, en 't dan toch maar verkopen aan een vilder . . . Maar die vent in de stad, waar 't arme beest zo'n hele nacht buiten had gestaan, *die* kreeg 't zéker niet.

Nu had hij al een paar keer voor goed geld, bij Jorissen, de stalhouder van 't dorp, een paard geleend om de vrachtjes naar stad te trekken . . . Och, hij had niet eens *verdiend*, wat dat beest hem kòstte, zó weinig vracht was er geweest. *Hadden* de mensen geen boodschappen meer? Of *wilden* ze hem niet meer als bode zijn kleine verdienste gunnen? Ze deden soms zo *vreemd* . . . 't Was net, of er iets achter school, alsof ze hem aankeken met ogen, die zeiden: „Jij? . . . jij bent niet meer te vertrouwen” . . . En gisteren had hij gehoord, dat de boer van „Ruimzicht” bij Jorissen was geweest en gevraagd had, of *die* geen lust had óók vrachtjes te gaan wegbrengen naar de stad. Waarò, waarò was dat toch . . .? Was hij dan oneerlijk, of onachtzaam, of onverschillig geweest? Nooit, neen nooit had

hij zich één cent van een ander toegeëigend, nooit één handje haver zelfs uit een volle zak genomen voor zijn paard. . . . Hij begreep er *niets* van. . . . 't Was zo bitter, zo bitter voor hem. Die vervelende geschiedenis van de verdwenen kaas kon er ook wel tussen zitten. De mensen geloven 't zo graag, als ze iets slechts van iemand horen vertellen. Hij had al meer dan eens over die kaas horen mompelen.

Maar — wat déérde 't hem ook? 't Was hier op 't dorp immers toch gedaan voor hem.

Verleden week nog was die vent, die Greve, mèt zijn twee lieve zoons bij hem het erf opgekomen. Wéér had hij geprobeerd het stuk land te kopen, en hem 'ls knecht op de „Blauw-hoeve” te krijgen; en — toen 't weer geweigerd werd, had de boer, hevig vertoornnd, met de vuist op de tafel geslagen en gebulderd: „*Niet?* . . . Doe je 't *niet?* Maar dan is 't ook uit, dan zul je d'r onder, hoor! D'r helemáál onder. Armoedzaaiers, dat je d'r bent! Wou je *mij* de voet dwars zetten? D'r onder ga je, anders is mijn naam geen Greve!”

Hij was vloekend het huisje uitgelopen. En Bert, die ondertussen maar ongevraagd de vrijheid genomen had met zijn duimstok het erf en het huisje vast op te meten, had nog geroepen: „Niet verkopen je land? Ha-ha! Je zult wel *moeten*, man. Verkoop het dan maar aan een ander, dan kopen wij het later tòch; maar hebben *zullen* we 't. . . .”

Die. . . . Die. . . .! O, toen die lui zo scholden en schreeuwden. . . . O, toen was 't geweest, of alles voor zijn ogen begon te draaien en hij nog maar alléén die boer en zijn jongens met hun valse gezichten voor zich zag. Hij had het broodmes gegrepen, dat op tafel lag. . . . Toen was zijn vrouw toegevlogen. Och ja, gelukkig maar! Die drift zou hem en al de zijnen in nòg dieper ellende hebben gestort.

Was het al niet erg genoeg? . . . Had hij al dat verdriet, al die tegenspoed nu *verdiend?* Had hij niet altijd hard gewerkt, en trouw gezorgd voor zijn vrouw en kinderen? Had hij ooit iemand bedrogen? Had hij die boer, die. . . . die. . . . had hij hem ooit enig leed gedaan? . . . O, wáárom liet God dan toe, dat hij zo geplaagd, zo ongelukkig gemaakt werd? Neen, dàt, — dat was *onrechtvaardig*. Koenders, innerlijk hevig bewogen, stond stil.

In de grauwe verte lag de „Blauw-hoeve”, breed, rijk, uitge-

strekt. Hij zag ze. O, in zijn hart brandde de haat. Hij wrong zijn arm omhoog, zijn vuist gebald. Hij. . . . *vloekte*.

Kees, die nog altijd hoosde, en grote moeite had, om juist dat laatste beetje water kwijt te raken, zag zijn vader dichtbij komen. Hij zag hem stilstaan, met hoogrood gezicht, en toornige ogen. Hij zag hem zijn vuist ballen; hij hoorde hem. . . . *vloeken*. Vader *vloekte*. . . . Kees schrók. Vader vloekte *nooit*. En nu? Neen, nog *nóóit* had Kees zijn vader zó kwaad gezien. Hij durfde eigenlijk niet goed meer *kijken* naar hem. Hij dook omlaag en hoosde, hóósde uit al zijn macht; maar. . . . diep in zijn hart was tòch even een vreemde vreugde. . . . Ja, zó is 't goed; zo'n hekel heeft *hij* aan die opscheppers óók; zo wil *hij* zijn vuisten óók saamknijpen en ze hun in 't gezicht duwen en zeggen: „Ja, begin 'es als je durft! . . .” O, als ze nu eens langs de dijk kwamen, en ze wilden tegen zijn vader *vechten*, — dan zou hij, *hij*. . . . Kees' wangen gloeiden van kwaadheid, en hij stompte met zijn hoosvat tegen de bodem van het bootje, alsof hij aan 't vechten wás. . . . En diep, heel diep in zijn hart brandde die vreemde vreugde, omdat ze *samen*, zijn vader en hij, die Greve en zijn zoons zo *haatten*.

Even was er ook wel de stem van zijn moeder, die vanmorgen nog tegen hem zei: „Kees, God weet alles, hoor! Hij wil, dat wij geduldig dragen, wat Hij ons oplegt. Ach, als je arme vader dat ook maar begreep! . . .” Maar Kees *wilde* naar *die* stem *niet* luisteren. Kees hoorde bij zijn *vader*; niet bij zijn *moeder*.

Het bootje gleeed langzaam door de grauwe eenzaamheid. Het dorre riet wuifde op de wind. Een verre vogel, hoog in de lucht, riep zijn klaaglijke schreeuw door de trieste stilte. Kees roeide. Soms, bij 't inhalen van de riemen, gleeed de ene, de rechtse, langs dat harde, gladde in z'n zak: de zilveren koker; maar Kees vertelde niets; *nòg* niet.

Vader zat stil de verte in te staren.

Hij zei geen woord; zware rimpels somberden op zijn voorhoofd. Neen, Kees *dùrfde* niets zeggen. 't Was net, of het hoe langer hoe moeilijker werd. . . . Vader was tòch al zo somber, zo kwaad. Hij zou misschien nog veel kwader worden, als Kees 't hem *nu* vertelde. Hij zou misschien zeggen: „Waarom heb je dat niet *dádelijk* verteld? Wou je hem soms *houden*? Heb *ik* je geleerd,

oneerlijk te zijn?" Nee, hoor! Straks, *thuis*, — dan zou Kees 't wel proberen. Hij roeide en keek telkens naar zijn vader, naar die goeie, beste, vrolijke vader van vroeger, die nu zo. . . .

„Vooruit, rechts, — naar achter het eiland.”

Kees roeide.

„Dáár, vader? . . . Daar ginder, om het riet heen roeien?”

„Ja.”

Ze kwamen er.

„Halt!”

Vader stond op, om het bootje aan een dikke stok, die hij diep in de modder stak, vast te leggen; maar hij had zijn gedachten weinig bij zijn werk: aan gans andere dingen dacht hij.

Hij haalde de fuik op, die hij daar, al drie weken geleden, had uitgezet. . . er zat één kleine paling in. Wonderlijk, in drie weken maar één vis. 't Leek wel, of een ànder die fuik al gelicht had vóór hem. Maar — wie kwam hier ooit, en wie zou dat doen? 't Was nog nooit gebeurd.

Och, maar wat scheelde 't hem ook.

„Vooruit, Kees, naar de volgende fuik; . . . aan 't eind van de kreek.” Hij trok de stok weer los.

Kees roeide, was er spoedig.

„Hier, vader, hier stáát-ie. . . .; hier staat de fuik. . . .”

Vader hoorde hem niet. Vader stond rechtop in het bootje, maar hij scheen al z'n fuiken wel vergeten. Zijn sombere blik rustte maar op een smal met struiken begroeid dijkje een eind voor hem uit. . . . Wat leek dat dijkje zwák, en wat stond het water in de andere, de grotere veenplas hóóg, veel hóger dan hier!

Zwijgend stond hij daar te kijken, te denken. . . .

Kees keek ook. . . . Kees zag niets. Wat *zag* vader dan? Toen, plotseling, gleed er een lach, een vreemde *grijns*lach over vaders gezicht. In zijn ogen flikkerde even een boze vreugde, alsof hij een mooi, maar vréselijk plan bedacht. . . . „Ja,” mompelde hij, zacht voor zichzelf, „dat zouden jullie verdienen dubbel en dwars. . . .”

Kees schròk van vaders gezicht. Zó had hij vader nog nooit gezien. Die vreemde, nijldige lach, dat vreemde, nijldige kijken. . . . Wat moest het beduiden?

„Vader, . . .” vroegde Kees zacht, „vader, wat. . . . wat *ziet* u?”

Koenders keerde zich nors weer tot zijn werk, beet Kees toe: „Niks, helemaal niks!” Hij begon de fuik op te halen: „Alwéér

leeg? Wie, wie zou hier toch . . . ? Nou ja, 't scheelt me niet ook. Al ons geluk is toch kapot . . . Maar . . . ” en weer gleed die vreemde grijnslach over zijn gezicht; weer flikkerden even zijn ogen in boze vreugd, . . . „wacht maar!”
In aandacht gluurde hij naar 't smalle dijkje.

Langs de brede Meerdijk ginds, over het oneffen pad, sukkelde Greve. Soms stond hij stil, om beter adem te kunnen halen. Hè,

dat nevelige weer maakte hem altijd zo benauwd! Hij voelde zich toch al niet erg lekker de laatste dagen, en nu die grimme kou . . . Hij hoestte. Stil eens, . . . wie zijn daar op de plas?

Zelf achter de struiken geheel uit 't gezicht, gluurde hij door de takken heen de grauwe verte in.

„Ah, is *hij* dat, de stijfkop . . . Ja, ja, die wou boer worden, net als zijn vader vroeger was; . . . d'n armoedzaaier, wat verbeeldt-ie zich wel . . . ; en mij dwarsbomen?”

Greve sukkelde verder, stootte de stok, waarop hij leunde, geergerd tegen de bonkige kluiten van 't pad. . . .
„Boer worden? Je zal d'r onder, man, helemaal d'r onder. 'k Zal wel zorgen, dat je 't hier in 't dorp niet meer uithouden kan. En dat stukje land van je krijg ik ook wel te pakken; wacht maar.”
Weer bleef hij staan. Hij lachte. . . . Hè, ja, daar had hij nog nooit aan gedacht; hoe was 't mogelijk? Maar nou zou hij hem krijgen. Die Koenders had eigenlijk helemaal geen recht hier op de Meerdijk te lopen om naar zijn boot te gaan. Die Meerdijk was van *hem*, de rijke Greve, die toch immers kon doen en laten, wat hij wilde. . . . Hè, ja, dat zou hij doen, de stijfkop de toegang verbieden: dan was 't met zijn visserij ook gedaan. Dan was 't alwéér moeilijker voor hem hier in 't dorp te blijven. . . .
„D'r onder, man, helemaal d'r onder zul je! Ha-ha-hal” En Greve hief dreigend de stok op in de richting van de twee vissers. Zij? . . . Ze zagen hem niet.

De volgende dag al kwam Bert Greve met een arbeider een heining van palen met prikkeldraad slaan dwars over de Meerdijk, vlak bij 't land van Koenders. Een blauw ijzeren bordje op een hoge paal vertelde het nog eens over: „Verboden toegang Art. 461 Wetboek van Strafrecht”. En in de middag verscheen ten overvloede de veldwachter aan Koenders' deur met de boodschap, dat het voortaan streng verboden zou zijn de Meerdijk te begaan. Dat alles was het werk van Greve, die wel heel graag zèlf eens was komen kijken naar die heining en dat bordje, die 't liefst zèlf de stijfkop van 'n Koenders de boodschap had gebracht, maar zóveel last van benauwdheden had, dat hij zich niet in de gure buitenlucht waagde. Daarom moest de veldwachter 't maar doen.

Gedoken in zijn dikke winterjas, dicht bij de grote kachel, wachtte hij op Bert en verheugde zich er in, wat die wel te vertellen zou hebben. . . .

Koenders was niet thuis geweest die dag.
's Avonds, toen 't al donker was, kwam hij zijn huisje binnen, hij had van de heining en 't bordje, die hem overdag vanuit het laantje *zeker* in 't oog zouden gevallen zijn, nog niets gemerkt. Toch zag hij dadelijk, dat er iets bijzonders was. . . .

Gerdientje, die net even naar buiten wilde gaan om de luiken te sluiten, schròk van vaders binnenkomen, dook terug.

Vader zag het. 't Deed hem pijn.... Was ze dan bang voor hem? Was hij dan zo'n bulderbas geworden?

„Vader”.... sprong Kees opeens op hem af, „vader, ze hebben....” maar moeder duwde hem snel terug.... „Zwijg, Kees, ik zal 't wel vertellen.”

„Wat,.... wat is er dan?” hijgde vader.

„Niks ergs, hoor.... Doe nou maar eerst je kleren uit,” suste moeder.

„Nee, zeg òp.... wat is er?”

Toen hoorde hij van de nieuwe plagerij.

Even stond hij roerloos stil. Toen smet hij zijn pet in een hoek, slingerde zijn jas uit, wierp een stoel omver en bulderde: „'t Zal je berouwen, ellendeling!”

En wéér lachte vader die vreemde, boze lach, die Kees gisteren zo had doen schrikken; wéér flikkerde die vreemde, boze vreugde in zijn ogen.... „'t Zal je berouwen!”

Moeder, heftig ontdaan door die plotselinge woede, greep vader bij zijn arm. „Nee, nee, wat is dat, Kees?.... Wat wil je?”

Vader slingerde haar terug.... „Niks, helemaal niks!.... Ga weg!”

XII. DIE TWEE....

Als je 't waagt nog een voet met die meid te verzetten, sla ik je de benen stuk; . . . hoor je 't wel?"
„Ja, vader, ja . . .” snikte Gerdientje.
„En nou naar school, — vooruit!”
„Ja, vader.”

Ze veegde haastig haar tranen af met een punt van haar mantel, en liep, nog schokkend van verdriet, het laantje door naar de weg.

O, ze was zo graag, zo héél graag nog even, éven maar naar moeder gegaan, om haar hoofd diep, heel diep weg te duwen in moeders schoot en het uit te snikken: „O, moe, moeder, vader is zo kwaad en ik vind het zo akelig, zo.... zo.... zo akelig....” Maar vader stond voor 't schuurtje een tros klompen samen te binden. Ze dèrfde niet meer terug.

't Was om *Josien*, dat vader zo boos geworden was. Hij had ze gisteren samen zien spelen langs de weg; hij had ook gezien, hoe ze, als trouwe vriendinnen, arm in arm naar school gingen en de hoofden dicht bijeen, elkaar allerlei geheimen vertelden.

't Had hem geërgerd, maar ze waren toen al te ver weg geweest, om Gerdien terug te roepen . . . Maar nu, vanmorgen, stond dat kind van Greve alweer te wachten op de weg. Hij had haar toegesnauwd: „Ga jij maar gauw alleen naar school. Gerdien kan best alleen . . .” En toen Gerdientje juist het huis kwam uitspringen en verschrikt zei: „Hè, vader, nee . . . Josien is zo . . .” toen was hij woedend geworden. Hij had Gerdientje door elkaar geschud en gebulderd: „Wat? . . . Wou je nog partij trekken voor dat volk? Dom mirakel, dat je bent, weet je dan niet, dat ze ons ongelukkig maken? . . . Als ik weer zie, dat je met die meid loopt, als je 't wáágt . . .”

Nu ging Gerdientje de stille weg naar school, *alleen*. Josien was nergens meer te zien. Gelukkig maar, want nu mocht ze *helemaal* niet meer met haar lopen. . . . En het tòch doen, als vader het niet zàg? O nee, nee, dàt durfde ze niet.

Gerdientje had verdriet.

't Was juist zo leuk, samen naar school te gaan. . . . Tóen, ná die middag met ouwe Hans, was Josien tòch weer bij haar gekomen. Ze hadden de volgende morgen sámen een boerenwagen gezien, waar achteraan een touw bungelde; ze hadden zich sámen aan dat touw heerlijk laten meetrekken. Over dat èrge van de vorige middag, toen Greve zo vreselijk boos was geworden op Josien, en Huib haar zo wild in de tilbury duwde, — dáárover hadden ze *niet* gepraat. O nee, ze praatten nóóit over het nare, het verdrietige, dat gekomen was, sinds Greve het huisje van Koenders gekocht had. En toch *wisten* ze 't héél goed, allebei. 't Leek wel, of ze *bang* waren er over te spreken; zij allebei. 't Leek wel, of ze dachten: als we niets *zeggen*, dan lijkt het net, of dat verdrietige er niet is.

En ze waren heel beste vriendinnen gebleven: en ze hadden gespeeld en gekibbeld, en kleine, mooie dingen voor elkaar meegebracht: tekstplaatjes en kralen, en stukjes gekleurde wol om er een inktlap van te maken. . . . En nu vanmorgen. . . .? Hè, 't was zo jammer; vanmorgen had Gerdien net iets moois om te laten zien. . . . Even voelde ze door haar mantel heen naar haar zak: ja, 't zat er nog in. . . . Van Kees had ze gisteravond een hele bos prachtig gekleurde sigarenbandjes gekregen. Hij verzamelde ze tòch niet meer; *zij* mocht ze wel hebben. En nu had ze de mooie dingetjes, die zo gauw scheuren als je niet voorzichtig bent, in een doosje gedaan; in zo'n raar, glimmend doosje met allemaal ribbeltjes er op. 't Lag op zolder, achter een balk. 't Was zeker van Kees; ze had het niet kunnen vragen, omdat Kees al eerder naar school was gegaan, maar ze mocht het vast wel hebben, 't lag daar toch maar onder het stof. En de sigarenbandjes konden er juist zo mooi in liggen. Er waren *dubbele* bij ook. Die zou ze geven aan Josien, en dan zouden ze samen afspreken. . . . Hè, wat jammer! Nu was dat mooie plannetje helemaal mislukt.

Gerdientje had verdriet.

Die morgen zei de meester: „Jongens en meisjes, luistert eens. Ik heb gisteravond jullie cijfers voor lezen en rekenen en taal eens allemaal opgeteld. En nu ga ik jullie verplaatsen. De knapsten komen. . . .”

„Vóóraan, meester,” raadde een jongen.

„Mis! . . . juist achteraan. De knappe kinderen letten tòch wel goed op en doen tòch wel goed hun best; maar die zwakke broeders en zusters moet ik eens vóóraan, dicht bij me hebben. Dat is heel gezond voor ze. . . . Ja, en nu denken de knappen: „Fijn, wij achteraan” . . . Pas maar op, over twee maanden ga ik weer eens tellen. Een mooie plaats *krijgen* is niet zo moeilijk; maar een mooie plaats *houden*, dàt is moeilijk.”

„Luister. . . . Ik begin met klas vier. Eerst allemaal uit de bank. En nu goed horen naar je naam.”

„Heel achteraan, dáár ja, vlak bij de deur, komt eerst Jeltje Smits, en dan Mien Koning. En op de volgende bank. . . . even kijken! O ja, dáár komt Gerdien Koenders, die heeft ook heel goed haar best gedaan. En daarnaast. . . . even kijken! Juist; dáárnaast mag: Josien Greve. . . . Gaan jullie vieren eerst eens zitten.”

Gerdientje schrok. . . . Ze stond wat achteraan, haar schriften en boeken in haar hand. Ze kreeg een kleur, bleef staan.

„Toe dan, Gerdientje,” zei de meester, . . . „schiet wat op!” En toen ze haastig tussen de anderen doordrong en al in de bank wilde schuiven, kwam meesters stem weer: „Nee, nee, nu niet àl te haastig; laat Josien er nu eerst even in. Jij blijft dáár, aan de kant van de muur zitten. . . . Zó ja, zo gaat het goed. Prachtig! Twee vriendinnen naast elkaar, maar — mondjes dicht, hoor! Anders wordt er één verbannen. . . .”

Zo waren ze tòch bij elkaar gekomen.

Zo zaten ze vlak *naast* elkaar, moesten schrijven gaan uit één inktpot, moesten delen één kastje voor hun boeken. Zo zaten ze ieder met een geweldige kleur, diep gebogen om dat nieuwe *kastje* in orde te maken.

Niemand lette op hen. De meester had het veel te druk met het lijstje, waarvan hij de namen moest aflezen; de andere kinderen dachten alleen aan hun kans op een goede of een slechte plaats. Maar die twee daar bij elkáár. . . .

Gerdientje durfde eigenlijk Josien niet goed aankijken. Vader

had vanmorgen Josien zo boos weggejaagd. Zou ze *kwaad* zijn? Even, heel even gluurde Gerdientje opzij; bang, Josiens ogen te zien. . . . O, maar Josien, die tòch altijd wat verlegen was, durfde nu helemaal niet kijken, en ze wist toch zelf niet goed, waarom. Ze rommelde wat met haar schriften, en haar penhouder, en haar gom; om Gerdientje maar *niet* aan te zien. Maar — *lang* duurde dat vreemde verlegen-zijn toch niet. O neen, eigenlijk waren ze zo *blij* allebei, zo *dòl* blij, dat ze bij elkaar zaten.

Hun vaders joegen hen van elkaar wèg. En nu waren ze tòch weer heel dicht *bij* elkander. Had de meester dat gedaan? Die wist toch niet, wat er gebeurd was. . . . Hadden de cijfers dat gedaan? Die wisten het toch nog minder.

Maar. . . . 't *was* zo. . . . heerlijk!

Gerdientje fluisterde: „Lekker, hè?”

En Josien fluisterde terug: „Nou!”

En toen ze — wéér tegelijk — hun nieuwe sommen bijna afhadden en de meester met de hoogste klas druk bezig was, fluisterde Gerdientje voorzichtig: „Ik mag niet meer met jou lopen. . . . Jammer, hè?”

Josien, even voorzichtig, fluisterde terug: „Nou, wat jammer!” „Maar. . . .” begon Gerdientje weer, „nou zitten we toch bij elkaar. *Dàt* mag wel, *dàt* heeft de *meester* gezegd. . . .”

„Ja, zeg, en dan moeten we altijd evenveel sommen maken, en taal, en. . . . en dan blijven we *altijd* bij elkaar zitten, hè?”

„Ja, hoor, *altijd!*” beaamde Gerdien uit het diepst van haar hart.

Maar toen — als even een felle pijn — brandde de schrik: „*Altijd*. . . .? En wij moeten ons huisje uit, en het dorp uit; en dan gaan we misschien naar stad; en dan moet ik naar zo'n heel grote school met allemaal *vreemde* kinders. . . .”

Gerdientje boog zich weer over haar som, de laatste, de moeilijkste. Ze kòn 'em maar niet goed krijgen. . . . Och, maar ze dacht ook aan héél andere dingen dan aan haar som. ,

„Heb *ij* 'm al?” fluisterde ze tegen Josien.

„Ja, kijk maar, er komt „nul” uit bij mij. Wil je afkijken?”

„Nee. . . .! Die nare som, 'k zal 'm tòch goed krijgen, hoor!” En kribbig schoof ze heen en weer over de bank. . . . Toen stootte dat harde ding in haar zak even tegen de rand van hun kastje.

O ja, dat was waar ook, . . . de mooie sigarenbandjes! En ze grabbelde al in haar zak, en Josien kreeg een duw: „Kijk 'es!”... De sigarettenkoker knipte open.

„Mooie, hè? . . . Die heb ik allemaal van Kees gekregen. Dubbele ook. Die mag jij, hoor. . . . Zullen we straks. . . .?” De meester keek.

Gerdien werkte gauw weer door, zo hard ze kon; maar toen ze àftrekken moest, telde ze òp. . . . De sigarettenkoker lag naast haar op de zitting van de bank.

Josien, blij om de mooie dingetjes, die ze krijgen zou, kéék. . . .

„Zèg,” fluisterde ze, toen de meester niet meer op hen lette. . . .

„Zèg, onze Bert heeft óók zo'n mooi doosje, net als jij, voor z'n sigaretten.”

„O ja? . . . Dit is van Kees: 't lag op zolder.”

„Mag jij het?”

„O ja, best. . . . 't Lag achter een balk.”

„Bert heeft een zilveren. . . . een dure. Dat kun je zien aan zulke dingetjes, zulke figuurtjes.”

„Maar dit van Kees zal wel geen zilver zijn?”

En de twee babbelaars vergaten voor een ogenblik helemaal de meester, en bogen zich over het mooie, glimmende doosje heen.

„Ja, zeg. . . . Kijk maar, die van jou is óók van zilver. Kijk maar, zie je wel? Bij Bert staan er ook van zulke kleine dingetjes op.”

Zilver. . . . Echt zilver? Maar van wie hééft Kees dit doosje dan? dacht Gerdientje verwonderd.

„O, dàt is een mooie, grote. . . .” zei Josien weer, die de sigarenbandjes toch eigenlijk nog mooier vond dan de doos. . . . „Heb je die ook dubbel?”

Opeens klonk meesters stem ongeduldig:

„We zullen even wachten. . . . 't Is daar ginds in de hoek wéér niet rustig. Heb jij je sommen al af, Gerdien?”

„Nee, meester!” . . . Gerdientje kreeg een kleur, krabbelde gauw weer cijfers neer, maar de „nul” die uit de som moest komen, raakte hoe langer hoe verder zoek. De som was hopeloos in de war.

„Zullen de twee vriendinnen denken aan wat ik straks gezegd heb? Pas op, hoor!” . . . Toen ging meester nog even door met zijn grote jongens.

Even nog maar. . . . 't Was dadelijk tijd.

„Ophouden. . . . allemaal!”

Ophouden! Gerdien schrok. . . . „O, nou heb ik mijn som niet af; nou heb ik er een *minder* dan jij.”

„De vierde klas, leien op het hoekje van de bank. Jeltje Smits mag ze ophalen.”

Jeltje kwam. Ze pakt eerst de leien van haar eigen bank, ging dan naar die van Gerdientje en Josien. . . .

Toen, heel haastig, heel verlegen, trok Josien haar *eigen* lei nog even terug. En. . . . veegde haar laatste som, de moeilijkste, óók snel uit.

De meester zag het niet.

Na schooltijd stonden ze samen de sigarenbandjes uit te zoeken op de vensterbank van het bakkerswinkeltje.

Maar die vervelende wind! Telkens woei er zo'n mooi goud-en-rood-schitterding òp.

Josien had er al zes gekregen. . . . O, maar daar ging er weer een helemaal de straat over; en toen Josien het pakken wilde, vloog het nóg verder en viel in handen van Huib van de smid, die het heel gewoontjes in zijn zak stak en zei: „Mooi, die had ik nog niet. . . .!”

Josien keek hem spijtig aan, maar ze durfde niet veel zeggen tegen de grote, ruwe jongen; Gerdientje riep: „Nee, Huib, geef nou terug. . . .!” maar ze moest met beide handen de andere vasthouden, die ook al van de vensterbank wilden wegwippen.

Huib stoorde zich aan niets.

Maar — *Kees* had het gezien.

„Teruggeven, hoor!”

„Voor jou. . . .? Ik heb het toch *gevonden*.”

„Maar wat je *vindt*, mag je niet *houden*. . . . Geef op, hoor! Vooruit.”

Huib weifelde. Maar de meester stond nog op de schoolstoep, en Huibs vader was daar ginds, een klein eindje verder maar, in de hoefstal bezig een paard te beslaan! Nu een vechtpartijtje te proberen met Kees leek hem toch àl te gewaagd.

„Maak niet zo'n drukte om zo'n lor. Hier heb je 't. . . .!” Hij lei het op zijn vlakke hand, blies het weg. Kees ving het met zijn pet, bracht het haastig op de vensterbank terug, wilde al weer weghollen. . . . toen opeens, bleef hij verschrikt staan: daar lag de zilveren *sigarettenkoker*.

„Hoe kom *jij* daar aan?” beet hij Gerdientje toe. . . . „Geef op!”

En bang, dat iemand anders het mooie ding zien zou, rukte hij het weg, duwde het haastig in zijn zak.

„Ik heb het op zolder gevonden; . . . ik dacht . . .”

„Blijf er af; 't is immers niet van jou!”

Hij holde weg, bang, ontrust, kwaad op Gerdien, kwaad op zichzelf. En zijn eigen woorden van daareven klonken hem nog in de oren: „. . . . Wat je *vindt*, mag je niet *houden*.” Had hij dat nare ding toch maar *dadelijk* aan vader laten zien. 't Was nu al vier dagen geleden, dat ze uit vissen gingen. Eergisteren had hij wel tegen moeder gezegd: „Moeder, ik heb wat gevonden. . . .” maar toen was juist *vader* binnengekomen, en hij had niet verder durven vertellen. Hij had het wel willen weggooien in een sloot; maar — 't was toch zo *mooi*; dat zou zo jammer zijn. Hij had hem maar verstopt achter een balk op zolder. Niet om hem ècht te houden; nee, *zolang* maar. En nu had die Gerdien hem toch gepakt.

Bij de brug, aan het einde van de dorpsstraat, stond Jobse te praten met de veldwachter.

Kees zag ze; schrok er eigenlijk van; vooral van die veldwachter. Even flitste het door zijn hoofd: „Zal ik de koker nu maar dadelijk aan de veldwachter géven en zeggen, dat ik hem gevonden heb? . . .” Ja, maar . . . maar dat durfde hij toch niet goed. Weet je, als hij vanmiddag de veldwachter nog eens *alleen* tegenkwam, — dan.

En Kees holde *voorbij*.

„En ik zeg je,” zei Jobse, „. . . . als je een hele kaas, al is het dan maar een kleine, voor drie kwartjes verkoopt, is dat *géén* eerlijk spul.”

„Ho, ho een beetje, man!” lachte de veldwachter goedig. „Je draaft door. Je mag zomaar niet iemand van oneerlijkheid beschuldigen. . . .”

„Beschuldigen? . . . Ja, dat doe ik, dat durf ik tòch. Ik beschuldig die marskramer, die luie straatslijper, van oneerlijkheid; hoor je 't wel? De ouwe Jobse kàn het niet langer aan zijn kamizool hebben, dat die brave mensen daar ginds zo bebabbeld worden hier in 't dorp, omdat de man toen een kaasje miste. . . . 't Is valse, 't is gemene opstokerij, wat *ik* je zeg. De ouwe Jobse vertelt 't je: die luie schoensmeerkoopman, *die* weet er meer van. . . . Moet je maar horen, hoe hij bij de dokter te keer is gegaan over

de vriendelijke herbergier, die hem de ene dag een hele kaas afkoopt voor drie kwartjes, en hem de andere dag de deur uitgooit. . . . Hoor 'es, *ik* zeg je: die vent weet er méér van. En 't zou mij van mijn armoe nog een dikke daalder waard zijn, als 't eens uitkwam, *wie* nou de eigenlijke dief was, Koenders óf hij. . . . Ja, zie je, en nou zal ik je óók nog'es vertellen, waarom ik je eerst *nou* aan je jas kom trekken. Die marskramer is toen, met zijn mooie verband om zijn arm, verdwenen en nièt meer boven water gekomen; en 't is al enkele weken geleden. . . . Is-t-ie al vóór geweest?" ¹⁾

„Nee, nog niet. Er is natuurlijk wèl proces-verbaal van die vechtpartij opgemaakt.”

„O, zo. . . . maar dan zal *ik* je 'es vertellen, dat ik hem vanmorgen weer gezien heb in 't veld; in de buurt van de „Blauwhoeve”. De zoons van Greve stonden met hem te praten, en ze hadden samen een wondere schik; dát zag ik wel.”

¹⁾ Voor de rechter moeten komen.

„Ah! is dat heerschap weer in de buurt? Nou, Jobse, ik beloof je, ik zal hem in de gaten houden. En wat die kaas aangaat . . . Ik zal eens vissen, hoor.”

„Kerel,” zei Jobse, en zijn oude ogen, die zo ernstig gekeken hadden, stráálden weer van guitigheid. . . . „kerel, als je dát raadseltje oplost, en Koenders zijn eerlijke naam terug bezorgt, — en als *ik* dan nog eens koning word, benoem ik jou tot minister van justitie; daar kan je vast op rekenen. . . . *Ik* zeg je: daar ginder in ’t kleine huisje aan de bosweg, zijn ’t eerlijke mensen, *allemaal*. . . . Atjuus hoor! We zien elkaar nog wel. Ik: koning, en jij: minister van justitie!”

Jobse, op zijn oude sukkeldrafje, zijn dikke brieventas op zijn heup, sjokte weg.

Gerdientje had haastig en verdrietig haar mooie bandjes bijeengeraapt en ze in haar zak gestoken.

Josien zei: „Ik zal een ander doosje voor je meebrengen. Ik heb nog een grote schoensmeerdoos thuis, *die* zal ik schoonmaken, hè?”

„Ja,” zei Gerdientje, „ja, da’s goed! . . . O, maar ik *mag* niet met jou lopen op straat. Als *váder* ons ziet. . . . Hoor ’es, ik loop gauw weg, hoor!”

„Ja,” zei Josien, „ja, da’s goed!”

Maar in haar ogen was een stil verdriet.

XIII. VROEGER – WAT WAS TOEN ALLES ANDERS!

Moeder zit voor het raam. Buiten grauwet de stille, trieste
Novemberdag.

Ze naait. . . . maar soms duurt het wel héél lang voor
de naald, als ze in 't goed is geprikt, er ook weer wordt
doorgehaald. 't Is wel, of moeder haar werk telkens vergeet; 't is,
of het verdriet moeders hoofd telkens weer dieper buigt over
haar werk heen. . . . „Nee, nee,” fluistert ze, alsof ze tot zichzelf
spreekt; en een poosje lang probeert de vlugge naald haar scha-
weer in te halen. Miep, de grote, zwarte kat, heeft al tweemaal
gepoogd op moeders schoot te springen; tweemaal is ze wegge-
jaagd, en nu, voor de derde maal is 't haar tòch gelukt. Ze is,
heel voorzichtig onder het naaiwerk weggekropen en heeft zich
netjes neergedraaid. . . . Moeder heeft 't niet eens gemerkt.

Die zorgen! Al die zorgen! . . .

Maar de gróóste, de èrgste, de bàngste is de zorg om haar man,
– om zijn weerbarstig, opstandig hart. Gisteravond is hij in de
herberg geweest. . . . O, wat moet dat wòrden? Die vreemde,
boze gloed in zijn ogen gisteravond. Moeder huivert er van, als
ze er aan denkt. . . . En elke dag bidt ze voor hem; bidt ze, dat
God hem beware voor iets heel ergs. Wat het zal zijn, wéét ze
niet; maar ze is zo bang. Hij is zo vreemd, zo geheimzinnig.
Haar naald rust weer. Peinzend kijkt ze naar buiten, zonder
eigenlijk *iets* te zien, dan haar eigen zorgen.

Vanmiddag is dominee bij haar geweest. Een vriendelijke, aar-
dige man. Hij heeft zómaar, dádelijk klein Tineke op zijn schoot
genomen; hij heeft met haar gespeeld en verteld van zijn eigen
Beppie, die, langzaam aan, weer beter wordt. Gelukkig! En toen
– já, toen haalde hij een mooi popje uit zijn zak, een met ècht
krulhaar; – voor Tineke. . . .

„Ja, maar,” zei hij lachend, „nu moet je niet denken, dat dominee

vanmiddag overal poppetjes rondbrengt, hoor; maar onze kleine meid heeft, in haar ziekte, van haar grootmoeder en haar ooms en tantes zóveel speelgoed gekregen, dat ze best wat missen kan. En toen dacht ik: dát is een mooi popje voor het kleintje van Koenders; dát neem ik voor háár mee.”

Klein Tineke had uit dankbaarheid dadelijk de hele dominee vergeten. Ze was van zijn knie gegleden en had het mooie popje heel voorzichtig maar heel diep in een stoof gestopt met allemaal lappen er bovenop: „Ssss! poppie nou slaap!”

Vriendelijke, aardige man die dominee.

Och, maar moeder had wel begrepen, waaróm hij dat popje nu juist bij háár bracht. 't Was, of hij toch nog één klein zonnestraaltje wilde doen schijnen in dit huis vol zorgen.

Hij had lang met moeder gepraat. Hij wist àlles. . . . Hij had verteld, dat hij bij Greve was geweest en geprobeerd had, een goed woordje voor haar man te doen. . . . Mís, hélemaal mis. Greve bleef ónverbiddelijk: met Nieuwjaar *moest* het huisje ontruimd zijn. Hij had haar moed ingesproken, haar gewezen op Gods trouwe Vaderzorg, die Zijn kinderen *nóóit* vergeet, *óók* niet, *juist* niet als het leven zo donker, zo moeilijk, zo bang wordt. Hij had gezegd: „Weet je nog wel, dat onze kleintjes *samen* gedoopt zijn? Zou de Heer hen vergeten hebben? Wel neen! . . . En toch is mijn Beppie zo doodziek geweest. En toch kijken jullie je Tineke met medelijden aan, omdat nu ook *zij* haar mooie huisje uit moet. . . . Och, maar juist die kleintjes zijn veel wijzer dan wij, grote mensen. Als *moeder* maar bij hen is, zijn ze volkomen gerust; dan vrezen ze niets. . . . En wij? Wij, grote mensen, weten toch *óók*, dat onze Hemelse Vader altijd bij ons is, ons ziet en ons hoort. . . . Maar wij zijn zo dikwijls *tòch* bang, en *tòch* verdrietig. Wij willen zo dikwijls alleen onze eigen weg gaan, die we zo mooi hebben uitgedacht. Als God ons dan tegenkomt en ons die weg moeilijk en donker maakt en hem een heel andere kant uitbuigt, dan. . . .”

„Ja, ja, dominee, ik weet het wel,” had moeder gezegd. „Ik weet het wel, en ik probeer ook wel stil te zijn en te vertrouwen; en 't is heel dikwijls, of God mij sterk maakt, héél sterk. . . . Maar mijn arme *man*. . . .!”

En ze had dominee alles verteld van haar man.

Hij had geknikt en gezegd: „Ja, 't is ook zo bitter voor hem. Hij heeft zo hard, zo trouw gewerkt en. . . . nu eigenlijk alles weer

kwijt te raken. En toch, geloof me, — 't is God zèlf die hem in deze moeilijkheid brengt. Waaròm? . . . Ja, dat weten wij mensen nooit. Maar de Heer zèlf weet het wèl. . . . Als uw man dàt maar kon geloven! Hoor eens, ik kom nog eens met hem zelf praten, als hij thuis is. Goed?"

„O ja, dominee, graag! Misschien wil hij naar u nog wel luisteren. . . . *misschien!*"

Dominee had met moeder gebeden; — God gebeden, ook het weerspannige hart van haar man te buigen. . . .

Nu was moeder weer alleen.

Klein Tineke zat onder tafel de mooie krulletjes van de pop uit te kammen met een schaar; en als er krulletjes afvielen, duwde ze die er gauw weer tussen, dat ging zo leuk. . . .

Moeder zag het niet.

Gerdientje kwam aanhollen.

Ze zag, tussen de bloempotjes door, dat moeder alleen thuis was. . . . Heerlijk! O, en nu zou ze aan moeder vertellen, dat ze op school vlak naast Josien zat, en dat Josien toch ècht wel een aardig meisje was, en dat. . . . Ja, aan *moeder* durfde ze het wel stilletjes vertellen.

Maar — toen ze in het kamertje kwam, zag ze dadelijk het mooie, nieuwe popje. . . . „Wat *is* dat, van wie heb je dat?! . . . Van wie heeft ze dat, moe? Van u? . . ."

Ze vergat haar mooi geheim. En toen zag ze, dat Tineke het mooie popje zo duchtig kamde, dat de krullen er afvlogen, — o, toen, in haar verontwaardiging, vergat ze haar geheim helemaal. . . . „Stoute meid! Dat mag niet, naar kind! . . . O, moeder, kijk *nóu* 'es! . . .” En ze pakte Tineke het popje af en probeerde het mooie haar weer in orde te brengen. 't Lukte: je kon nog maar een heel klein beetje zien van Tineke's domheid.

„Kom maar, Tineke!” zei ze, nu weer helemaal in goed humeur, „kom maar, dan gaan we samen wandelen, hè? En dan geven we de pop ieder een hand. . . . O, zeg, ja, ik zal het blauwe manteltje halen. Dat mag jij dan hebben voor de pop, hè? . . . Even wachten, hoor!”

Ze holde weg; maar toen ze terugkwam, lag het popje alweer diep weggestopt in de stoof, onder een berg van lappen. . . . „Ssss! poppie nou slaap!”

Een paar uur later.

Ze hadden samen gegeten en nu hielp Gerdientje moeder bij het afwassen van de vaat.

Vader was die dag naar stad geweest. Niet met de bodekar; niet om klompen te verkopen; — hij was een huis wezen zoeken; maar had het niet gevonden.... O, en hij was zó boos, zó somber geweest onder het eten, dat bijna niemand iets zeggen durfde. Gelukkig, nu was vader wéér uit, — mèt Kees. Ze moesten bij een boer, een heel eind verder de weg op, een wilgeboom halen, die vader gekocht had, om er morgen klompen van te maken: al zijn hout was op. . . .

„Dat is de laatstel!” had hij bitter gezegd. Ze hadden de kar meegenomen.

Nu, met moeder alleen, — Tineke was al naar bed — dacht Gerdientje weer aan haar mooi geheim.

„Moe, hoor 'es, zal 'k u 'es wat vertellen, ja? . . . Maar u moet het niet tegen vader zeggen, hoor!”

Moeder keek Gerdientje aan. Ze schrok er eigenlijk van; ze hoorde wel aan Gerdientjes stem hoe bang 't kind voor haar vader was. . . . 't Deed moeder pijn. . . . Gerdientje *bang* voor haar vader! Hoe was 't mógelijk? En die vader hield juist van Gerdientje zovéél; misschien van haar wel 't àllemèest. O, wat was alles toch ànders, wat was alles toch vréselijk verdrietig geworden. . . .

Maar Gerdientje, blij in haar alleen-zijn-met-moeder, vertelde; vertelde opgewonden en haastig van alles wat er gebeurd was op school.

„Ja, moe, en Kees heeft zo'n mooie doos; Josien zegt, dat-ie van zilver is; hij lag op zolder; en. . . .”

„Wàt zeg je daar. . . .? Heeft Kees. . . .?”

„Ja, moe, en hij is vást van zilver. Josien zegt het zèlf, en die wéét het, en er staan twee van die kleine dingetjes op, van die figuurtjes, u weet wel; . . . en Bert Greve heeft er precies zo een. . . . Het is een doos voor sigaretten; een sigarettenkoker.”

„Wàt? . . . Bert Greve. . . .? Maar hoe komt *Kees* aan dat ding?” Bange gedachten vlogen door moeders hoofd. . . . Wat moest dát nu weer beduiden? En in die schrik zag moeder tòch ineens, hoe deze zaak zich misschien had toegedragen, maar óók — hoe *gevaarlijk* ze was.

Ze zette de ijzeren pot, waarin de aardappels gekookt waren, half afgedroogd neer.

„Kind,” zei ze, „doe gauw je mantel aan, hoor! En dádelijk naar het dorp, naar de veldwachter, en dan moet je zeggen. . . .”

Gerdientje zette grote, verschrikte ogen op. . . . „Moe, maar. . . .”

„Ja, hoor, dádelijk. Vooruit! . . . Nou begrijp ik het al. . . . O, wat dom van me, dat ik gisteren of eergisteren, — wanneer was het? — niet alles aan Kees gevraagd heb! . . . Hij vertelde me, dat-ie wat gevonden had; maar ik dacht aan een potloodje of een verroeste fietsbel, net zoals laatst. . . . Maar hij deed toch wel een beetje vreemd; dat herinner ik me nou wel. Ja, 't is dom, 't is dóm van me. . . . *Nou* begrijp ik het al. Hij heeft dat mooie, zilveren ding natuurlijk *gevonden*. . . . En verstopt. O, en als het nou eens van die Bert Greve was! . . . Zei Josien niet, dat Bert *zijn* koker verloren had?”

„Nee, moe. . . . dàt zei ze niet.”

„Ja, maar 't kon toch best zo zijn! En als Josien dan vanavond aan Bert vertelt, dat onze *Kees* zo'n ding heeft, net als hij, . . . en *als* hij het dan eens verloren *heeft*, ziet hij onze Kees natuurlijk voor een dief aan. . . . O, dàt moet er ook nog bijkomen! . . . Gauw naar de veldwachter, hoor. En je moet zeggen, dat Kees een zilveren sigarettenkoker gevonden heeft, en dat hij hem morgenochtend, als hij naar school gaat, zèlf wel bij de veldwachter brengen zal.”

„O, moe, maar ik vind het zo. . . . zo ráár. Ik durf niet goed, moe!”

„Jawel, kind! . . . Toe nou maar. Het moet! Die Kees, die domoor! Waarom heeft-ie niet dadelijk àlles verteld. . . . en als *vader* het hoort. . . . Toe, Gerdien, gauw hoor!” Gerdientje ging.

't Was al laat in de avond toen vader en Kees huiswaarts keerden. Vader liep tussen de bomen van de kar; Kees, aan een touw, tròk. Geen van beiden sprak; ieder spon, eenzaam, zijn eigen gedachten.

Een felle wind joeg door 't bos, deed de bomen kreunen als van een stille angst.

Vader hoorde het. . . . Hij knikte stil voor zich heen, en een boze glimlach speelde om zijn lippen. . . . „Ja, ja. . . . zó wordt de wind goed. Al 'n dag of wat waait-ie uit dezelfde hoek, en nu wordt-ie hoe langer hoe feller! . . . Ah ja, wacht maar! Zó wordt de wind goed. En het water nòg hoger!”

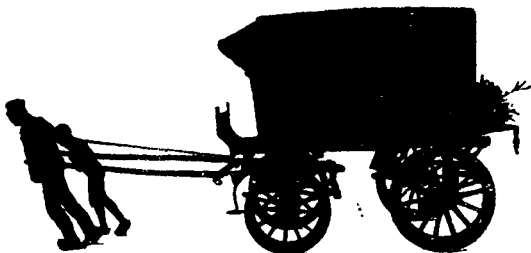
Kees tròk. . . . als een paard.

Hij dacht aan een poos geleden. Toen hadden ze samen, zijn vader en hij, ook een paar bomen gehaald op een avond toen de maan zo mooi scheen; maar — toen was *Hans* er bij. . . . Nou wilde vader Hans verkopen aan een voddenkoopman in de stad, die langs de huizen trok met zijn kar om allerlei oude rommel op te halen. Arme Hans! Wie weet, hoe slecht hij 't krijgt!

Straks, op de heenweg, had Kees over Hans gepraat; hij had gevraagd, of die voddenkoopman een vriendelijke man was; en of Hans vast verkocht werd; en gezegd, dat hij 't zo jammer vond; en dat die akelige Greve. . . . Vader had gesnauwd: „Hou je mond maar! . . . dat zijn mijn zaken.” Hè, en toen op die andere avond, met de mooie maneschijn, wat was toen alles prettig geweest. Toen had die akelige Greve nog niet alles bedorven. . . . Toen had vader gezegd: „Kees, — en als we nou thuis komen, gaan we nog gauw even die ene boom, die kromme, stukzagen. Dan kan ik morgen dadelijk beginnen. . . . Ja, jongen, je moet me goed helpen, hoor! En als het huisje dan óók eens van ons is, en we kunnen een koe kopen. . . . Ja, Kees, ik ben zelf een boerenzoon geweest. Ik wil, dat *jij* later ook weer een boerenzoon zult zijn. Je moet me goed helpen, Kees!” . . . En ze hadden die avond gewerkt tot over elf. Moeder en de meisjes waren al naar bed. O, wat was dat heerlijk geweest. . . . Kees dacht er aan en kreeg tranen in zijn ogen! Wat waren vader en hij *toen* goede vrienden geweest! En nu. . . ? Die Grevel Die schurk! . . . Kees klemde het touw in zijn vuisten, alsof hij zo zijn kwaadheid, zijn haat wegwringen kon. . . . Nu kon hij niet eens meer tegen zijn vader *spreken* over die kwaadheid. Vader zei: „Hou je mond maar!” Dat was nog 't allerergste. Hoe kon vader toch zó zijn?

Ze zwoegden samen verder, als twee eenzamen.

Kees voelde eens in z'n zak. . . . Dat had hij al een paar keer gedaan. In al zijn zakken voelde hij. . . . Een lichte ongerustheid maakte zich van hem meester. „Waar is dat ding nou?” dacht hij. Hij kon zich niet goed herinneren, dat hij het thuis uit zijn zak gelegd had. . . . Misschien toch wel; . . . ja, hij had hem, in zijn haast, toen moeder riep, dat het eten klaar was, en dat vader ook al aan tafel zat, vast wel ergens op zolder neergelegd; achter diezelfde balk waar Gerdien

hem gevonden had, *misschien* wel.... Hij was ook in het schúúrtje geweest, had krullen en spaanders moeten opruimen. Maar dáár had hij hem *zeker* niet neergelegd.... En *verloren*....?

Kees voelde het warm worden onder zijn haren.... Nee, maar dát kon niet, dat kon vast niet.

„Allo, jô,.... trek op! Loop niet zo te suffen!” gromde vader. Ze waren het laantje naar hun huis al ingedraaid; de wielen zakten diep in 't mulle zand.

Bij 't schuurtje liet vader de bomen van de kar vallen. Veel te ruw; onverschillig; ze kraakten.... „Laat maar staan!”

„Moet de kar niet in de stal, vader?”

„Nee....”

„Maar als....”

„Nee, zeg ik je! 't Kan me niks schelen.”

Vader liep — wat vréemd deed hij toch! — niet naar huis, maar langs zijn land, het duister in. Wat moest dát nu beduiden? Daar was immers prikkeldraad van Greve.... Kees, ontrust, nieuwsgierig, bang, liep zijn vader achterna. In de donker kon hij hem haast niet zien; de wind flakkerde, en sloeg tegen hem aan, alsof hij hem terugduwen wilde.

„Vader!”

„Wat?.... Wat moet *ij* hier?”

Kees wist eigenlijk niet goed, wat hij zeggen moest.... „Vader,” hakkelde hij,.... „wat, wat gaat u doen?.... Vader, *wanneer* gaat u onze boot halen? Die ligt nog altijd in....”

„De boot?.... Ha-ha-ha!.... De boot? Nee, nòg niet; nòg niet.... Ha-ha-ha!.... *Nòg* niet!”

Vaders vreemde, scherpe schaterlach klonk door de stilte. Die lach was bitter, was vol van haat.... Kees schròk. Die lach, o ze snééd in zijn oren.

Vader stond een ogenblik stil. Toen zei hij: „Ga naar huis! Ik kom zo!”

Kees ging.

Hij kwam binnen. Gerdientje was al naar bed.

„Kees,” bromde moeder dadelijk.... „waar heb je die sigarettenkoker? Geef dadelijk hier dat ding. Hoe kom je er aan? Waar heb je 'm gevonden? Hij is misschien van Bert Greve, nare jongen.... En wáárom heb je 't niet dadelijk verteld?.... Als die

boer het weet, dat *jij* hem stilletjes gehouden hebt! . . . Geef hier, dadelijk!”

„Ja, moeder, maar ik wou ook al... ik heb 'em... Is-t-ie van Bert Greve? Hoe weet u dat? Ik hem 'm gevonden in onze boot.”

„Ja, ja, . . . maar waar is-t-ie nou? Geef hier!”

Kees voelde alweer in al zijn zakken, — vergeefs. . . .

„Moeder, hij is vast boven!”

Kees holde naar het zoldertje, zocht hier, zocht daar; stak het lampje aan van Gerdiens kamertje; zocht alweer, — vergeefs.

Het zweet brak hem uit.

En beneden hoorde hij vader binnenkomen.

O, . . . wat nou? Hij durfde aan *vader* er helemaal niets van te vertellen. Angstig luisterde hij boven aan de trap, of moeder soms over die koker sprak. . . .

Gelukkig, moeder zei niets. . . . nee, hoor maar.

Still! . . . o, moeder komt naar boven.

„Heb je 'm al?” fluisterde ze.

„Nee, moeder. . . . maar hij moet er toch zijn.”

„Ja, Gerdientje is naar de veldwachter geweest.”

„Naar de veldwachter. . . .?”

„Ja. . . . nou, vooruit, naar beneden; dan moet je morgenochtend als het licht is, maar zoeken, en hem dadelijk aan de veldwachter brengen. Nou gauw pap-eten! We zullen het morgen wel aan vader vertellen. Nou maar niet. Hij is zo verdrietig, zo somber. Dan heeft-ie nog maar meer zorg. . . . Wat bèn je ook een domme jongen, Kees.”

Vader zat aan tafel — zwijgend.

Moeder kwam het eerst beneden.

Moeder. . . . O, ze kòn het haast niet inhouden. Ze had het wel willen *uitsnikken* van verdriet. Ze zag weer die vreemde, boze gloed in vaders ogen. Ze dacht er aan, dat de zorgen hen allen hadden gescheiden, hoe langer hoe verder van elkaar. Ze *vertrouwden* elkander niet meer. O, dàt was het allerergste. . . .

„Kees, . . .” snikte ze 't opeens uit. . . . „wat is er toch? Waar denk je toch aan? Mag *ik* het dan niet weten?”

Vader keerde zich nijdig af.

„Och nee, . . . niks! Schep de pap maar op!”

XIV. ZAL DE BOOSHEID HET WINNEN?

De wind rumoerde door de herfstbossen, scheurde de bladeren weg, rukte takken af. Hij joeg in heftige vaart over de vlakke landen en dreef het water in de veenplassen op tot gevaarlijke hoogte.

's Nachts had hij zich duchtig laten gelden. Nu, in de vroege morgen, luwde hij wel wat; maar — alles voorspelde toch een wilde dag.

Huib en Bert Greve reden al vroeg uit. 't Was die dag *hengstenkeuring* in de stad, en „Caesar”, hun prachtige hengst, moest meedingen gaan naar de eerste prijs. Het sterkste paard, het mooist-gebouwde, en zonder één enkel gebrek, zou de eer te beurt vallen bekroond te worden. Caesear was een prachtpaard. Hij had voor de feestelijkheid kleurige zijden rozetten ter weerszij van de fiere kop; zijn manen waren met rode en witte touwtjes sierlijk doorvlochten; zijn hoeven waren gepoetst, en zijn glanzend-zwarte huid glom, alsof ze geboend was. Hij had extra haver gehad en was wilder dan ooit.

Huib stuurde de tilbury met de witte schimmel er voor. Bert naast hem, hield het touw van de halster, waaraan Caesar, achter het wagentje, werd meegevoerd.

Oude Greve kon niet mee; hij lag ziek te bed.

„Nou ja,” zei Huib, „ik vind het best; dan kunnen we doen wat we willen.” Hij had een paar extra rijksdaalders in zijn zak gestoken.

In vlugge ren ging het op 't dorp af.

Toen ze, op de grindweg, het laantje passeerden, waaraan Koenders' huisje stond, zei Bert: „Zeg, in het dorp even stoppen, hoor. Ik wil dadelijk naar de veldwachter. Die dieven daar. . . .”

„Natuurlijk! Wanneer ben je dat ding eigenlijk kwijtgeraakt?”

„k Weet het niet. 'k Denk die middag toen we samen de fuiken van die vent daar, zijn wezen lichten. Je weet nog wel: in zijn eigen boot. Ha-ha-ha! . . . Allo, Caesar, weg! . . . De wilde hengst sloeg vrolijk met zijn kop over de rand van de tilbury heen. Bert gaf hem een stomp tussen de ogen. . . . „Weg, knol!” „Die jô van Koenders heeft natuurlijk dat zilveren ding stiekem willen achteroverdrukken¹⁾; maar we zullen ze de veldwachter op 't lijf sturen.”

Toen Josien, de vorige avond, haar mooie sigarenbandjes liet zien, had ze, in haar *onschuld*, ook verteld, dat Gerdientje Koenders net zo'n mooie sigarettenkoker had als Bert. . . .

In het dorp zagen ze de veldwachter al staan op de stoep van het gemeentehuis.

Huib hield de schimmel in. Caesar steigerde.

„Hé, Pommers!” riep Bert. . . . „kom 'es hier!”

De veldwachter, eigenlijk onwillig, kwam van de stoep. Die kwâjongen kommandeerde maar. Hij dacht zeker: „Mijn vader is rijk, en nou kan ik doen, wat ik wil” Enfin, hij zou maar even luisteren naar wat ze te vertellen hadden.

„Zeg Pommers,” zei Bert, „ik ben mijn sigarettenkoker verloren, zo'n zware, zilveren. En nu heeft die jô van Koenders 'em gevonden; maar die lelijke di. . . .”

„Pas op, man,” viel de veldwachter in, „zeg niet iets, dat je niet verantwoord kunt.”

„Nou ja, maar ze *houden* 'em dan toch maar stiekem.”

„Zol. . . . Hoe weet je dat?”

„Hoe ik dat weet?” Bert raakte een beetje in de war.

De veldwachter deed zo vreemd, zo stug van morgen.

„Nou, hoe weet je dat?”

„Als je iets vindt, moet je het toch bij de politie aangeven; anders ben je toch. . . .”

„Dat hebben ze gedaan.”

„Hè. . . .?”

„Ja, zeker. Jij hebt niet het minste recht hem van oneerlijkheid te beschuldigen.”

„Ja, maar. . . .”

„Jij dacht zeker dat ze je dat ding thuis zouden bezorgen. De

1) Stelen.

mensen wisten niet eens van wie 't was. . . . Nou nog niet, maar vanmiddag, als je terugkomt, kun je 't bij mij komen afhalen. En dan mag je voor dat aardige kind, dat meisje, wel een flinke fooi achterlaten. . . . En voortaan wat voorzichtiger met je woorden, hoor! Je mag maar niet zeggen, wat je *wilt*."

„Vórt! . . . Vórt!" . . . Huib zette de schimmel al weer aan. „O ja," riep de veldwachter hen nog na, . . . „er zit een ouwe vrind van jullie bij me onder de toren."

„Een ouwe vriend. . . .? Wie? . . . Wie dan?"

„De marskramer; je weet wel."

De schimmel schoot vooruit. Caesar draafde mee.

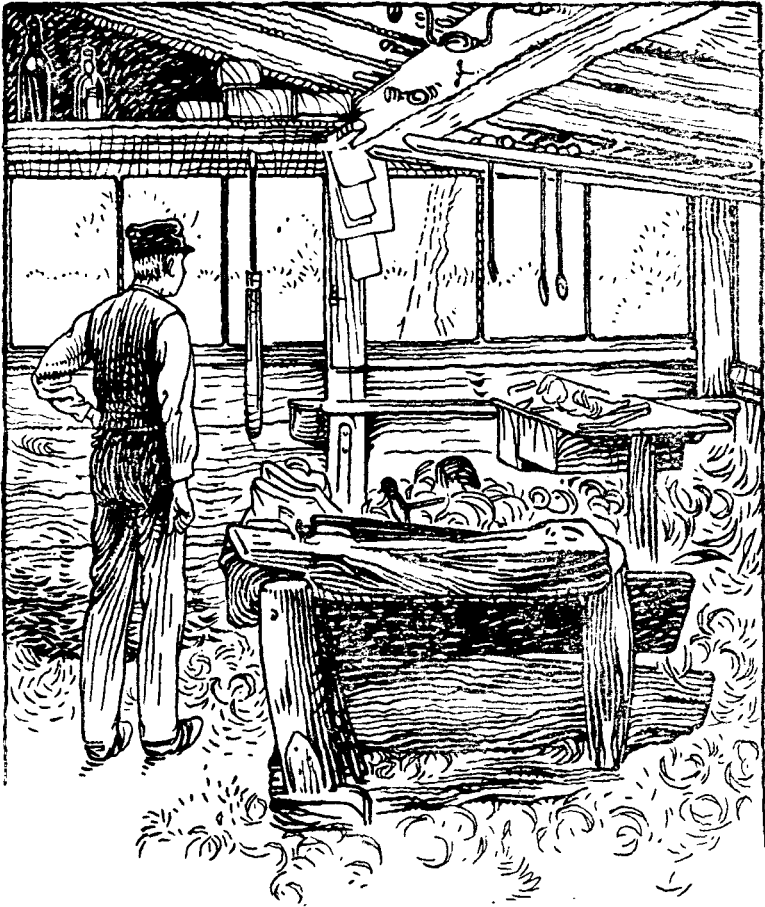
In Berts ogen was even een schichtige onrust. „Zeg," fluisterde hij tegen Huib, . . . „zeg, wat bedoelt die vent? „„Een ouwe vrind van jullie,„„ zegt-ie; „„de marskramer, je weet wel„„ . . . Dat uilskuiken zal toch niks verteld hebben van die kaas in „Het volle vaatje", een poos geleden?"

„Welnee," onverschilligde Huib. . . . „En wat kan ons dat schelen! Vórt. . . . Vórt!" Hij legde, nijdig, de zweep over de schimmel. Het verschrikte beest steigerde; zijn hoeven sloegen het vuur uit de keien; het paardengetrappel dáverde door de stille dorpsstraat; — óók het doktershuis voorbij. De dokter keek door de ruiten.

Hij zag het wilde rijden. . . . „Ah," dacht hij, „dat zijn dezelfde twee branies, die me kort geleden bijna in de greppel een ongeluk bezorgden. Zulke vlegels! Ja, ja, nu kèn ik ze toch wel. . . ." Het lawaai stierf weg op de grindweg. De dorpsstraat lag weer rustig en stil. Pommers was het gemeentehuis binnengegaan. . . . Alleen om de kerk stoven de dorre bladeren van de hoge eikebomen rond in wilde dans. En de eerste schoolkinderen, die kwamen aanlopen, pakten handenvol op, smeten er elkaar mee om de oren, en dansten even dol rond, als die dolle bladeren met de dolle wind.

In de middag kwam de wind weer opzetten in groter hevigheid. Hij joeg in razende vaart over de wijde landen en viel op de bossen aan, kraakte de takken, sleurde hier en daar en ginder stammen uit de grond, deed de golven van de veenplas bruisend en schuimend uiteen spatten tegen de dijken. . . .

Koenders zat in het schuurtje, dat kraakte in zijn binten. Hij zou klompen maken; maar hij vorderde niet erg. Hij zat te luis-

teren naar de wind, die als een dolleman omjoeg over het erf.... En in Koenders' ogen was wéér die vreemde, boze blik, feller dan ooit te voren. Een vreemde grijnslach speelde om z'n lippen. „Jij hebt ons ongelukkig gemaakt; ik zàl 't je betaald zetten,” mompelde hij.

Even scheen dat denken hem toch wel te benauwen. Hij rukte met zijn trekmes weer langs de houtklomp, alsof hij alles maar vergeten wilde, alsof hij die boze gedachte, die zich àl zekerder van hem had meester gemaakt, wilde wegrukken.... 't Lukte niet.

Hoor de wind! . . . Nu is het water hoog. Nu is er geen sterveling in de polder te vinden. Nu is 't de juiste tijd. Nu; vandaag! . . .

Hij smeedt zijn gereedschap neer; ging voor het raam naar buiten staan kijken. Het erf op gaan, deed hij nu liever niet. Als zijn vrouw hem zag. . . . Die kon hem zo vreemd, zo verdrietig vragend aankijken, alsof ze zeggen wilde: „Kees, Kees, wat voor kwaad brandt er toch in je van binnen?” Nee, nee! . . . Dat maakte hem zo week, zo wankelmoedig. . . . Ah! Hoor de wind! Nu, *nu* moet het gebeuren. Vandaag!

De avond viel vroeg die dag; de sombere lucht, waarlangs de donkere wolkenstoeten heen joegen in jagende vaart, scheen de grauwe dag nog korter te maken dan anders.

Toen het donker was ging Koenders uit.

Waarheen? Naar het dorp? . . . Moeder had het gevraagd. Hij had géén antwoord gegeven. Ze durfde niet aanhouden. Zó nors, zó somber, zó geladen van kwaadheid als vandaag, was hij nog *nóóit* geweest. Ze had hem nagezien met tranen in haar ogen. Hij ging het laantje in naar de weg. Zou hij weer naar de herberg gaan?

Moeder had toch niet gòed gezien.

Hij keerde al heel gauw terug, liep langs zijn land, haalde onder een stapel erwtenloof een kleine, scherpe spade te voorschijn, die hij daar gisteravond had weggestopt; haastte zich verder; kwam voor het prikkeldraad, dat de Meerdijk afzette.

Hij lachte schor. . . . „k Stoor me aan je prikkeldraad geen zier, man!” mompelde hij.

Hij kroop er onder door, heel voorzichtig, zonder het eerst wat omhoog te buigen. Aan niets mocht te merken zijn, dat hier iemand geweest was. . . .

De wind joeg heftig tegen hem op. . . . Terug! Terug! De dorre struiken langs de Meerdijk sloegen in de wind woest over elkander heen, hadden geen tijd zich ook maar even op te richten. Terug! Terug! ruisten ze, kreunden ze, smeekten ze.

Koenders, een blik van onverzettelikheden in zijn ogen, ging *niet* terug.

Ah! Hoor daar het water al klotsen. . . .

Vooruit! Ginds moet de boot liggen. . . . Nu niet weifelen, nu niet denken meer, — nu alleen maar *doen!*

Ah! Wraak is zoet! . . . Vooruit!

Koenders sluipt verder de dijk langs.

't Zal wel een hele dobber worden, met de kleine boot van de Meerdijk af, dwars de grote plas over te steken; en 't gaat vlak tegen de wind in; maar dat is nog beter dan wanneer de wind van opzij kwam. Welja! En zijn spieren zijn van ijzer, en hij weet de weg tussen de riet- en biezenvelden als in zijn eigen huis; en de plek waar hij graven moet. . . .

Vooruit! Zijn hart bonst, zijn polsen kloppen! Hij klemt de kleine spa in zijn vuist, alsof hij daarmee dat wilde, bange daar van binnen kan temmen. . . .

Vooruit! 't Is maar werk van hoogstens een kwartier. En dan....

Dan vliegenvlug met de boot weer naar de Meerdijk terug, vóór de wind uit, en — naar huis. En niemand, *niemand* zal 't weten! Toen hij, kort geleden, met Kees aan 't vissen was, is voor het eerst die gedachte zijn ziel binnengevaren. . . . Toen heeft hij gezien dat de kleine, met houtgewas begroeide dijk, die deze plas scheidde van de nóg grotere daar achter, zwak was en smal. In die dijk is zeker in een kwartier tijds een flinke geul te graven. Nu, met het hoge water en de wilde wind, moet dan de dijk wel bezwijken. . . . En dan! . . .

Dan zal het water, dat in de grote plas zoveel hoger staat dan in deze, met geweld binnenstromen. . . . Ah! Grevel! Dan lopen je landen en je weiden, en je hele boerderij onder. . . . Ah! schelm, die je bent; schrokkerd, die mij mijn kleine stukje land en mijn huisje misgunde! Dan kom je zeker een meter diep in 't water te zitten. En maanden, máánden zal 't duren, vóór je de boel weer droog hebt. Duizenden, duizenden guldens scha zal 't je berokkenen, man. Dat verdien je! Schelm, die je bent! En niemand, *niemand* zal 't weten, dat *ik* dat deed! . . .

Vooruit!

't *Moet* gelukken. — Jaren, járen geleden, toen zijn grootvader nog maar een jongen was, moet die dijk ook eens doorgebroken zijn in een storm. Toen moeten er nog enkele kleine hoeven hier in de omtrek gestaan hebben; maar de Greve's hebben die langzamerhand allemaal ingeslokt. . . . 't Is toen een grote ellende geworden; maar dat is al zó lang geleden nu, dat niemand er meer aan denkt; — aan die zwakke dijk óók niet.

En als 't nu wéér gebeurt, zal wel niemand 't in zijn hoofd halen, aan kwaadwilligheid te denken. Die geul of die sleuf, die hij

graven gaat, wordt in een ogenblik door 't water uitgehold tot een brede, diepe breuk. . . . Welja! Niemand zal 't merken. . . . En *als* 't eens mocht uitkomen, dat hij de dader was? . . . Ik doe het tòch! Ik doe het tòch.

Hij knerste zijn tanden. . . . „Ik doe het tòch!”

Daar lag de boot; door 't opgolvende water bijna geheel op 't land geworpen.

Hij duwde haar af. Wild deinde ze op en neer. Vlokken schuim spatten hem in 't gezicht. Het water wierp de boot weer tegen de kant. . . . Terug! . . . Over de wijde, wilklotsende plas joegen de woeste windvlagen hem tegen. . . . Terug! . . . De takken van de struiken, aan 't dijkje terzij, sloegen hem tegen de borst. . . . Terug! Terug! Hij? . . . Hij lachte zijn schorre lach, en sprong in de deinende boot. . . . Vóóruit!

Maar die wind! Die verschrikkelijke wind!

.

Gerdientje ruimde het keukentje op. 't Was eigenlijk maar een klein uitbouwetje van de kamer; 't was zó klein dat je, als je in 't midden stond, overal bij kon. . . . Gerdientje werkte zo gráág in het leuke hokje. Alles netjes op z'n plaats te zetten, al die potjes en pannetjes nog eens af te wrijven, dat ze glommen van helderheid, de koperen knopjes van het oude fornuis te poetsen. . . . o, 't was zo gezellig; — net, of je zèlf een eigen huisje had en zèlf moeder was. Tineke er bij als je kind, was ook wel aardig; maar die kleine lastpost kwam overal aan.

Vandaag was 't dubbel feest voor Gerdientje.

Moeder had brood gebakken. Dat rook zo lekker. Het fornuis was al weer uit en 't brood stond er bovenop nog af te koelen. Maar straks, . . . o, het water liep Gerdientje om de tanden, . . . straks zou ze vast zo'n heerlijk vers, warm sneetje eigengebakken brood vragen met — *bruine suiker* er op. Heerlijk was dat: de boter smolt op 't warme brood, de suiker werd er donker van! 't Leek net een taart, en 't smaakte eigenlijk nog lèkkerder dan een taart. Zou moeder nog bruine suiker hebben?

Ze durfde het eigenlijk niet goed vragen: Moeder was zo verdrietig. Moeder had stilletjes *gehuild*. Gerdien had 't wel gezien. Zeker omdat vader zo'n boze bui had, en weggegaan was, zonder iets te zeggen.

Ja, maar ze zou het toch maar doen. Ze ging naar binnen. „Moe,

hoor 'es, hebt u nog bruine suiker, ja? . . . en mag ik dan zo'n lekker sneetje vers. . . ."

Moeder schreide alwéér. Ze veegde snel haar tranen weg, toen Gerdientje binnenkwam. . . . Ze ging naar de trap, riep naar boven: „Kees, kom nou maar beneden: je vindt het ding nou tòch niet meer. . . . Domme jongen toch ook, iets te verliezen, dat niet eens van je is. 't Is wat moois!”

„Ja moeder, maar 't *moet* toch in huis zijn; vast waar,” zei Kees met verdrietige stem, toen hij naar beneden kwam. „Ik heb het gisteren hier, in de kamer, nog in mijn zak gevoeld.”

„Een domoor ben je, ja. . . . Als de eigenaar nu te weten komt, dat jij het gevonden hebt, en de veldwachter hééft het nog niet, dan wordt het hier gehaald. Wat dan? . . . En als 't nou die Bert Greve eens is. . . .? Als *die* nou eens komt aankloppen? Dat durft-ie best. . . . O jongen nog toe, wáárom heb je dat ding ook niet dadelijk aan je vader laten zien toen je 't vond? Jij maakt ons grote verdriet nòg groter.”

Kees zei niets. Hij dook in een hoekje bij de tafel, kraste met z'n nagel figuurtjes op 't tafelzeil, wist niet eens, dàt hij 't deed. Hij had die dag al overal en telkens wéér gezocht; hij was hoe langer hoe ongeruster geworden. Als die koker nu eens wèg was. . . .

't Bleef stil in 't kamertje.

En Gerdientje durfde *niet* meer naar de bruine suiker vragen. . . .

Stil. . . . Wat een vreemd geluid is er buiten. Net een knal. Och, zeker de wind. . . .

Hoor, wat is dàt nu? 't Hekje knarst. Is 't hekje dan lòn? Zou vader het opengelaten hebben en zou de wind het nu heen en weer slaan? Zou vader misschien al weer thuiskomen. . . . „Kees, ga 'es kijken!”

Klop! . . . klòp-klòp! . . . gaat het opeens op de deur. Iemand grijpt de klink, om binnen te komen.

Ze schrikken; — alle drie. Wie *is* dat nu in dit gure weer? Vader niet! Die klopt niet. Maar wie dan? . . .

O, als 't Bert Greve is!

Bert Greve! Aan hèm denken ze; — alle drie.

Kees dùrft de deur van 't klein portaaltje niet open doen. Gerdientje grijpt moeder bij haar arm, maar moeder zèlf. . . .? Zij is opeens weer flink, héél flink.

Ze stapt naar 't portaalje toe. . . . Daar gaat ook de binnendeur al open, een hoofd komt om de hoek. 't Is. . . . de *dokter*.

De dokter? Wat moet dat betekenen?

En hij kijkt zo ernstig; hij doet zo haastig, net of er iets ergs is.

„Goeien avond!” zegt hij kort. . . . „Is je man thuis?”

„Nee, dokter; die is een poosje geleden al. . . .”

„Jammer! Ah, maar Kees is thuis, zie ik. Die kan me ook wel helpen. . . . 'k Zal je vertellen: Er is een ongeluk gebeurd met de jongens van Greve. Hoe 't zich precies heeft toegedragen, weten we nog niet; maar ze zijn naar de hengstenkeuring geweest, en hebben toen bij de thuisreis klaarblijkelijk de wilde hengst-zelf voor de tilbury gespannen. . . . Misschien hadden ze te veel bier gedronken; misschien hebben ze 't beest te veel gejaagd; misschien is 't geschrokken voor een neervallende tak of zo iets, maar — 't paard is op de grindweg op hol geslagen.”

„O, dokter. . . . en toen? Zijn toen die twee. . . .?”

„De ene is al gauw uit de wagen gevallen en met een gebroken been op de weg blijven liggen. Later is hij op „Ruimzicht” binnengedragen; maar met de andere, — Bert heet hij, geloof ik, is 't veel erger. . . .”

„Wat dan, dokter. . . . ? O, hij is toch niet d. . . .”

„Dood? Neen, dood niet. Maar 't is wel erg met hem. Hij is in de tilbury blijven zitten, maar op de draai naar de dorpsstraat is het blindgeholde paard tegen de tuinmuur van 't burgemeestershuis opgevlogen. De mooie hengst is dood; en hij had nog wel de eerste prijs. . . . De jonge boer heeft hier en daar kneuzingen en een zware hoofdwond. *Hij* is naar zijn huis gebracht. En je weet 't misschien, de oude Greve is ook ziek. 't Is daar een droeve geschiedenis. De jongen lijdt ontzaglijk pijn. Die pijn kan levensgevaarlijk worden. Hij moet *dadelijk* medicijnen hebben. En luister eens. . . .”

De dokter haalde een doosje uit zijn zak.

„Ik kom van „Ruimzicht” en moet nu weer, voor de tweede keer, *dadelijk* naar de „Blauw-hoeve”; maar — 't kòn al niet slechter — nu is daarnet vlak voor 't laantje een band van mijn motor gesprongen. Ik moet nu maar vlug naar het dorp teruglopen om een rijtuig of een auto te nemen, want op 'n fiets er heen te gaan, de vlakke landen door, is onmogelijk. Maar — en daarom kom ik hier — deze poeders moet de gewonde *dadelijk* innemen; dat is hoognodig, om die verschrikkelijke pijn wat te doen be-

daren. Die moet Kees nu even voor me naar Greve brengen. Er is hier immers *achteruit* een of ander weggetje, waarlangs je veel en véél vlugger bij de „Blauw-hoeve” komt, dan langs de gróte weg. . . . ? Ik kom dan straks wel. . . . Hier, Kees, doe jij ’t even, nu je vader niet thuis is? Later rekenen we wel eens af, hoor! . . . Nu, goeienavond. Mijn motor heb ik maar zolang in ’t laantje gezet. Dat komt morgen wel in orde. . . . Adieul. . . .”

En de dokter verdween weer, even haastig als hij gekomen was. . . . Op de tafel lag een rood-glimmend medicijndoosje. „Bert Greve” stond er op. . . . „Elk kwartier een poeder” . . . „Ik dóe het niet! Ik doe het tòch niet! . . . vast niet!”

„Kees, jongen. . . . ! Maar moet dan die arme Bert. . . . ?”

Moeder schrok van Kees’ heftigheid opeens.

„Ik dóe het niet! Ik doe het nóóit” . . . riép hij, schrééuwde hij wild. Die haastige dokter met zijn akelig verhaal en zijn korte, bevelende manier-van-doen had hem een ogenblik overbluft, maar nu, nu hij goed begreep wát hij doen moest. . . . ! „Nee moeder, nóóit!”

„Kees, ’t móét! . . . Je mag toch zo’n erge zieke niet laten liggen zonder medicijnen; je hoorde toch, wat de dokter zei. . . . hoe hoognodig ’t was. . . . ? Toe, jongen, de tijd gaat om. Bert wacht. Hij is zo vreselijk gevallen. . . .”

„Net goed!” barstte Kees uit, en tranen sprongen in zijn ogen. . . . „Net goed! Ze hebben Gerdientje óók van de wagen laten vallen, en ze hebben vader uitgescholden, en ze hebben ons allemaal. . . .” Hij snikte ’t uit van zenuwachtigheid. „Nee, moeder, ik doe, ik doe. . . . ik dóe het toch niet. Ik gá niet. *Vader* zou het ook niet doen. . . .”

„Ja, Kees, ik weet het wel. ’t Zijn onze vijanden; ’t zijn slechte, lelijke mensen; maar als je vijand in gevaar is, mag je hem toch niet aan zijn lot overlaten. . . . O, Kees, als God ons eens aan óns lot overliet. . . . Wij hebben óók zoveel kwaad gedaan. . . .”

Kees was met zijn hoofd op zijn armen op tafel neergevallen. Hij snikte; maar zijn hoofd schudde: nee! nee! Moeder liep naar de deur. Ze wilde de dokter terugroepen en hem zeggen, dat Kees niet gaan wilde; dan kon de dokter misschien nog een ander sturen. . . . O ja, ze begreep ook best, hoe woedend haar man zijn zou, als hij hoorde, dat zij Kees gedwongen had te gaan. Ze begreep Kees ook wel. Ze had wel, in bange schrik, die trek van onverzettelijkheid en toorn in zijn ogen gezien, dezelfde als

in de ogen van zijn vader....
O, 't was vreselijk!
De dokter was al verdwenen.
De wind bedaarde wel iets.
Een flauw schijnsel van de
maan probeerde de jagende
wolkenflarden te doorboren...
En de tijd ging om.
„Kees,” zei ze nog eens,
„Kees, maar 't is *jouw* schuld
als Bert sterft van de pijn...”
Kees keek op, even... „Nee,
moeder!” brulde hij, „neel
Vader zou 't niet doen; *ik* doe
't ook niet voor die lelij-
kerds... Weg!”
En in zijn wilde boosheid
smeet hij met zijn arm het
doosje met de poeders van
de tafel. Zijn hoofd bonsde

weer neer, zijn lijf schokte, zijn vuisten wrongen zich over de
tafel heen.

Hij vocht... Hij vocht met zijn eigen hart, dat zeide: „Kees,
je *móét* gaan!” Hij won. Hij bracht dat arme hart tot zwijgen.

Gerdientje, vreselijk geschrokken van die heftigheid, was be-
vende achteruitgeweken...

Ze zag het doosje vallen.

Ze raapte het op, en toen... ineens — schoot ze op moeder
toe, trok haar aan haar arm, fluisterde, of ze bang was dat Kéés
't horen zou: „Moeder, ik... ik zal 't wel doen, hoor!”

„Jij?... kind, wat verzin je?”

„Ja moeder, ik durf best...”

„Maar Gerdien...”

„Ja moeder, ik durf best! En ik kan de weg wel dromen, hoor.
Ik ga er zo dikwijls bloemen plukken, weet u toch wel... Ja,
moe, màg ik...?”

Ze stond al in 't portaaltje, stommelde in haar klompen, schoot
haar mantel aan...

„Ik kom heel gauw terug, hoor moeder.”

Gerdientje ging.

XV. EEN MOEILIJKE TOCHT

Gerdientje ging; maar — 't viel haar toch niet mee. O ja, ze was een echt buiten-kind. Ze wàs niet bang voor een wandelingetje in het donker; kijken kon ze, als een kat bijna zo scherp; en de kuren van de wind kènde ze, en ze lachte er om. . . . Tóen, in het donkere bos, met de dokter, die zo opeens voor haar stond, ja, tóen was ze wel geschrokken; maar op de stille Meerdijk kwam ze vast *niemand* tegen. . . . Vooruit! De wind greep haar mantel, die nog los hing, blies hem omhoog, smeed hem weer neer op haar haren. Ze rukte hem kwaad terug, trok hem stijf om zich heen, knoopte hem vast met àl de knopen die er aan zaten; met het kleintje aan de kraag óók; — ze stopte het kostbare medicijndoosje diep in haar zak, hield haar vuist er bovenop; — ze zette haar hoofd schuin in tegen het wilde geblaas en worstelde verder. Nee, 't viel haar niet mee: de wind deed zo vals van avond. Soms was hij weg, helemaal wèg, soms glom er even wat maanlicht door de bomen; maar dan opeens viel hij weer op Gerdientje aan, en toen ze het smalle paadje langs hun land liep, stootte hij haar bijna tussen de koolstronken in. . . . O ja, nou komt ze bij het prikkeldraad. Goed uitkijken, anders loopt ze in 't duister er tegen aan. . . . Voorzichtig, haar ene hand vooruit, gaat ze verder, voetje voor voetje. . . . Au, daar is 't all! Hoe komt ze er nu doorheen? Ja, hoor, 't is Greve zijn eigen schuld als ze zo laat komt, en als Bert zo'n erge pijn moet lijden. . . . Ja, hoor, dan had hij dat nare prikkeldraad maar niet moeten spannen. . . . Op haar buik, dat is 't best. Ze is van haar leven wel eens meer ergens onder prikkeldraad doorgekropen, maar in de donker nog nooit. . . . Hier, op *dit* plekje? Nee, daar hangt het veel te laag. Dáár dan? Mis-

schien gaat het wel. Dat valse prikkeldraad wil haar tegenhouden, maar ze gaat toch, tòch. . . . Vooruit!

Ja, ja. . . . ze schuift al verder. . . . O wee, nu zit ze vast, nu haakt zo'n venijnige punt in haar dikke mantel. Vooruit, hoor! Ze laat zich tòch niet tegenhouden. Ze trekt. . . . ze rukt. . . . krak, er kraakt een scheur, maar ze is lès. Ze springt op, voelt of ze de scheur vinden kan. Daar ja, daar voelt ze een gaatje; 't is maar een klein winkelhaakje gelukkig. . . . Vooruit!

Hier, tussen de struiken ter weerszij van 't brede pad, is 't wel *erg* donker, maar ginder schijnt het lichter. . . . De wind bedaart een ogenblik, en de heftig dooreen geschudde struiken, meedoogloos neergebogen door de wildeman, kunnen zich even, éven oprichten en uitblazen van de woeste strijd. En even, heel even ook, is het stil. Gerdientje stapt aan, zo snel ze kan. Lekker is dat, als de wind even weg gaat. . . . Hoor, daar ginds is het geklos van de plas al. Brrr! Als je nòu 'es met het bootje op dat donkere, wilde water *varen* moest. . . . Brrr! Still wat is dat? . . . Wat een raar geluid! Was 't een schreeuw, daar in de verte op 't water? . . . Hè, Gerdientje schrikt er van. . . . Wat ráár was dat! Hè, had *Kees* toch eigenlijk maar die moeilijke boodschap gedaan! . . .

Gerdientje stapt tòch door, ineens weer flink, net zo als haar moeder soms ineens zo flink kon zijn. . . . Vooruit! Kon ze maar hárð lopen! . . . Dat gáát niet op dat hobbelige pad in 't donker. Hè, en daar komt die vervelende wind ook weer aan. Hij trekt aan haar mantel, hij duwt tegen haar benen, hij fladdert met haar haren. . . .

O, kijk. . . . kijk, wat is dat? Daar ginds aan de kant van het water? O, *zit* daar iemand? Bah, wat griezelig! Zit daar iemand *op zijn hurken*? . . . Gerdientje blijft staan met kloppend hart. Kijk, hij beweegt zich, hij buigt met zijn hoofd, hij buigt *wild* met zijn hoofd. . . . O, bah! nee, ze dúrft niet verder, ze wil terug, naar huis, naar moeder. . . . „O, moeder, moeder!” fluistert ze bang, alsof móéder haar hier helpen kan.

Ja, maar Bert dan. . . . ?

Ze kijkt, ze tuurt angstig naar dat donkere, gedokene daar. . . . Nu zit-ie stil; en als de wind weer komt, buigt-ie, buigt-ie maar. . . .

O, hè, . . . wat flauw van haar! Nu ziet ze 't opeens béter. Er glijdt maneschijnsel door 't duister. . . . 't *Is* geen man. 't *Is* maar

een struik, een eenzame struik aan de kant van 't water, die buigt in de wind!

O, wat 'n flauwerd is ze! . . . Vooruit hoor!

Dat vreemde geluid van daareven, dat rare geschreeuw . . . dat heeft haar zeker zo griezelig gemaakt, en 't is hier bij de plas-sen toch ook veel akeliger dan in 't bos . . .

Er springt iets wits over de dijk, dwars er over heen . . . Wat is dat nou? Hè, nou liep ze net zo lekker door, en . . . O, bah, alwéér een! Een heel gróte. Hij springt over de dijk, vliegt op, en blijft zitten daar in 't donker, ergens op een struik . . . Is 't een vogel, een witte vogel? Maar dat kàn niet, dat kan nou, in de *winter*, toch niet . . . „Boeh! Boeh!” roept ze zacht, om dat vreemde, witte beest weg te jagen; maar ze schrikt eigenlijk van haar eigen stem hier in 't donker . . . Zal ze maar hard voorbij hollen? . . . Ja, vooruit dan, vooruit! O, maar daar komt alweer zo'n griezelig, wit ding uit 't water, en nòg een . . . „O, moeder! moeder!” roept ze in haar angst. Er vliegt zo'n beest, pats, zo-maar tegen haar kousen aan en 't blijft er aan zitten ook, en 't is nat en koud . . . Ze springt in de hoogte, ze danst. Het griezel-ding breekt doormidden, en de ene helft vliegt weg . . . de an-dere blijft vastzitten. Ze slaat er naar, ze trapt . . .

O, maar wat dom! wat vreselijk dòm van haar!

Nou voelt ze 't duidelijk; 't zijn . . . vlokken schuim, die de klot-sende golven tegen de ruige kant van de dijk slaan, en die door de wind worden opgeblazen . . . Ja, kijk maar! Nu ziet ze 't wel; daar zitten nog veel meer van die witte dingen tussen 't gras aan de kant. Hier, waar weinig biezen staan in 't water, is 't het ergst . . .

Wat dòm! Als de dokter 't nu eens gezien had, dat ze zo danste voor een vlokje schuim! Wat zou hij gelachen hebben! Hè, ze kreeg er een kleur van schaamte van, als ze er aan dacht. En ze stapte weer voort, zo snel ze 't maar kon in de donker over de hobbelige dijk.

Nog een eindje doorlopen, dan kwam ze bij een wit bruggetje; dan boog de dijk om en liep weer tussen de landerijen door; dan was ze die griezelig-donkere plas voorbij . . . vooruit maar!

Opeens dacht ze: „O, wat zal het lekker zijn, als ik weer thuis ben, bij moeder . . . En dan krijg ik misschien ook nog wel een

verse boterham met bruine suiker. Het brood zal best nog een beetje warm blijven.”

Zag ze daar 't bruggetje al? Nee, nog niet! Vooruit maar! . . . Zou die heel erge pijn gauw overgaan, als Bert de poeders kreeg? Misschien wel. Dokters zijn heel knap. . . . Vreselijk, als je hoofd zo erg stuk is, en als je zo'n pijn moet lijden. . . . Nu is er bij Greve thuis ook verdriet; ja nog veel, veel erger verdriet dan bij ons. En wat zal Josien bedroefd zijn, en bang. Als Bert eens *stierf*. . . . „k Zal morgen nog een heleboel mooie sigarenbandjes voor haar meebrengen, hoor”

Gerdientje stapte moedig door.

Daar kwam 't bruggetje.

Lag er een *hond* middenop? . . . Wat was dat nou weer? Ja, maar nu, voor de derde keer, liet ze zich toch niet zo héél gauw foppen.

Toch voorzichtig zijn. . . . *als* 't eens een hond was, een valse; en hij kwam op haar af. 't Was net, of z'n staart bewóóg.

Op haar tenen sloop ze naderbij, en 't klopte daar van binnen toch lang niet rustig. . . . *als* hij nou 'es ineens ópsprong! . . . Ze gluurde, gluurde. . . .

Och, 't was een grote *tak* met blad nog; zeker van de boom gewaaid daar dichtbij, en midden op de brug terechtgekomen.

Ze holde het bruggetje op, sprong over de tak heen. . . . Gelukkig, nu werd het gemakkelijker; hier was de dijk veel beter onderhouden; en daar, in de verte, pinkelde al licht in 't duister. Dáár moest de „Blauw-hoeve” liggen. Van deze dijk af kwam je achter op 't erf bij de grote stallen. Dat wist Gerdientje wel; dat had ze wel eens gezien, als ze Josien wegbracht tot *bijna* thuis. *Op* het erf komen, mócht ze nooit. . . .

Nu wèll Nu had ze een boodschap.

Zou de grote hofhond aan de ketting liggen? Als-t-ie eens lósliep!

Kom! niet bang zijn. Nu is ze er haast. Nu heeft ze de wind schuin achter gekregen; 't is, of hij haar nu voortduwen wil. . . . Vooruit! Bert lijdt zo vreselijk pijn! . . . De maan komt achter de wolken vandaan; 't is, of ze Gerdien bijlichten wil in het eenzaam duister. . . . Vooruit! Bert wacht op je!

Gerdientje zet het op een draf.

Still. . . . Klinkt daar nu weer, vèr achter haar op de plas, dat vreemde geluid; net of 't roepen is?

Boeh! dàt is zo griezelig! Dat is nog veel griezeliger dan witte vogels of honden op de brug. . . . Och, maar 't is vast de wind, die door de boomtakken huilt en giert. Natuurlijk, 't is de wind. . . .

Vooruit nou maar; hàrd lopen. Ze ziet de donkere stallen al zwart afsteken tegen de lucht. . . . Ze komt al voor een hek, dat de dijk afscheidt van 't erf. 't Schijnt gesloten. Dan er maar even overklimmen. De hond ziet of hoort ze gelukkig niet.

Tussen de stallen sluipt ze door; toch een beetje bang hier op de vreemde boerderij; toch een beetje verlegen voor de mensen hier. . . . O, als Greve zelf nu eens aan de deur kwam! Nee, Greve was gelukkig ziek. . . .

Daar, in die kamer, is het licht; maar de gordijnen zijn gezakt; naast die ramen is een deur. Moet ze nu dáár maar aankloppen? . . . Aan de vóorzijde van het huis hoort ze voetstappen in 't grind. Wie daar is, kan ze niet zien. Even luisteren, of die voetstappen hierheen komen. . . . Nee, ze gaan weg.

Dan maar gauw aankloppen!

„Klòp! klòp. . . .” gaat het heel zacht; haar hand beeft. Er komt niemand. Dan nog eens „klòp! klòp! klòp!” . . . Wat harder.

Stil, daarbinnen komt geluid. . . . De klink rinkelt; de deur gaat open op een smal kiertje, en een zachte stem vraagt een beetje verschrikt: „Wie is daar?”

O, . . . 't is Josien, *Josien*, die om 't hoekje kijkt. Gerdien hoort het dadelijk.

„Hier,” zegt ze, . . . „hier, Josien. Dat is voor Bert. Dat is van de dokter.” En ze duwt het doosje haastig door de smalle opening heen. . . .

De deur gaat wat verder open.

Ze hoort daarbinnen kreunen, kermen. . . . En dan opeens een gil, als van iemand, die de pijn niet meer drágen kan.

„De dokter komt zó, hoor! Zijn motor is stuk; maar hij komt zo. . . .

Die poeders zijn voor de pijn, hoor! Dan gaat de pijn over!”

Josien heeft het doosje aangenomen. Even komt haar gezicht in 't schijnsel van de maan. Gerdientje ziet, hoe krampig Josien haar lippen saamtrekt, om 't niet uit te huilen van verdriet; ze ziet, hoe haar de tranen de ogen uit branden. . . .

Gerdientje heeft zo'n innig, innig medelijden met haar. „Ja,

maar," zegt ze . . . „die poeders helpen vast, hoor! Geef ze maar gauw aan Bert. . . . En morgen krijg je nog een heleboel mooie sigarenbandjes van me, hoor! Dáág!"

En wèg holt Gerdien weer.

Tussen de stallen door, het achtererf over; naar het hek gaat het; in draf. Ze hoorde de hond blaffen; als-t-ie haar achterna kwam. Wèg moest ze van die hond, ja, maar wèg moest ze óók van dat grote, bange *verdriet* daar. . . . O, dat kermen van Bert; dat huilen van Josien! Gauw, gauw maar 't hek overklimen, en naar huis, naar moeder. . . . O, wat was het nu *heerlijk* bij *hen* thuis! Wat leek nu 't verdriet van vader en moeder en Kees en van haar zelf opeens klein, héél klein, bij 't vreselijk verdriet dáár! O, thuis wou ze zijn, en moeder om de hals vliegen en 't uitsnikken: „Moeder, moeder. . . . ik ben zo blij, dat ik weer *bij* u ben; 't was daar zo vreselijk!"

Ze rende voort, maar de wind flakkerde weer tegen haar op; de maan dreef weg achter een donkere wolk: net een rots. . . . Ze *moest* wel langzaam gaan lopen.

En tòn eerst dacht ze er aan, dat ze ook wel de grindweg had kunnen nemen naar huis. . . . Nee, nee, dat duurde veel, véél te lang. . . . vooruit maar! Ze zou nu niet meer bang worden voor afgewaaide takken, en vlokken schuim, en struiken, die zich bogen in de wind. . . . Als ze dat vreemde, akelige geluid over de plas, dat net *roepen* was, nu maar niet meer hoorde. Dát was zo griezelig.

Pas op! Goed opletten! Nu moest ze gauw bij het bruggetje komen.

Ja? . . . ja, daar ziet ze de witte leuning en al schemeren. En die grote, valse hond ligt er nog. Wacht, ze zal hem in 't water gooien. . . . Plof! daar gaat-ie al. En even blijft ze over de leuning kijken, hoe hij in de donker snel wegzwemt onder de brug! Brrr! als je zelf zo 'es in 't water viel. Ze huivert er van.

Stil 'es. . . . ! O, vreselijk, daar *is* dat nare geluid weer. Daar, vóór haar, aan de kant van de plas; — dichtbij. O, 't is net, of. . . . 't is net. . . .

.....

XVI. HET GEHEIM VAN DE DONKERE PLAS

Neen, zo woest als de wind *die* avond was, had Koenders het nog nooit beleefd. Hij was in de boot gesprongen, had haar met een van de riemen van wal gestoten.... Hij smakte neer tussen de banken. De golven smeten de boot weer op de kant.... Terùg!

Toch wist hij op de bank te komen en de riemen op hun plaats te krijgen. Bij de val had hij duchtig zijn beide benen bezeerd, maar hardnekkig zette hij zijn plan door.... Hij trok, trók, en zijn stalen spieren spànden zich in de wilde strijd. Hoog klotsten de golven tegen de boeg, spatten hun schuim over zijn hoofd.... Terùg! Hij lachte zijn schorre lach.... Vooruit!

Als kleine jongen al had hij gezwalkt op 't wijde water. Hij kènde de plas en hij kènde de wind.... Vooruit! Een kwartier varen; een kwartier graven; en zijn wraak is gekoeld. Het water zal de laaggelegen landen om Greve's hoeve overstorten; de wind blijft prachtig.... Vooruit!

Vooruit!

Eerst tussen de velden van riet en biezen door, — dan het wijde water over, en dàn....

Toen, midden op de plas, waar de kreek eindigde, het riet en de biezen àl schaarser stonden en het water ópen werd, plonsde de boot over de klotsende golven óók de open *wind* in....

Toen,.... ja, wie zal weten, *hoe* 't gebeurde? Was het 't wonderlijk samenspel van de golven en de wind? Schoot er een riem los? Brak hij misschien? Draaide de boot? Was het de pijn in zijn benen, die Koenders een ogenblik vergeten deed haar met de kop tegen de wind te houden?....

Toen, midden op de plas, sloeg het bootje òm.

Een wilde, angstige kreet! . . . De wind nam hem mee. Wie zou hem horen?

Koenders plonsde onder, zonk weg in 't donker zwalpende water, van schrik verlamd. Maar — opééns toch sloeg hij in hevige angst zijn armen en benen uit. Hij wist, hoe gevaarlijk die modderig-weke veenbodem was. Wie daar *in* raakte kòn zich niet afzetten meer, maar zakte àl dieper. Al was hij de beste zwemmer, hij ging reddeloos verloren. . . . Slepten zijn zware *laarzen* al door dat drabbig-weke heen? Spon het zich al om zijn *benen* heen? . . . Woest sloeg hij uit en zwòm; . . . hij kwam boven. Hij proestte en spartelde om boven te *blijven*. Hij kòn zwemmen als de beste; maar — die dikke kleren, die zware schoenen, die benen, zo stram van de pijn, dat verstijvend-koude water. . . .

De boot? . . . Waar is ze? Als hij de boot niet weet te grijpen, is hij verloren. . . . Waar *is* ze?

Dáár. . . daar! Dat donkere tegen de biezenrand aan; dàt is zel! Ze schommelt wild, ze drijft af. . . . Als ze wègdrijft. . . .!

Hij zwemt haar na met woeste slagen, vergeet zijn pijn. Hij wint; hij grijpt, grijpt in het duister. Hij slaat zijn handen naar de rand, wil ze er omheen klemmen. . . . de boot wiegelt weg, en zijn zware armen slaan hulpeloos in 't water. Hij voelt zich zinken en daar beneden zuigt het weke slijk. . . .

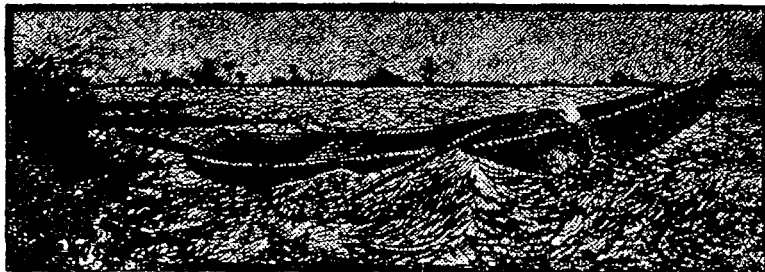
„O, mijn God! . . . help me!” schreeuwt hij in zijn angst. . . . De wind buldert over hem heen. Wie zal zijn roepen horen?

Zal *God* hem horen? . . . Hem, de slechtaard, die op weg is anderen ongelukkig te maken? Hem, die zich van God afkeerde, die zijn hart verhardde, en niet luisteren wilde naar de stem daar van binnen? . . . Hij *wist* wel, dat zijn daad een grote zonde was, een gruwel in Gods ogen. Hij deed haar *tòch*.

Nu? . . . Nu, in zijn angst, schreeuwt hij om hulp? Zal *God* hem *horen*?

„Neen, neen!” klopt het in wilde bangheid in zijn hart. . . . „Neen, *nu* is 't te laat!”

De golven dragen hem weer op, stoten hem tegen de boot. . . . Hij grijpt weer, grijpt weer: zijn nagels graven zich in het hout. . . . Hij weet de rand te omklemmen, en even, éven heeft hij steun, even is het, of die verschrikkelijk zuigende donkerte daar beneden hem loslaat. Hijgend van moeheid, kreunend van angst

hangt hij aan de boot, die deint en wiegt, die hem opveert en hem weer neerplonst.

Ze drijft weg; — hij drijft mee.

Ze drijft dieper de biezen in. . . . O, maar hij begrijpt het: ze zal zich vastdrijven tussen 't donkere riet, en dan. . . .? Moet hij daar dan blijven hangen aan zijn krampige vingers, die zich als klauwen klemmen om de rand? In de boot komen lukt hem niet. Hij probeert het met inspanning van al zijn krachten, maar de pijn in zijn benen is *te* hevig. Hij hangt maar. Moet hij dan *blijven* hangen vannacht en morgen, en overmorgen nòg misschien, en dan. . . .? Hier komt niemand. Wie zal hem vinden in deze barre eenzaamheid?

Niemand weet, waar hij heenging; niemand zal hem hier zoeken. . . . Moet hij zich dan loslaten, moet hij dan wegzakken in de donkere modder? Moet hij dan *sterven* hier? „O, Vader! Vader in de hemel!” hijgt hij. Hij slaat zijn ogen naar boven; maar de hemel is donker, de hemel is zo ver, zo vèr; en God luistert naar hem niet. . . . *Hij* luisterde immers in zijn zondig leven ook niet naar God. . . . Zijn hoofd knakt weer neer.

Alleen! . . . Hij is zo vreselijk *alleen*. Niemand bekommert zich om hem; geen God en geen mens. . . . Hij gilt; hij krijst! De wind slaat zijn woorden stuk.

De boot drijft tegen een vereenzaamde struik midden tussen biezen; ze draait er langs, schiet vooruit. . . . Het water golft wilder, de wind wordt feller hier.

De kreek! . . . De kreek! Zou daar de kreek zijn, die hij zo straks is uitgeroeid?

In het even glimpende maanlicht ziet hij, dat de vaargeul tussen de rietbossen werkelijk dichtbij is. Als hij dáár maar in komen kan!

Hij zwemt weer! Hij rukt de boot mee. Hij voelt hoe het bloed van onder zijn nagels wordt gewrongen. . . . Hij zwèmt.

Zijn natte kleren, zijn zware laarzen, zijn van pijn krimpemde benen trekken hem naar beneden, naar de modder. Hij houdt zich met geweldige inspanning boven. . . . 't Gaat om zijn leven. . . . Daar drijft hij de kreek in; en de golven wiegelen hem verder. De wind is naar de Meerdijk toe; naar huis; naar de redding. . . . „O, Here, Here! help mij!” bidt hij. . . . „Laat mij aan land komen!”

De wind loeit over hem heen. Maar in die gierende lach van de wind is het, alsof hij hoort: „Ha! *nu* kun je bidden; *nu*, — nu je in de nood bent; maar toen de boosheid brandde in je hart, kon je het *niet*, bid *nu* ook maar niet meer; nu is het tòch te laat. . . .” Hij zwèmt. . . . Hij voelt wel, dat hij 't niet lang meer uithouden zal; maar dichter, toch dichter-al moet hij de dijk naderen. Duwt *hij* de boot vooruit, of trekt de boot *hem* mee? Hij weet het niet. Zijn lichaam schijnt te verdoven. Maar hij zwèmt. Hij vecht om zijn leven, en — om nog zoveel, zóveel méér.

Hij denkt aan *thuis*. Hij ziet ze zitten onder de lamp, verdrietig, omdat hij zo nors is heengegaan. Ze wachten bàng op hem, o, en ze *houden* toch zoveel van hem. . . . Ze luisteren, of hij nog niet komt. . . . Hij komt misschien *nooit* meer terug; maar ze weten 't niet! Ze weten 't niet! O, die arme, arme stakkers! *zijn* zonde heeft ook *hun* leven verwoest.

Tranen van wanhoop branden hem de ogen uit. O, waarom, waaròm had hij dan ook die slechtheid willen doen? . . . O, al moest hij als een bedelaar trekken langs de wegen, al moest hij worden de minste, de laagste knecht van Greve. . . . hoe heerlijk zou dat zijn. Als hij dan maar tegen zijn vrouw en zijn kinderen zeggen kon: „Hier ben ik weer! Stil maar! Je *bent* je vader niet kwijt. . . .” O, maar hij kwàm niet meer thuis; nooit meer! hij voelde 't wel: zijn krachten begaven hem. Verloren; alles verloren door *eigen* schuld.

Hij schréeuwde van angst.

En zijn handen gleden weg van de boot. Hij kòn niet meer. Hij scheen te bezwijmen.

De lach van de wind gierde over hem heen.

Hoe het gegaan was, begréép hij niet. *Waar* hij nu eigenlijk was,

zàg hij niet. Of het nu *lang* al geduurd had, dat hij dobberde op 't water tussen leven en dood, wist hij niet.

Hadden de golven hem dan tòch weer tegen de boot geworpen? . . . Had hij zich dan tòch weer weten vast te klampen, en zelfs zijn ene been binnen boord weten te werken? . . . Was hij misschien bewusteloos geweest voor een tijd? . . . Had hij één uur, had hij misschien *vele* uren al rondgedreven? . . .

't Was hem alles duister.

Maar nu — nu hij weer goed tot zichzelf kwam, hing hij *nog* aan de boot. Zijn rechterbeen, krampend van pijn, had hij binnen boord weten te slaan; zijn andere hing in 't water. Zijn bijna verstijfde rechterarm was om de bootrand geslagen als een geweldige haak; zijn andere hield in angst onder water een bos biezende omklemd. Zijn hoofd, doodmoe, hing machteloos tegen het zacht op en neer wiegelende boord.

Als hij lòsliet. . . !

In zijn felle angst probeerde hij tòch weer zich te redden. Als nu 't andere been ook maar binnen boord te krijgen was! . . . Hij worstelde, zwoegde, kampte met de pijn. 't Lukte niet. Zolang dat been onder water was, gehoorzaamde 't wel, maar kwam het bóven water uit, dan was 't zo zwaar als lood; dan kòn hij het niet heffen meer; hij was *te* afgemat.

Hangen blijven dan, totdat . . . ? totdat de *dood* komt? Een wanhopige gedachte vaart door zijn hoofd.

Zal hij de boot loslaten? Zal hij *zwemmen* gaan naar de wal? . . .

Daar, aan die zijde, moet de wal zijn. Daarheen jaagt de wind.

Is de wal nog vèr?

Zàl hij. . . ? O, hij kermt het uit, als hij proberen wil, zijn been vrij te maken uit de boot. . . 't Kàn niet; 't zit onder de bank geschoten; 't wil niet los; en elke beweging veroorzaakt hem hevige pijn. Hij hangt gevangen aan zijn eigen boot.

Hij is verloren! . . . O, als er maar iemand kwam, die even, heel even, die andere hoog-opstaande-zijde van de boot omlaag drukte; dàn zou hij opveren en nog wel binnen boord kunnen kruipen; maar er kòmt niemand. . . Hij is reddeloos verloren.

O, wat lijkt nu die ruzie met Greve *klein*. Hij kan 't niet eens meer begrijpen; en zijn haat tegen die man kan hij ook niet meer begrijpen. . . . Wat is alles, àlles van de wereld nu onbeduidend geworden. . . .

Maar één ding dringt met vreselijke angst tot hem door . . . Eén ding, het allergróóteste.

Biezen, wild ruisende biezen rijzen om hem heen aan alle kant. En daarboven is de donkere, de dreigende hemel. Daarboven... „O, Vader, Váder,” smeekt hij, „ontferm U over mij, oma Jezus' wil . . . Ik ben zo slecht. Ik heb mijn straf verdiend, dubbel verdiend . . . Genade, genade, o God!”

Neen, hij bad niet meer om zijn *leven* te behouden; hij bad niet meer om weer *veilig thuis* te komen; hij bad niet meer om *bij zijn vrouw en zijn kinderen* te mogen blijven . . . Hij bad om iets anders, iets beters, *iets*, dat oneindig gróter waarde had dan het leven hier op aarde. Te *sterven*, hier, in 't donkere water, van alle mensen verlaten, wàs vreselijk; maar – veel vreselijker was, wat komen zou daarná . . . Van *God* verstoten te zijn. Te *sterven* wàs erg, maar te *sterven* zonder God, dát was verschrikkelijk . . . dát deed hem in hevige zielsangst kreunen: „O, Here Jezus, om Uwentwil, vergeef mij mijn kwaad, verlos mij van mijn donkere zonden; . . . om *Uwentwil* alleen. Ik ben zo slecht, zo slecht! . . . O, red mij, red mij van dat vreselijke! Laat mij maar *sterven*; maar stoot mij niet van *U* wegl . . .”

Zó had hij nog nooit gebeden.

Zo dicht bij de Heiland was hij nog nooit geweest . . . Zijn hoofd zakte neer . . . 't Was, of hij zich overgaf aan God, zich zinken liet in Jezus' armen.

Een vreemde nevel dreef voor zijn ogen.

Hij hing aan zijn boot; maar hij wist het niet meer.

Hoelang?

Al zwakker werd zijn greep, àl slapper klemde die ene arm zich vast . . . Langzaam zakte zijn hoofd achterover; langzaam gleed die arm los . . . Hij plonsde neer en heftig schommelde de boot; alleen zijn been, onder de bank gewrongen, hield hem nog vast.

Maar die plons, dat weer onderdompelen in 't water; die heftige benauwdheid, deed hem uit zijn verdoving ontwaken . . . Hij veerde zich op, en greep, greep om zich heen. Zijn angstige kreet *krijste* door de eenzaamheid. Hij greep de bootrand, hield zijn hoofd boven . . . Hoelang?

„Vader! . . . vader, waar bèn u?” gilt een angstig, zwak stemmetje door 't windgesuis heen. . . . „Vader, o, kòm dan toch. . . . Vader!”

Wat? . . . Wat is dat? Droomt hij weer weg, en hoort hij alleen in zijn *verbeelding* dat roepen? 't Is vlakbij, dáár! En 't is zo mooi! 't Is zo mooi! 't Is net, of. . . .

„Vader!”

Wild ruisen de biezen uiteen. . . . Er komt iets boven de andere, hoog opwiegende bootrand uit. Is het een engel? Van God gezonden? . . . De boot wiegelt rècht; de rand, waaraan *hij* zich vastklemt, veert omhoog, — trekt hem *mée* omhoog. . . .

Eén wilde, angstige wrong, één wanhopige inspanning van zijn laatste krachten. . . . hij smakt met zijn borst op het boord van de boot; hij tuimelt naar binnen.

„O, vader! vadertje! . . . Ben u in 't water gevallen?”

Die stem? . . . Zo mooi! zo mooi! Het moet wel de stem van een engel zijn; want wie zal er hier komen in de donkere avond, op het donkere water? Maar die stem; . . . 't is net, of. . . .

„Vader, kom nou. . . . o, zèg dan 'es wat, . . . vádertje!”

Hij ligt voorover in de boot gevallen, machteloos; maar een angstige heerlijkheid doortrilt zijn afgezwogd lichaam. . . . Die stem is van, . . . is van. . . .?

„Vader, sta dan 'es òp” . . .

Ja, die stem is van. . . . is van. . . .?

Hij richt zich op; 't is of een wonderbare kracht door hem heen vaart. Hij vergeet de pijn, zijn afmatting; hij strekt in hevige ontroering zijn handen, zijn beide handen naar haar toe; en hij *snikt* het uit: . . . „*Gerdientje!* . . . *Kind!*”

„Vader, help 'es. . . . mijn voet zit in de modder. . . . O nee, hij is al los. . . . Vader, kom nou, u ben zo nat! . . .” Ze staat náást de boot.

Ze trekt hem aan zijn mouw. . . . „O, bah, wat ben u nat!”

Hij probeert op te staan. 't Lukt. Het water gulpt zijn kleren uit, de pijn kramp door zijn benen, kou en uitputting verstrammen zijn lichaam; maar — het lukt. En dan, *dan* ziet hij, dat de boot *bijna* tegen de dijk ligt, en dat Gerdientje tot aan haar knieën in het water staat en met beide handen de boot angstig vasthoudt, dat ze niet afdrijven zal.

Bijna tegen de dijk! . . . Hoe is dat mogelijk? Ja, maar hij lag zo laag op 't water, diep tussen de hoge biezen: hij kon in 't don-

ker de wal niet zien. Vlæk bij de dijk. En hij zou tòch verdrongen zijn, als. . . . als. . . .

„O, mijn God! . . . ik dank U, ik dànk U! . . .” kreunt hij, en hij strekt zijn handen naar de donkere hemel, in diepe schaamte. Had hij dàt verdiend? Zó geholpen te worden? Zo wònderbaar? . . . Neen, duizendmaal neen, dat had hij *niet* verdiend. Genade is 't, genade alléén! God heeft zijn engel gezonden. God heeft Gerdientje gezonden. . . .

„Vader, kom dan nou. . . . O, u hebt me zo aan 't schrikken gemaakt. U schréeuwde zo. . . . Was u zo bàng?” Hij wankelt de boot uit. Zijn knieën knikken; maar hij houdt zich goed.

„Kom maar, kom maar, Gerdientje. . . .”

Ze kruipt uit het water, haar kletsnatte rokken kleven om haar heen, hangen zwaar; maar zij grijpt de hand van haar vader. . . .

„O ja, kom maar! Moeder zal zo blij zijn, als u weer zo vroeg thuis is; . . . maar ze zal wel schrikken, dat u zo nat bent. Hoe kwam het, dat u in het water viel?”

„Gerdientje! . . . o, mijn kind, mijn kind!”

Hij zakt neer op zijn knieën, hij klemt haar in zijn armen, drukt haar tegen zich aan, laat zijn hoofd neervallen op haar schouder, en snikt, *snikt* het uit.

Dat werd een lánge en een bànge tocht naar huis voor die twee. Koenders was gered; — door zijn eigen kind.

Hoe? . . . Ja, dat begreep hij niet goed. Hij hoorde wel een verward verhaal van Gerdientje over de dokter en over vreselijke pijn, en over een hond op de brug, die toch geen hond wàs, . . . maar alles leek hem zo vreemd, zo ver, zo klein bij dat heel *grote* geluk, dat nu opeens voor hem gekomen was.

Dat had God gedaan. O, 't was als een heerlijk *wonder!* Gerdientje babbelde alles door elkaar. Haar stem beefde zo, haar lijf bibberde van de kou. Ze kroop dichter tegen haar natte vader aan; scheen 't niet eens te merken. Haar voeten werden zo zwaar; ze sleepten langs de oneffen dijk; telkens struikelde ze. . . .

„O, vader, waren we maar thuis!”

Hijzelf kon óók bijna niet verder. Zijn knieën knikten; zijn benen

schenen te branden van de pijn; zijn lichaam was verstijfd van kou, en soms was het, of die vreemde nevel, die vreselijke van straks, weer tegen zijn ogen dreef, en hij van uitputting zou ineenzakken.

Hun huisje was niet zo ver; maar nu — nu scheen de donkere weg wel eindeloos.

Koenders hield zich goed. Hij beet op zijn lippen, hij klemde zijn vuisten ineen, om maar sterk te blijven. . . . O, Gerdientje; — hij voelde haar zo rillen tegen zich aan; ze was zo nat; ze praatte zo haastig, zo vreemd en haar tanden klapperden. Zou ze de koorts hebben? Zou dat gekomen zijn van 't water. . . .? Of van iets anders? Gerdientje klemde zich vast aan haar vaders arm, alsof ze die nooit meer loslaten wou. En ze huiverde van vreemde angst. . . . Ze moest telkens en telkens weer terugdenken aan straks, toen ze dat akelig schreeuwen gehoord had, zo dichtbij, aan de kant van 't water. . . . Ze durfde, o nee, ze durfde er niet voorbij. Maar ze moest wel. . . . Ze was nader geslopen met bonzend hart: ze had die plek willen voorbij*liegen*. . . . Toen, ineens, had ze die stem herkend: 't was haar eigen vader, die riep. Door de biezen heen schemerde iets donkers. Ze had ze wild uiteengebogen en de boot gezien. De bóót ja, maar haar vader niet. De ene kant van de boot lag zo hoog. . . . „Vader? vader. . . . waar bèn u?” had ze gegild en ze was in haar bangheid zomaar, zonder dat ze 't eigenlijk zèlf wist, het water ingestapt om de boot te grijpen. Ze had zich vastgeklemd aan de hoge rand, en toen. . . . o, ze rilde van angst als ze dáár weer aan dacht; — toen had ze haar vader zien liggen, in het water. . . . zo donker en zo akelig, en hij kreunde zo! . . . Ze was er nòg bang van. Ze kroop al stijver tegen haar vader aan, ze kneep haar ogen dicht, om dat akelige niet meer te zien en dàn juist zag ze 't nog veel erger. O, als, als. . . . *àls* ze eens voorbij gevlogen was; als vader nou eens verdr. . . .

„Kom, Gerdien,” moedigde vader aan, „kom maar; houd je flink. hoor; we zijn gauw bij moeder.” Hij voelde wel, hoe ze zich meeslepen liet; en zèlf kon hij bijna óók niet meer. . . .

't Was een lange en een bange tocht voor die twee.

Hoè ze eindelijk de Meerdijk ten einde kwamen, hoè ze zich onder 't prikkeldraad doorworstelden, hoè ze samen het smalle paadje naast hun land langs strompelden. . . .? Ze bereikten èin-

delijk hun erf: het stalletje het eerst, waarin Hans tegen het houten beschot schonkelde.

Even rusten nog. Vader leunde afgemat tegen de wand. Gerdientje gleed neer op haar knieën, liet haar hoofd vallen tegen vaders knie, zó moe, zó ziek voelde ze zich.

Over het erf heen viel een smalle lichtstreep: de deur van hun huisje stond op een kier.

„Nee, Gerdien, niet *zitten*; vooruit nou!”

Gerdientje probeerde op te staan, maar ze gleed toch weer neer. Toen — met inspanning van al z'n kracht,

— tilde vader haar op, droeg haar in zijn armen naar huis....

Daar stommelde iets: de deur vloog open. 't Was moeder....

Ze had gerucht gehoord buiten; ze was opgevlogen om te zien, of 't Gerdientje was. Ze had al wel driemaal wezen kijken en ze werd hoe langer hoe meer ongerust.... O, waarom had ze dat kind dan ook alleen de donker in laten gaan? Als haar nu eens iets overkwam? Als haar *man* hoorde wat ze gewaagd had....! Hij hield zoveel van Gerdien. En dat voor die *Greve's*?

Ze speurde het donker in.... Wie *is* het? Is het Gerdientje? Is het misschien haar man, die thuiskomt uit 't dorp?.... Kees dringt ontrust achter haar aan, om óók te zien.

Dan komt er iets in de lichtstreep.... 't Is vader, en op zijn armen torst hij zijn kind.

Moeder....? Ze geeft een gil van schrik. Ze ziet, hoe hij druipt van water, hoe zijn haren geplakt liggen langs zijn hoofd; ze ziet Gerdientjes bleek gezichtje met de gesloten ogen.... O, vrese-

lijk, dat is een *ongeluk*. Is Gerdientje *verdronken*? Is ze *dood*?...
Heeft haar vader haar gevonden in 't water?

„O, Kees! Kees!” gilt ze, „wat is dat? Is ze dood? O, 't is *mijn* schuld; 't is *mijn* schuld!”

„Nee, jouw schuld niet,” hijgt vader, „'t is *mijn* schuld.”

Moeder hoort het niet eens. Ze is al op Gerdientje toegevlogen, heeft haar uit vaders armen getild, en draagt haar haastig naar binnen. O, ze leeft nog, . . . ja, ze *lééft* nog!

Vader strompelt mee 't kamertje in, zakt neer op een stoel.

„Maar Kees, Kees, . . . wat is er dan toch gebeurd? O, ik ben een slechte moeder; ik had dat schaap niet weg moeten sturen die donker in . . . Kees, zeg het dan 'es gauw!”

Vader fluistert, nog hijgend van moeheid: „Nee, moeder, stil maar! . . . *Jij* ben niet slecht. *Ik* ben slecht geweest. . . . Maar nou is 't goed; . . . nou is het *hélemaal* goed!”

Moeder ziet hem aan. Ze begrijpt er *niets* van. Maar — dat ziet ze wel, en een vreemde vreugde doortintelt haar: die boze, geheimzinnige blik in haar mans ogen is verdwenen. . . .

O, maar wat is het dan? Is het een *ongeluk*? Of — is het iets anders? . . .

.

't Is heel stil geworden in 't kleine huis.

Gerdientje ligt in de bedsteê; gloeiend rood van koorts. Moeder zit er voor.

Gerdientje slaapt; maar soms, ineens, vliegt ze overeind: „Vader, vader, waar bèn u . . . ?” En dan trekt ze wild aan de dekens, of die dekens de boot zijn. . . .

„Stil maar, Gerdientje!” sust moeder. „Stil maar, kind, vader is thuis hoor; vader ligt boven in Kees z'n bed. Ga jij maar lekker slapen, hoor. . . . Wil je nog 'es drinken? . . . Hoor 'es: 't is al laat. Ik kom gauw bij je, en dan gaan we *samen* slapen, hè? . . . arm in arm, net als vroeger, weet je wel?”

Gerdientje wacht. . . . Ze kijkt naar de lamp. 't Is net, of er allemaal golven aankomen van de lamp, rode golven; en ze rollen over haar heen en ze deinen ook weer weg, heel ver weg, en trekken haar mee. . . . O, dat is zo akelig!

Moeder ziet wel, hoe de koorts woelt door haar lijfje. Ze maakt gauw voort. . . . Morgen zal ze tòch de dokter even laten roepen. Als Gerdientje nu wéér eens zo ziek werd, als vroeger. . . .

O neen, dááaraan moet ze nu niet denken. Ze moet maar alleen gelukkig zijn en dankbaar, innig dankbaar aan God, die uit zo gróte nood zo heerlijke redding schonk. Nu niet tobben, dat zou ondankbaar zijn.

Ze steekt het nachtlichtje aan, blaast de grote lamp uit, klimt in de bedsteê, knuffelt Gerdientje dicht tegen zich aan. . . . Wát is dat kind brandend heet. Ze heeft zeker een zware kou gevat; óf 't is van de schrik en de angst. Als ze nu maar gauw in slaap valt.

Gerdientje ligt tegen moeder aangekropen.

„O, moes, lekker hè? . . . zo saampjes! . . . Moes, nou lust ik het niet; maar als u wéér vers brood bakt. . . .”

„Ja, hoor, dan krijg je wel twee, drie, vier sneden van me, met lekkere, dikke, bruine suiker er op, hoor! . . . Je bent ons lieve, beste, brave kind. Jij bent óns Gerdientje.”

Gerdientje zakt langzaam in slaap.

Moeder niet. . . . O, hoe zou moeder *kunnen* slapen. Allerlei gedachten warren zich door haar hoofd, lichte en donkere, blijde en verdrietige; maar — *boven* die alle uit rijst toch altijd weer die éne, die allermooiste: „De Heer heeft een wonder aan ons gedaan.”

Nu weet ze àlles. Haar man heeft haar àlles verteld. . . . O, vreselijk was 't, het te horen; haar man bijna een misdadiger; haar man bijna verdronken. . . . Maar heerlijk dat àndere: door Gerdientje gered, als door een engel, die God hem had gezonden. . . . Maar nóg heerlijker, 't allerheerlijkst was, dat hij tot God was gevluht om verlossing van zijn zonden. . . .

Hij had het haar toegefluiserd, straks, toen ze hem, in Kees' bed, diep wegstopte tussen de warme kruiken, onder de dikke dekens. . . . „Och, vrouw, . . . nu weet je àlles. Ik ben zo slecht geweest, zo zondig; ik leefde eigenlijk zo vèr van God; maar op die plas, toen ik dacht, dat ik sterven moest, — toen heb ik mijn zonden gezien, toen is mijn boze hart *gebroken*. . . .”

O, als dát eens waar mocht zijn, dat de Heer niet zijn *lichaam* redde alleen; maar ook zijn *ziel*. . . ., ja, dát zou het *grootste* wonder zijn van Gods genade.

Moeder vouwt haar handen, om haar slapend meisje heen. . . .

Moeder bidt.

XVII. ALS IK HEM HELPEN KON....!

De volgende morgen fietste de dokter het dorp uit, de weg op naar Koenders. 't Zou zijn eerste visite zijn die dag.

Straks was de smid bij hem geweest, die — vroeg al — de motor uit het laantje bij Koenders had weggehaald, om hem te repareren.

De smid had gezegd: „Dokter, complimenten van vrouw Koenders, en of u vandaag eens kijken kwam: d'r meisje is ziek.... Ze zag me net, toen ik bij de motor stond, en ze vroeg me, of ik de boodschap even bij u brengen wou!” De dokter glimlachte, nu hij daaraan terugdacht; maar — die glimlach was niet voor de smid; wel voor de oude, vrolijke Jobse, die tegelijk met de smid op de stoep had gestaan om de morgen-post te brengen.... „'n Rare vent, die Jobse!.... maar in zijn hart een brave kerel!” „Ga je mee, Jobse?” had de smid gevraagd.

„Nee, 'k moet nog even bij de dokter zijn.” De smid was heengegaan.

„Moet je bij mij zijn, Jobse? Scheelt er wat aan?”

„O neen, dokter — ik ben zo gezond als een visje in 't water; als een paling zonder staart, die ook niet vlug genoeg meer naar zijn zin vooruit kan.... Zie je, net zoals ik. Maar dokter,....” en Jobse was gaan fluisteren, „ik wou u nog 'es even wat vertellen van die kaas.... U weet nog wel, we hebben er toen eens over gepraat, toen ik bij u was met mijn verstuurde voet....”

„Kom even binnen, Jobse.”

Ja, de dokter moest glimlachen als hij terugdacht aan de wonderlijke manier, waarop de oude postbode zijn verhaal had gedaan.... Maar — een móói verhaal was 't zéker. 't Was van de marskramer, die de vorige nacht onder de toren had geslapen,

omdat hij niet meer naar zijn logement in stad terug kon, en die — toen de veldwachter hem 's morgens 't vuur wat na aan de schenen lei, door de mand was gevallen en alles verteld had van die kazen-geschiedenis in „Het volle vaatje” Koenders' eer was gered, hélemaal.

„Ja, dokter,” had Jobse gezegd, „en nou zal ik naar de boerin van „Ruimzicht” gaan, die me een poos geleden zoveel drukte maakte over dat zoekgeraakte kaasje, en ik zal zeggen: „Hoor 'es, boerin, als ze jou, — *èn* die knappe meneer uit de stad, die zulke mooie briefjes schrijven kan, *èn* de rijke Greve met al zijn valse praatjes, — *èn* Koenders, de vrachtrijder, samen in 't water gooien, en ze roepen: „„Eerlijkheid zal bovendrijven!”” weet je *wie* er dan bovendrijft? *Koenders!* Hoor je 't wel. . . . ? Ja, ja, dat zal ik 'er zeggen.”

Jobse was haastig weggesloft; rare vent, — brave kerel toch. Dokter fietste vrolijk verder; 't was een mooie morgen na de stormige nacht.

Wat zou er aan 't kindje van Koenders schelen? Gisteravond zat ze zo verlegen in haar hoekje. . . . Aardig kind! 'k Zal het die mensen ook 'es gauw vertellen van de kaas, dat heb ik Jobse beloofd; ja, en dan kan ik straks misschien wel meteen dat dijkje aflopen naar Greve. . . . 'n Ernstig geval daar. Als dat nog maar goed afloopt.

Dokter draaide het laantje in.

„Wat is dat nu, Roodkapje? 't Is al negen uur. Je moest al lang op school zitten. Lig jij nu nog in je bed? Laat me je pols eens voelen.”

Gerdientje glimlachte, stak de dokter haar hand toe.

Hij was zómaar binnengekomen, en toen hij niemand zag in 't kamertje, rechtuit naar de bedsteê gestapt.

Moeder kwam haastig van de zoldertrap af. . . . „O, dokter, bèn u daar al? Gerdientje had gisteravond zo erg de koorts, en ze heeft vannacht zo ge-ijld. . . .”

„Gisteravond al? En toen ik even bij jullie was, scheelde haar toch niets. . . . ?”

„Nee, dokter, maar ze is op de Meerdijk in 't water gestapt, en. . . .”

„Hè? Wat zeg je? In 't *water?*”

„Ja, dokter. . . . Kees *wou* de poeders niet wegbrengen, en toen. . . .”

„Is *zij* toen gegaan? Als ik dat geweten had. . . .”

„Ja, dokter, maar 't is toch wel heel goed geweest. Hoor u maar 'es. . . .” En moeder vertelde de geschiedenis.

Dokter luisterde vol verbazing.

„En waar *is* uw man nu? . . . Boven? Zo, zo, dus dan heb je twee zieken in huis. 'k Zal zo dadelijk eens bij hem kijken. . . . Maar wat moest hij daar eigenlijk doen op die plas in dat stormweer?”

Moeder weifelde. Moest ze *dàt* nu ook zeggen? . . .

„Och, dokter,” . . . hakkelde ze, „dat zal, . . . dat is zo, . . . dat zal ik u later wel eens vertellen.” En moeder kreeg een kleur. 't Speet dokter, dat hij er naar gevraagd had. „Goed, hoor!” zei hij snel. „Laat me nu eerst even Gerdientje onderzoeken. . . . Zo ja, zo is 't goed: borst en rug even blootmaken.”

Hij beklopte haar; hij luisterde. . . . Moeder wachtte; — grote bezorgdheid in haar ogen.

„Nu, dat valt mee. Ik ontdek niets ernstigs. Wat kou gevat en wat geschrokken; maar 't zal best meelopen.”

„Ja, ziet u, dokter, — maar Gerdientje is vroeger zo erg ziek geweest. Ik was bang. . . .”

„Nee, moeder, maak je maar niet ongerust. 't Zal heus wel meelopen. . . . En jij, Roodkapje, diep onder de wol blijven, hoor. Je krijgt een lekker drankje van me, en als je weer beter bent, ga je nòg 'es met me uit rijden op de motor. . . . Goed?” Hij kneep haar plagend in haar wang.

Gerdientje lachte en schoof weer haastig weg in haar warme holletje.

„Kordate meid, hoor,” zei dokter zacht tegen moeder. . . . „Wie zou nu ooit kunnen denken, dat zo'n zacht, verlegen kind zó iets flinks kon doen! Kranig van d'r! Laat me nu maar even naar je man gaan.”

Een uurtje later wandelde dokter op de Meerdijk. Zijn hoed diep in de ogen, de kraag van zijn jas op, de handen op de rug, het hoofd gebogen, liep hij te denken aan 't lange gesprek daareven op 't zoldertje van Koenders. De man had hem alles verteld.

„Och, och,” dacht hij, . . . „ziekte en dood brengen wel veel

verdriet op de wereld; maar de haat van de mensen tegen elkan-
der, hun nijdigheid brengt eigenlijk nòg meer ellende.

Die Greve en zijn zoons hebben heel wat op hun geweten. Wat hebben ze die man geplaagd. . . . En hij zèlf? Bijna een misdadiger geworden. 't Is bàr! . . . Als dat dijkje eens doorgebroken was, zou de „Blauw-hoeve”, met de zwaargewonde Bert, helemaal in 't water gekomen zijn. 't Had hem 't leven kunnen kosten. Koenders was dan een moordenaar geworden, zonder 't zèlf te weten; maar — nòg erger — misschien óók de moordenaar van zijn *eigen* kind. . . . Als 't hem gelukt was, de dijk uit te graven, zou 't water misschien óók *Gerdientje* hebben verrast daar ergens bij de hoeve, en haar hebben meegesleurd. Dan had die vader later het lijkje van zijn kind kunnen gaan zoeken in 't water, dat hij zèlf had losgelaten. . . . 't Is verschrikkelijk! Wat een boosheid kan er toch groeien in iemands hart.

Maar — de man heeft er spijt van, innige spijt. Hij heeft me alles verteld, niets verzwegen. En ik heb het wel gemerkt: al zijn haat, zijn wraakzucht, zijn boosheid is *gebroken* in hem. . . . Hij schaamt zich diep. Nu ja, maar ik zal er niet over spreken. Aan niemand, zelfs aan mijn eigen vrouw niet, zal ik vertellen, wat ik gehoord heb op dat zoldertje. Ik heb hem *beloofd* te zwijgen; ik zal 't *doen* ook.

Och, in mijn hart heb ik eigenlijk zo'n meêlij met hem. Ik kan me zo goed begrijpen, wat die plagerijen van Greve voor hem geweest moeten zijn. En 't was toch goed en eerlijk, te proberen door noeste vlijt zèlf weer een boerderijtje te krijgen, als je vader ook eigen meester is geweest. . . . Die nieuwe rentmeester lijkt me geen nobel man; anders had hij Greve zéker niet geholpen bij zijn boze plannen; hem 't huisje niét verkocht. Als *ik* die rentmeester was geweest. . . .

Nu wil Koenders wel weer knecht worden op de „Blauw-hoeve”; *nu* wil hij wel weer de minste zijn en met zijn vrouw en kinders leven gaan op de boerderij als een arm daggelder. . . . Nu is al zijn trots, al zijn weerbarstigheid weg. Ja, maar ik vind het tòch jammer van de flinke vent. . . . Als ik hem *helpen* kon. . . . ! Daar ligt zijn boot”

De dokter ging even kijken. Ze lag, zacht wiegelend, dicht bij de kant; half vol water; een gebroken riem hing nog aan de ijzeren spil over boord.

„k Zal haar maar een eindje op het land trekken, anders drijft ze nog weg,” dacht hij.

Hij deed het, en vervolgde weer zijn weg.

„Even 'n sigaar opsteken; dat smaakt wel op de wandeling!...”

Hij tastte in zijn zak naar lucifers. „Hè ja, daar heb ik dat ding ook nog.” Hij haalde de zilveren sigarettenkoker te voorschijn, die hij zo straks in 't schuurtje bij Koenders gevonden had, toen hij daar zo lang zijn fiets borg. Er was een stapeltje klompen omgevallen, doordat het stuur er achter haakte, en — onder die klompen, tussen wat spaanders, lag het zilveren ding . . . Vrouw Koenders, die achter hem stond, had de koker verschrikt opgeraapt. . . . „Och dokter, dáár is dat ding nou. We hebben er overal naar gezocht. Wil u me een heel, héél groot plezier doen? Och, neem u die koker mee naar Greve. Hij is van Bert. . . . Hij is niet van ons. Kees heeft hem gevonden.”

Over die koker hadden de mensen ook al in zorg gezeten. . . .

Welja, hij zou hem straks wel aan die jongen geven; maar — of die er de eerste weken uit roken zou? . . . Of hij er misschien wel óóit weer uit roken zou? . . . Hij was er slècht aan toe. Met zijn broer ging 't beter. Die kon vandaag wel naar huis vervoerd worden; maar zou met dat gebroken been toch ook nog wekenlang moeten liggen. . . . 't Was die lummels hun *eigen* schuld; waartoe diènde ook dat wilde rijden? . . .

Toen ze hem eens, op de grindweg, door hun vlegelachtige branie bijna een ongeluk bezorgden, hadden ze zeker niet gedacht, dat hij eenmaal in hun ellende hun helper zou zijn. . . .

Ginds kwam de „Blauw-hoeve” al in 't zicht.

Wat 'n stallen en schuren! Wat 'n bergen vol hooil. . . . Een prachtboerderij!

„En dan — dan tòch nog het armzalig, klein huisje van een ijverig en oppassend man, die met hard werken zijn brood verdient, hem te willen afronselen. . . . Greve, dat is ongehoord!” dacht dokter bitter.

„'t Is misschien wel goed voor je, dat er ook over jouw mooie huis eens een groot leed gekomen is. Misschien maakt het je harde hart wat weker.”

Bert lag in 't mooie staatsie-bed in de grote opkamer. 't Was er doodstil, toen dokter binnenkwam. Een meisje, stil, schuw kind, dat naast het ledikant gezeten had, schoof haastig en verlegen

de deur uit. . . . De oude Greve schuifelde hoestend en benauwd met dokter mee naar binnen.

Daar lag de gewonde, half bewusteloos, doodsbleek, met gesloten ogen. Soms éven, kreunde hij van pijn.

Dokter onderzocht heel voorzichtig zijn wonden. . . . Greve volgde met angstige blik elk van zijn bewegingen; maar toen dokter behoedzaam het verband van Bert's hoofd lichtte en de vreselijke wond zichtbaar werd, kòn de oude boer het niet meer aanzien. Hij draaide zich om, moest zich vastgrijpen aan een stijl van 't ledikant om niet te vallen. . . .

„Bert! . . . mijn jongen!” prevelde hij, met een snik in zijn stem; en zijn handen beefden.

Dokter voelde Bert's pols, bleef een lange poos stil voor het bed staan, luisterde naar Bert's ademhaling, keek naar het zacht bewegen van zijn lippen. . . . 't Was, of dokter Bert's *leven* peilde. Toen keerde hij zich om; wenkte Greve om mee te gaan.

„Och!” hijgde Greve, toen ze in de andere kamer gekomen waren, waar dokter zijn handen wassen zou, . . . „och, dokter, zou-d-ie 't nog halen?”

„Misschien!”

„Och, dokter, 'k wil wel duizend gulden aan de armen geven, àls-t-ie maar weer beter wordt.”

„Zo, zo. . . . Dat zou ik maar doen; dàt is althans één goede daad.”

„Och, dokter, help 'em toch! . . . Die poedertjes hèbben 'em al zo goed geholpen. Dat heb je zèlf wel gezien; gisteravond al. Hij is dadelijk stil geworden, en de pijn is er van overgegaan. . . .”

„Weet je wel, wie die poeders zo gauw *gebracht* heeft?”

„Nee, dat niet. . . . Josientje vertelde me wel zo iets, maar 'k was veel te veel van streek, om er naar te luisteren. Wie wàs dat dan?”

„'t Dochtertje van Koenders; 'n flinke, kordate meid, hoor!”

„O. . . . zo! . . . Die?”

„Ja, *dief*!”

„Och, maar dokter, hoor 'es. . . . Heb je nou nog geen àndere poedertjes, die hem gauw weer wat opknappen, dat-ie weer kijken en weer praten kan? Want dat bleke gezicht, en die dichte ogen. . . . ik *kàn* d'r niet naar kijken. Al moet het me duizenden guldens kosten, 't scheelt me niet. . . . als Bert maar beter wordt.”

„Hoor 'es, Greve, je moet geduld hebben. Leven en gezondheid

zijn voor geld niet te koop, dat weet je wel; maar — ik zal mijn uiterste best doen, dat belooft ik je. . . . Misschien winnen we 't nog wel."

„Als dat waar was, dokter.... nou, dan kreeg je een mooi cadeau van me."

„Niet nodig, Greve, — 't is mijn plicht, hem te helpen zoveel ik kan. . . . En als iemand zijn plicht doet, verdient hij nog geen cadeautjes. . . ."

Dokter waste zijn handen.

Opeens keerde hij zich om, de handdoek nog in de hand. Er was hem opeens een mooie gedachte ingevallen.

„Zeg, Greve, je kunt me toch wel een heel groot plezier doen. Wil je dat?"

„Zeker, dokter, . . . wel zeker. Wat dan?"

„Je moest *mij* dat kleine huisje verkopen aan het andere eind van de Meerdijk."

„'t Huisje van Koenders?"

„Ja!"

Even verstroefde Greve's gezicht. Toch — ook *even* maar. Dat gedoe met die Koenders leek hem *nu*, nu het grote leed als een donkere wolk hing over zijn huis, zo nietig, zo klein. . . . 't Was, alsof het ver, héél ver was weggeleden, alsof hij het zelf niet eens meer goed *begrijpen* kon.

„Wou je dat zo graag hebben, dokter? Waaróm?"

„Dat doet er niet toe. Wil je 't verkopen? Ik zal je de eerlijke prijs betalen. En je doet er me een groot plezier mee. . . . Nu, hoe denk je er over?"

Even weifelde Greve nog. Toen zei hij: „Vooruit dan maar, — dan is 't verkocht. Breng de notaris dan maar 'es mee de volgende week, want ik kan met die hoesterigheid niet naar 't dorp komen. . . . Hier is mijn hand er op!"

„Afgesproken, Greve! . . . Ik ben er blij om; geloof me. . . . En 'k zal voor je jongens doen, à wat ik kan."

Vóór dokter vertrok, ging hij nog even terug naar de opkamer. Daar zat dat schuwe kind weer aan 't bed, en laafde de zieke zorgzaam met een lepeltje wijn; heel voorzichtig liet ze het tussen zijn half gesloten lippen lopen.

't Was Josien. . . . Bert had geen *moeder* meer.

Ze schrok van de dokter, ze kreeg een kleur.

„Goed zo, mijn kind,” zei hij. „Zorg jij maar voor je broer. En heel, héél *stil* alles doen, hoor!”

Toen dokter weer op de Meerdijk liep, om zijn fiets bij Koenders te gaan ophalen, had hij tòch een ogenblik spijt van de zo plotseling gesloten koop met Greve.

Dat huisje kopen! Ja, ja . . . goed en wel; maar hijzelf was ook niet rijk, hij had zoveel geld eigenlijk niet te missen . . . Had hij niet wat àl te snel, àl te onbezonnen gehandeld?

Neen, absoluut niet! Hij *mocht* geen spijt hebben. Die arme vent daar *mocht* geen knecht meer worden bij de rijke boer. Hij moest nu opnieuw de gelegenheid krijgen, zich er bovenop te werken . . . Hij zou hem het huisje laten afbetalen met stukjes en beetjes, net zoals eens de oude rentmeester het gedaan had met het lând . . . Neen, neen, géén spijt hebben meer!

En vrolijk-fluitend liep hij voort.

Moeder zag hem al aankomen, ging gauw de fiets uit het schuurtje halen.

„Zo, zo,” lachte hij, „breng je mijn paard al voor? . . . Hoe is 't met de baas? Rustig? . . . Mooi zo. Och, nu heb ik nòg vergeten de sigarettenkoker bij Greve af te geven; maar 't is niet erg. Vanavond kom ik er toch wéér . . .”

„Denk er aan: hij moet de hele dag trouw onder de wol blijven, hoor! Mòrgen mag hij wel op. Hij heeft géén koorts; en dat is een goed ding.”

Van mijn afspraak met Greve zal ik ze nog maar niets vertellen nu; dat komt later wel eens, dacht hij in stilte.

„Even nog bij de kleine meid kijken.”

Hij wipte haastig naar binnen, struikelde bijna over klein-Tineke heen, die in 't portaaltje allemaal stukjes van een grote wortel zat te bijten en die een voor een aan een breipen prikte.

„Zo, zo! wat een mooie kralen zijn dat!”

Gerdientje sluimerde, maar het gestommel in 't portaaltje maakte haar wakker.

Dokter voelde nòg eens haar pols. 't Ging goed. Ze had weinig koorts. Maar — voorzichtigheid was toch de boodschap. Heel stèrk scheen ze niet te zijn . . .

„Hoor eens, Roodkapje,” zei hij . . . „Je mag vast weer eens met me meerijden; maar nòg niet . . eerst helemaal béter zijn;

eerst helemaal stèrk zijn. . . . Als 't mooie *lenteweer* weer komt. In de *winter* is het veel te guur voor je. . . .”

Gerdientje keek hem aan. Haar gezichtje betrok even. Hij zag het.

„Wat kijk je raar? Denk je: de dokter fopt me?”

„Nee dokter.”

„Wat dan?”

„Dan *wónen* wij hier niet meer.”

Hij glimlachte. Hij had wel dádelijk willen zeggen: „Stel je maar gerust, kleintje, jullie *blijven* hier!”

Maar hij vond het tòch beter daar later, in rustiger tijd, eens over te komen spreken. . . . Een warm gevoel van blijdschap doortintelde hem. Ja, die tobbers hier zó te kunnen helpen. . . . 't was een prachtig ding.

„Hoor 's, Gerdientje,” zei hij vrolijk, en nam haar hoofdje tussen zijn beide handen. . . . „hoor 'es! Als we gezond blijven, kom ik je vast nog eens halen voor een ritje, al woonde je in Amerika. . . . ; maar” – en hij *fluisterde* – „*ik* geloof, dat je in de mooie Meimaand *niet* in Amerika zit, maar *hier*, op jullie eigen, mooie plekje. . . . Dat geloof *ik*.”

Moeder kwam binnen. Ze verstond dokter niet goed. Ze dacht, dat hij een grapje maakte.

XVIII. „GERDIENTJE”

Het liep tegen Kerstmis. De vroege winterkou was gekomen en het vroom zacht; maar Kees, op zolder, voelde geen kou.

Hij lag, zijn buik op de grond, te tekenen. Zijn wangen gloeiden van inspanning. 't Was ook zo moeilijk. . . . maar 't moest ja, 't *moest* mooi worden. 't Was een geheim tussen moeder en hem.

Het beukenhouten plankje was zorgzaam haaks gezaagd, keurig geschaafd en zacht-rood geschilderd; maar nu kwam het moeilijkste; nu moest het tekenwerk beginnen, en dan morgen, of overmorgen. . . . ! Kees vergat de kou hélemaal, en mat zorgvuldig met zijn liniaal, kraste behoedzaam met zijn potlood.

Stil. . . . ! Hoorde hij buiten wat?

Hij sprong op, duwde het zolderraampje op een kier, kéék. . . .

O ja, 't was vader, die thuiskwam uit stad.

Gauw! gauw! vader mocht *niets* merken! Vliegensvlug bergde Kees zijn mooie plankjes, zijn verfpotjes, al zijn gereedschap diep weg onder zijn bed, schoof er nog een oud stijfselkistje voor ook.

Nou nog even uit het raam kijken; — de kou kneep in zijn gloeiende wangen.

Daar sjokte oude Hans voor de bodekar het erf op. Hans was tóch weer flink geworden. Vader had al wel tienmaal gezegd: „Wat ben ik toch blij, dat ik 't dier nog *niet* verkocht had aan de voddenkoopman, toen dokter die Zondagmiddag met zijn goede boodschap kwam. Als dokter één dag later gekomen was, waren we Hans kwijt geweest. 's Maandags zou ik hem hebben weggebracht.” Ja, 't hield zich best, het trouwe beest, en zijn vrachtjes begonnen toch alweer aardig zwaar te worden. Tel-

kens kreeg vader méér vracht. 't Was al bijna weer even druk als vóór die geschiedenis met de kazen.

Vader had van die flauwe grap, die toch eigenlijk *diefstal* was, géén politie-zaken gemaakt. Bert was al genoeg gestraft, en de marskramer . . . ? „Laat hem maar lopen!” had vader gezegd. „Ik zou me schámen hem te laten straffen, nou ik zèlf zo van alle kanten gezegend ben.”

Vader hoorde het zolderraampje knarsen, keek omhoog, zag Kees.

„Ah, Kees, ben jij daar? . . . Span jij Hans 'es gauw uit, ik ben bang, dat-ie kou vat. Hij is warm van zijn werk.” Kees vlóóg naar beneden.

Vader wilde eerst even de kar smeren. Zij piepte zo en morgen moest ze alwéér rijden. 't Was druk met allerlei vracht zo vlak vóór Kerstmis; drukker eigenlijk dan 't ooit geweest was. . . . Ook de boer van „Ruimzicht” had hij weer als klant terug.

„Vooruit, Kees. . . hang 'em de ouwe deken nog maar over zijn rug. 't Is koud!”

Hans was uitgespannen, en sjokte Kees al achterna, die het stal-deurtje ging openzetten.

„Braaf peerd, hoor!” Kees klopte Hans eens op de hals, hing hem de deken over de schonkige rug, haalde wat water in de krib, wat hooi in de ruif, . . . en 't oude beest schroffelde welbehaaglijk zijn zware hoeven door 't verse ligstro. 't Voelde zich als een ouwe baas, die thuiskomt in zijn gezellig kamertje, zijn handen wrijft van genoeg, en zich lekker neerknuffelt in z'n luie stoel bij 't vuur.

Koenders ging naar binnen. Tineke kwam hem tegemoet lopen: „Pop, pop mooi mantel-je,” en ze liet hem vol trots zien, hoe ze haar popje in een lap van vaders oude broek had gerold en die met een paar afgebrande lucifershoutjes had vastgeknutseld. . . . Vader tilde haar, mèt 'er pop, op zijn schouder. O wee, de lap waaide neer, en Tineke riep: „Af, àf. . . . mantel-je, mooi mantel-je, helemaal stuk!”

Moeder zat voor 't raam te naaien; — als vanouds.

Miep, de grote poes, lag in haar schoot; — als vanouds. En vader kwam zijn kopje thee drinken, zijn boekje natellen, en haastte zich toen naar het schuurtje om — vóór het donker werd — nog wat aan zijn klompen te werken; — als vanouds.

„'t Zal koud worden in de schuur,” zei moeder.

„Dan doe ik maar een trekje harder, dan gaat de kou er wel uit.” Hij voelde zich weer krachtig en gezond; hij voelde de werklust tintelen door zijn sterk lichaam; — als vanouds.

„Kees, jongen,” zei hij, „ga jij nog even naar het dorp een nieuwe bus wagensmeer halen. Ik dacht, dat ik méér had, maar 'k heb het laatste restje al opgesmeerd. . . . En vraag dan meteen 'es bij de smid, of hij de ogen voor de nieuwe roeiriemen al klaar heeft. We moeten er weer 'es op uit, jongen. 't Wordt goed weer om te vissen. . . . En vanavond moet je me helpen zagen, hoor. Nog een jaartje, Kees, dan kun je van school, en dan word je helemaal mijn knecht.”

Ah! nu had hij zijn goede, beste, vrolijke vader van vroeger toch weer helemaal *terug!* Heerlijk was dat.

En — nu hoorde hij toch ook weer bij zijn *moeder*. Dàt was al even heerlijk.

Toen Koenders in zijn schuurtje bij zijn klompen zat. . . . ja, toen gingen zijn gedachten natuurlijk weer terug naar alles wat er in die laatste weken, na de vreselijke avond op de plas, gebeurd was.

Die gedachten warrelden dooreen; dan moest hij hieraan, dan dááaraan denken; aan de beste dokter, die zomaar met de heerlijke boodschap gekomen was: „Koenders, *jij* kunt je huisje kopen. *Ik* zal je 't geld voorschieten, en dat betaal je me aan stukjes en beetjes terug. . . .” Een brave man, die dokter. Wie had nu ooit kunnen denken, dat van *hem* die mooie uitkomst komen zou?

Koenders dacht aan de vrolijke Jobse, die in stilte voor hem gewerkt had, dat zijn klanten weer terugkwamen. Hij moest denken aan de veldwachter, die ook al zo trouw had geholpen het geheim van de verdwenen kaas op te lossen. Hij moest denken aan de dikke bakkersvrouw, die op 'n goeie middag Gerdientje een grote zak met koekkrumels had meegegeven: „Hier hoor, nou deel ik ze eens niet onder àl de kinderen; nou krijg jij ze eens allemaal alléén. . . .”

Hij moest denken aan *Greve*. . . .

Met Bert ging 't heel langzaam vooruit; Huib strompelde alweer door 't huis.

Gisteren was hij Greve op de straatweg tegengekomen. De man

was oud geworden; hij hijgde zo, en steunend op een stok kwam hij maar langzaam verder.

Even was in Koenders weer de oude weerzin wakker geworden tegen de rijke boer; maar — hij had zichzelf overwonnen. Hij was op hem toegestapt; toch wat schuchter. . . .

„Hoe gaat het met Bert, baas?”

„Goed. . . zal 'k maar zeggen. Hij heeft anders 'n hele dobber gehad; — nou!”

„Zeg,” had Greve toen gezegd, „heb je gezien, dat ik het prikkeldraad van de Meerdijk heb laten wegruimen?”

„Ja baas, dat heb ik. . . En ik ben je er dankbaar voor, hoor. Ik dacht zo: dat prikkeldraad was net als die *nijdigheid* tussen ons. Nou is het *prikkeldraad* opgeruimd; nou moet die *nijdigheid* tussen ons ook maar opgeruimd zijn. Laten we nou alles maar ver-

geven en vergeten, baas. . . . We hebben *allebei* slaag gehad. We hadden 't *allebei* verdiend. Ja, nog veel erger *verdiend*; maar God is genadig, baas."

De oude boer had langzaam gekucht, en hem de hand toegestoken — de bevende hand.

Koenders werkte en — peinsde.

Van alle kant waren de zegeningen hem toegestroomd. Hij was er beschaamd onder geworden. Had hij dat verdiend? Hij?

Neen, duizendmaal neen!

Maar *nu* had hij begrepen, waarom God hem de zware beproeving gezonden had. . . . Hij leefde vroeger eigenlijk geheel *zonder* God. Hij leefde maar voor zijn land en zijn huis, en zijn verdiensten, maar aan God dacht hij niet. . . . Toen was de Heer gekomen en had hem alles uit de hand genomen, had hem in grote nood gebracht, en hem laten zien, hoe arm, hoe *dóó*darm en hoe dièp ongelukkig hij was, *zonder* God.

Maar nu, nu wist hij ook, dat de Heer genadig was, en hem groter, oneindig groter heerlijkheid geven kon, dan een eigen huisje en een eigen land. . . . Hij had in zijn grote nood de Heiland gevonden. Jezus had ook voor hem de straf gedragen, de zonde verzoend, hem de vrede gegeven voor zijn bange hart. . . . Jezus stiet niet weg, wie tot Hem kwam.

O, dat was de allerdiepste zaligheid.

In Koenders' hart leefde innige dankbaarheid. En door vrede en vreugd, door nood en lijden heen, zou hij die Heiland liefhebben; — liefhebben met zijn ganse ziel. Koenders werkte en — peinsde.

Maar de donker viel. . . . En daar kwam Kees al weer terug. Diè had zijn boodschap ook vlug gedaan.

.

Een paar dagen later; een mooie, heldere wintermorgen. 't Heeft wat gesneeuwd die nacht; 't is, of de wereld heel zorgzaam wit besuikerd is. Nu schijnt de zon en weeft door 't korrelig wit een schittering van tintelend goud.

Koenders is bezig Hans in te spannen, en de kar in orde te brengen. Hij heeft het druk; hij is vrolijk.

Josien staat in 't kamertje bij de tafel op Gerdientje te wachten, die haar mantel nog aantrekken moet, om naar school te gaan.

„Zeg,” fluistert Gerdientje, „niks zeggen, hoor; maar je moet zo, buiten, eens naar boven kijken, naar ons huisje. Daar staat wat. . . . Maar niks zeggen, hoor; vader mag het niet horen; vader moet het helemaal *zelf* alléén zien.”

Ze gingen samen de deur uit.

„Voorzichtig, — laat vader niets merken,” fluisterde moeder hen nog achterna. . . . „’t Zou Kees zo spijten als een ander vader de verrassing aanwees” Vader moest haar zélf, helemaal uit zichzelf zien. Dát was ’t aardigst.

Kees was al naar school; hij moest nog een pakje wegbrengen bij de burgemeester. ’t Had hem wel erg gespeten, dat vader nog niets gemerkt had; maar ’t verraden? Nee, dat zou jammer zijn.

Kees was ook weer dezelfde vrolijke, vriendelijke jongen van vroeger. *Iets* was er, waaraan hij nooit goed denken durfde. Moeder wist het wel. Dat was aan zijn koppigheid die vreselijke avond. O, als Gerdientje toen eens nèt zo gedaan had als *hij*. . . . Dan. . . . ? dan zou vader misschien verdronken zijn. En dan was ’t *zijn* schuld geweest.

Hij *hield* zoveel van zijn vader. Die verrassing te maken voor hem, was een heerlijkheid geweest. Dagenlang had hij in stilte er aan gewerkt. Nu hing ze daar boven tegen het huis aan. Gisteravond, toen vader naar ’t dorp was, had Kees haar vastgespijkerd tegen de gevel; moeder had de ladder vastgehouden. . . . In de donker had vader natuurlijk niets gezien. En nu, op de mooie, zonnige morgen, zag hij nòg niets. Hij had het veel te druk met zijn paard en zijn kar en zijn pakjes.

„Vooruit, jullie daar,” riep hij van achter het stalletje tegen Josien en Gerdien, die nog wat rondspeelden over ’t erf, om stilletjes even naar boven te kunnen kijken. . . . „Vooruit, anders kom je te laat, en moet je de laatste dag vóór de vakantie nog schoolblijven.”

Ze kwamen hem goê-dag zeggen, zij allebei. En ze holden schaterlachend weg.

Waarom ze zo lachen moesten, snapte vader niet.

Hij keek hen na. Ze gingen door het laantje, stijf gearmd, de hoofden dicht bij elkaar, en ze vertelden elkander zeker weer mooie geheimen. . . . Overmorgen was het Kerstfeest; dan mocht Gerdientje op de „Blauw-hoeve” komen; — voor het eerst.

Gerdientje, lief, zacht, gehoorzaam kind was ze. . . . Ja, ’t was

tòch waarlijk wel uitgekomen, wat hij eens in een blijde bui tegen z'n vrouw had gezegd: Gerdientje *had* het geluk in hun leven gebracht.

„Vooruit, Hans! . . . Daar gaan we.”

Hans sjokte aan. Koenders hield hem bij de kop om de kar voorzichtig het erf af te draaien.

Maar opeens bleef hij staan, trok Hans stil.

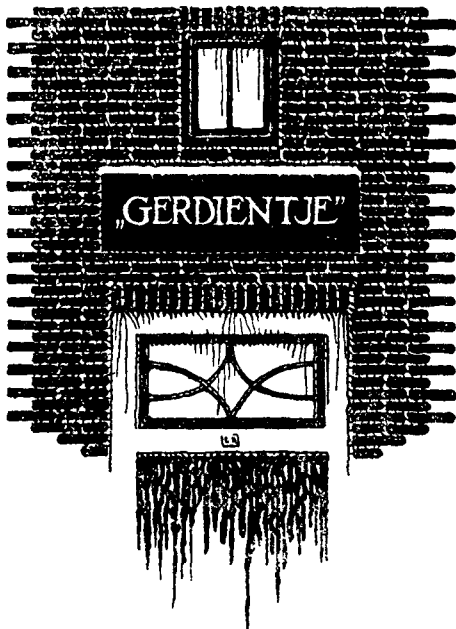
Wat? — Wat *was* dat daar?

Hij keek omhoog, naar zijn huisje, verwonderd, verschrikt. En tránen welden in zijn ogen.

Dáár. . . . ?

Daar, — onder het fijne randje sneeuw, dat de zon toverde tot goud, — daar stond de mooie droom van zijn leven tot werkelijkheid geworden.

Daar stond, — o, maar hij zag het nu niet meer als *zelf verdiend*, maar als een *geschenk van zijn God*, — daar stond, in mooie, witte letters op zacht rood, de *naam* van zijn boerderij:

INHOUD

	Blz.
I. Roodkapje	7
II. „Kleine domoor, hoe verzin je 't?”	14
III. Zulke vlegels!	23
IV. Hoe 't zo geworden was	30
V. Toch vriendinnen	41
VI. Avond	50
VII. Arme Hans!	64
VIII. Naar huis	77
IX. Een vreemde patiënt	91
X. „Beste mensen; maar tobbers!”	98
XI. Ah! dat smalle dijkjel	110
XII. Die twee	120
XIII. Vroeger — wat was toen alles anders!	129
XIV. Zal de boosheid het winnen?	137
XV. Een moeilijke tocht	148
XVI. Het geheim van de donkere plas	154
XVII. Als <i>ik</i> hem helpen kon	166
XVIII. „Gerdientje”	175